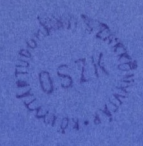

7 400 (2)

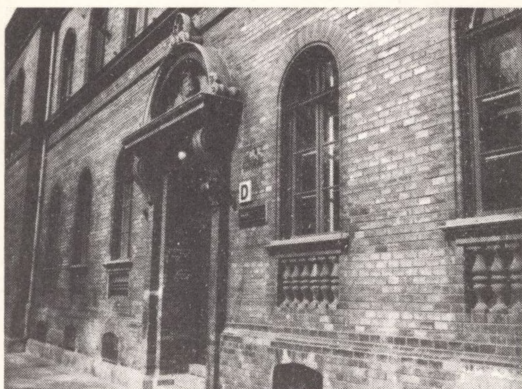
Könyvtáros

IK

'84 | 8

Tűlt-3

Kölcsönözhető

**Az Állatorvostudományi
Egyetem Könyvtára, amelyet
a közelmúltban bővítettek
és korszerűsítettek
a Steindl Imre-féle
műemléképületben
(MTI Fotó —
Tóth István Csaba felvételei)**

34. évfolyam, 8. szám
1984. augusztus

TARTALOM

Gereben Ferenc	Véleményem szerint	443
Kertész Károly	A város és könyvtára jóban vannak egymással (<i>Új városok könyvtárai</i>)	444
Bereczky László	Az olvasó a leglényegesebb. . . Beszélgetés Zircz Péter -rel, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalomba vonult főigazgató-helyettesével (<i>Sorsok és pályák</i>)	447
	Kiosztották a médiatári pályázat díjait (<i>T. D.</i>)	453
	Szerkesztői üzenetek	454
	Az Országos Könyvtárügyi Tanács fórumairól (<i>P. I.</i>)	455
Pallósiné Toldi Márta	Ha szombat, akkor könyvtár? (<i>Fórum</i>)	457
Repka Magdolna	Sátor és környéke	462
Arató Antal	Könyv- és könyvtárpropaganda egy megyei könyvtárban	463
	Láttuk (<i>K. K. R.</i>)	466
Dénes Pálné	Mi van a katalógusokkal? (<i>Műhelykérdések</i>)	467
	Hallottuk (<i>H.</i>)	468
Kolozs Barnabásné	Egy tízéves megyei közművelődési tájékoztatóról (<i>Visszhang</i>)	469
HÍREK		471
LÁTÓKÖR		
Pálvölgyi Mihály	Az amerikai könyvtárosképzés	473
	Lapozgató	479, 495
Gerő Gyula	Események, krónika 1983. . .	480
Vödrös Attila	Korolovszki András (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	491
BIBLIOGRÁFIÁK		
Németh S. Katalin	A magyar memoáriródalom 1945—1980	492
Kertész Gyula	A magyar irodalom román bibliográfiája	493
SZAKMAI FOLYÓIRATOK—HÁLÓZATI HÍRADÓK		496
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK		502
A lapunk e számában közölt grafikák Korolovszki András alkotásai		

Из содержания

Kertész Karoly: Библиотеки новых городов (Заласентгрот) (444);
Pallósi Márta: Опыт одной областной библиотеки об открытии в субботу (457);
Pálvölgyi Mihály: Подготовка библиотекарей в Соединенных Штатах Америки (Отчет о научной командировке) (473);
События венгерского библиотечного дела в 1983 г. (480).

From the contents

Károly Kertész: Libraries in new towns (Zalaszentgrót) (444);
Márta Toldi, Mrs. Pallósi: Experiences of a county library about keeping open on Saturdays (457);
Mihály Pálvölgyi: Training librarians in the United States (Account of a study tour) (473);
Events in Hungarian librarianship in 1983 (480).

Aus dem Inhalt

Károly Kertész: Bibliotheken von neuen Städten (Zalaszentgrót) (444);
Frau Márta Pallósi-Toldi: Die Erfahrungen einer Komitatsbibliothek von den Samstagsöffnungszeiten (457);
Mihály Pálvölgyi: Bibliothekerausbildung in den Vereinigten Staaten von Amerika (Bericht über eine Studienreise) (473);
Die Ereignisse des ungarischen Bibliothekswesens im Jahre 1983 (480).

Cikkeink szerzői

Arató Antal, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; *Bereczky László*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Dénes Pálné*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár osztályvezetője; *Gerő Gyula*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Kertész Gyula*, az Állami Gorkij Könyvtár fősztályvezetője; *Kertész Károly*, a Tapolcai Városi Könyvtár igazgatója; *Kolozs Barnabásné*, a veszprémi 306. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtáros-tanára; *Németh S. Katalin* ELTE-aspiráns; *Pallósiné Toldi Márta*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Pálvölgyi Mihály*, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola adjunktusa; *Repka Magdolna*, az Egri Megyei Könyvtár munkatársa és *Vödrös Attila*, a Magyar Hírlap munkatársa.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja: a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (847552/09)

Petőfi Nyomda 84/40080 Kecskemét, 1984

Felelős vezető: Ablaka István igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Véleményem szerint

**GEREBEN
FERENC**
az Országos
Széchényi
Könyvtár,
Könyvtártudományi
és Módszertani
Központ
munkatársa

sohasem leszünk „olvasó nép”, de a jelenleginél olvasottabbak még lehetünk. A harmincas évek végén a magyar felnőtt népességből a könyvolvasók aránya 30—40 százalék volt. Ehhez képest a hatvanas évek első felében mért 60 százalékos arány ugrásszerű fejlődést jelentett. Mivel a helyzet azóta szinte semmit nem változott (vagy ha igen, inkább kedvezőtlenebbé vált), végzetes hiba volna a korábbi fejlődési ütemet a jövőre kivetíteni. A felszabadulást követő mintegy másfél évtized olvasáskultúrája még az „eredeti felhalmozás” nagy tartalékaira támaszkodhatott: az analfabétizmus összezsugorodására, a nyolc osztályos általános iskola bevezetésére, a könyvhözjutás elemi feltételeinek (olcsó könyv, országos könyvtárhálózat) tömeges hatóerejű megteremtésére stb. Majd ezek a tartalékok lassan elapadtak, illetve sokkal nehezebben mozgósíthatók — tekintettel például a cigányságra, munkásszálláson, illetve tanyán lakókra stb. —, s az olvasáskultúra mutatói is megtorpantak. Most már minden újabb olvasóért, sőt minden olvasó megtartásáért s még inkább az olvasói ízlés minden jó irányú rezdüléséért keményen meg kell küzdeni: minden lépésnyi előrehaladásnak a befogadói szemléletben, az egyéni és a társadalmi értékrendben kell fokról fokra megteremteni az aranyfedezetét.

Mindez nagyon megnehezíti a prognózis-készítést. 10—20 évvel ezelőtti előbecsléseink

sorsa is ezt bizonyítja, amelyeknek időarányos „jóslatait” az olvasás terén nem váltottuk valóra. (A könyvvásárlás vonatkozásában viszont messze túlteljesítettük.) Újabb tapasztalataink fényében szembe kell néznünk a kérdéssel: létezik-e, létezhet-e egyáltalán olyan társadalom, amelyben a *lehetséges* (fiziológiailag, szellemileg, sőt olvasás-technikailag olvasásra képes) olvasóközönség egybeesik a *valóságos* olvasótáborral? Egyelőre nem ismerünk ilyet. Az egyéni és a társadalmi lét kemény kérdéseinek szorítása és megannyi más tényező rendre át-töri a jelenleg is a könyv felé mutató készítmények (pl. a növekvő iskolázottság) érvényét, s a jövőben — ha váltakozó erővel is — miért ne tennék ugyanezt?

A jelenlegi fő kérdés: milyen tényezők és milyen erővel hatnak abba az irányba, hogy az emberek valóban fontosnak, *személyes szükségletnek* érezzék a könyvet, mégpedig nemcsak a pusztán élvezet, a haszonelvű szemlélet és a státus-szimbólum szintjén, hanem a *tartalmasabb emberi lét* síkján is? Kétségtelennek látszik, hogy az *egyik* ilyen irányban ható tényező a társadalom *demokratizálódása*. A könyvhöz fordulás — erős leegyszerűsítéssel — főleg olyan korszakokban (és életperiódusokban) erősödik, amikor vagy *nagyon kevés*, vagy *nagyon sok* lehetőség nyílik a társadalmi cselekvésre, az egyéni alkotóképesség kibontakozására. Természetesen az ok eltérő: az első esetben inkább a *menekülés*, a másodikban pedig a *kiteljesedő személyiség önmegvalósító* gesztusa. Ha ez a megállapításunk helytálló, akkor a jelenlegihez hasonló „köztes” korszakok (amelyek már építenek ugyan az emberek cselekvőkészségére, de még nem elég széles körűen) kevésbé kedveznek az értelmezést, párbeszédet, felfedezést jelentő olvasásnak.

Nem lehet kétséges, hogy célunk nem a passzivitásba rekesztő állapotokhoz való visszatérés, hanem a nyilvánosság, a társadalmi cselekvés szélesebb formái felé való *előrelépés*.

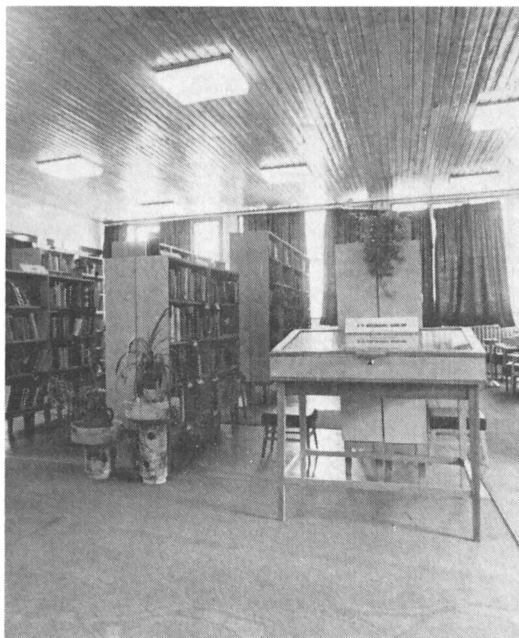
A város és könyvtára jóban vannak egymással

Zalaszentgróton a helyzet változatlan — kezdhetem az új városból küldött könyvtári helyzetképet. Utalva ezzel a *Zalai Hírlap* újságírójának a *Könyvtárosban* is megjelent írására (Török András: Községi könyvtár — városi szinten. 1980/10. sz.). A változatlanság korántsem valami provinciális tespedtséget jelent, ellenkezőleg: a zalaszentgróti könyvtárnak azt a képességét, amellyel a változó körülmények között is mindig a lehető legtöbbet hozza ki az állományból, a könyvtárosokból, sőt magából a szentgróti társadalomból. Változatlanul városi színvonalú munkát végez az öt fős könyvtárosgárda, amelynek minden tagja megfelel a munkakörére előírt szakképesítési követelményeknek. A takarékosan megszabott létszámmal kiegyensúlyozott, folyamatos és hatékony munkát fejt ki az intézmény. A tehát jó értelemben vett változatlanságot elsősorban az igazgató, *Csöglei Józsefné*, a szentgrótiak Marikája képviseli, aki ma is olyan hittel, tüzellel, fiatalos lendülettel intézi a könyvtár ügyeit, mint amikor — immár csaknem harminc éve — e pályán elindult. Talán ezért tűnik oly egyenletes ívűnek a könyvtár három évtizedes fejlődése.

Igaza van *Bertha Bulcsúnak*, itt a lehetőség és hajlandóság összhangban van (Gondolatok a zalaszentgróti könyvtárban. 1977. = A fejedelem sírja felett. 1980. Szépirodalmi). A város és könyvtára jóban vannak egymással, tudják, mit kívánjanak és mit akarhatnak a másiktól. A fenntartók jó városi könyvtárt akarnak, és ezért a település lélekszámához képest komoly áldozatokat is hoznak. A könyvtár pedig a könyvtárban jelentkező minden érdemleges igény kielégítéséhez kéri a feltételek megteremtését is. Elvi alapokon álló, ésszerű kompromisszum ez. Mindkét fél megkapja, amit akar. A tanács végrehajtó bizottsága az elmúlt év elején tartott ülésén a könyvtár munkáját értékelve megállapította, hogy a munka szín-

vonala tovább emelkedett, hatókörét ismét szélesítette. Egyúttal állást foglalt a könyvtár bővítésének szükségessége mellett. Persze csodák itt sincsenek, az eredmények a szentgrótiak kulturális igény szintjét és a könyvtár nagy erőfeszítéseit egyaránt tükrözik. Erőfeszítést mondtam, de az igyekezetnek itt nincsenek görcsei, az eredmények nem „izzadtságzagúak”.

Talán azért is tűnik oly harmonikusnak a szentgróti könyvtár tevékenysége, mert az egész település könnyen átlátható, emberi léptékű. Az új városhoz csatolt településekkel (Csáford, Tekenye, Zalakoppány, Zalaudvarnok) együtt is csak 8878 lakosú városkában az utcán járó-kelő emberek jó része kedves ismerősként köszönti egymást. Az urbanizációnak

egyelőre csak az előnyeit látják. Nincsenek nagy gyárai, viszont a szövetkezeti és a helyi ipar virágzik. Jó az ellátás, fejlett a szolgáltatás. A rendezett központú, tiszta kis városban jól érzik magukat az emberek.

A környék életében mindig fontos szerepet játszó település 1979-ben ugyan elvesztette járási székhely rangját, mégis ellátta a középfokú településközponti szerepkör jó részét. A közigazgatási átszervezéssel a volt zalaszentgróti járás községei a keszthelyi járáshoz kerültek. E kis községek könyvtárai még jól is jártak, mert az éppen dinamikus szerveződő keszthelyi könyvtári társuláshoz csatlakozhattak. Ezzel, persze, nem szűnt meg minden kapcsolat a zalaszentgróti könyvtár és a vonzáskörzet között. A „jobb” olvasók változatlanul bejárnak a szentgróti könyvtárba. Jó könyvtár, közel is van — mondják, és olvassák, viszik, amit a helyi könyvtárban nem találnak.

Épület, állomány, gyűjtemények

A művelődési központ épületében kezdetben 220, majd 320 négyzetméter alapterületen dolgozott, illetve dolgozik a könyvtár. Érdekes, az általános — és sajnálatos — gyakorlattal éppen ellentétes folyamatként a bővítéskor a gyermekkönyvtár „hozzáköltözött” a központi gyűjteményhez. Erre az épület kihasználatlan átriumának beépítése adott lehetőséget. A kis alapterület kihasználását példásan oldották meg. Minden ott van, ahol funkcionálisan lennie kell. Az egyszerűség, áttekinthetőség, célszerűség jellemez itt mindent. A sima vonalú bútorzat elemei jól harmonizálnak egymással. A puritán szögletességet egy-egy kedves ötlettel, egyedi bútorral ellensúlyozzák. Ilyen például a kézikönyvtár melletti szépvonalú zenei asztal a lejátszó- és hallgatóhelyekkel. Önkéntelenül is a Trabant jelzőpár jutott eszembe: a barátságos, „kívül kicsi—belül nagy” képhez nyilván az is hozzájárul, hogy a járulékos teretek, mint például a mellékhelyiségek, az előtér közös használatúak, és nem terhelik a könyvtári alapterületet.

Zalaszentgróton — kompromisszummal ugyan — alapján eredményesen oldották meg a könyvtár és a művelődési központ közös épületben történt elhelyezését. Ez a mindenhol kényszerű házasság 1970 óta tart, és nemcsak azért tekinthető sikeresnek, mert mindkét

fél ismeri és tiszteletben tartja a másik intézmény sajátos feladatait, hanem mert a kapcsolat tartalma kiegészítő és segítő jellegű. Úgy tűnik, hogy itt szervezeti összevonás nélkül (vagy éppen azért!) eredményesebben oldották meg a közművelődés tartalmi integrációját, mint az újabban dudvamódra burjánzó „komplexekben”. Egymás segítőként egyenrangú partnerek a közművelődésben. Mindenkinek azt csinálja, ami az intézmény funkcióiból logikusan következik. A könyvtár természetesen a jól szervezett dokumentumbázisra építő tevékenységének fő formáit.

Az intézményhez és a városi státushoz méltó gyűjtemény szolgálja a zalaszentgrótiakat. Álljanak itt a legfontosabb *állományadatok*, az 1984. január 1-i állapotokat tükrözve: könyv 54 089, időszaki kiadvány 1363 kötet, hangzó dokumentum 2039 darab, egyéb 1394 egység, az összes dokumentumok száma 58 885.

A könyvállomány 3455 kötettel gyarapodott az elmúlt évben, 150 ezer forint értékben. A gyarapítás anyagi forrásai hosszú évek óta kiegyensúlyozott állományépítést tettek lehetővé. Hangzóanyagok vásárlására már régóta évente 20—20 ezer forintot költenek. Másfélszáz cím körül állandósult a könyvtár által előfizetett folyóiratok száma. Köztük 25 idegen nyelvű. Az elmondottakból következik, hogy a könyvtár, kategóriáján belül, jól ellátottnak tekinthető. A könyvállomány válogatási, gyűjtési elvei nem térnek el a jobb „B”-típusú könyvtárakétól. Csaknem 50 százalék az ismeretterjesztő könyvek aránya, de az igények szerint van képviselve a többi állománycsoport is. A könyvtár tájékoztató munkáját a mindennapi gyakorlat által igazoltan jó összetételű kézikönyvtár szolgálja. Fejlődő állományrész a könyvtár *helyismereti gyűjteménye*. Igaz, ennek legértékesebb darabjai a település kitűnő helytörténészének hagyatékaként kerültek a könyvtár birtokába, de tervezik a visszamenőleges gyarapítás rendszeresebbé tételét és a gyűjtés kiterjesztését a nem könyv jellegű dokumentumokra is.

Az állomány feltárását részletes katalógus-szerkesztési szabályzat alapján naprakészen végzik a könyvtárosok. A *katalógushálózat* alapegységei a betűrendes szerzői és címszó-katalógus, továbbá az ETO-rendszerű sakkatalógus. Az újabb változások mindegyikén nyomot hagytak. Számomra igazi meglepetés volt a hangzóanyagok jól használható betűrendes katalógusa. Még arra is jutott energiájuk, hogy az egyik általános iskola könyvtárának betű-

rendes katalógusát elkészítsék, és ezzel a gyermekkönyvtárat kissé tehermentesítsék.

A gyakorlott szemlélő egy közművelődési könyvtárat szinte már a „levegőjéről” is minősíteni tud. Ez árulkodik arról, hogy milyen a kapcsolat a könyvtárosok között, és a könyvtárhazználók iránt mennyire szolgálatkészek. Zalaszentgróton a könyvtár egész miliője kellemes és művelődésre ösztönző. A könyvtár emberközpontú *olvasószolgálatának* módszerei között nem találni meghökkenítően újakat, „csupán” a gyakorlatban már sokszorososan bevált formákat alkalmazzák. Alapelvük: a könyvtárban minden az olvasóért van. Ezt a szolgálatkészséget érzi az alkalmi könyvtárlátogató, és nap mint nap élvezi a rendszeres olvasó. Még rendetlen vagy feledékeny olvasóikkal szemben sem alkalmaznak hivatalos szigorot. Késedelmi díjat nem szednek, és az elvett könyvek visszaszerzésének jogi procedúrája helyett megkérdezik a megtévedt olvasótól: nincs-e szüksége valamire, miben segíthet a könyvtár? Az előzékenységnek ilyen megnyilvánulása többnyire minden másnál célravezetőbb — vallják a szentgróti kollégák. Így aztán nem csoda, ha az intézmény közönségkapcsolataiban nincs szükség rafinált olvasófogó módszerekre, propagandadömpingre, torborzó kampányokra.

Olvasók

A zalaszentgrótiak közül minden negyedik rendszeres látogatója a könyvtárnak. A központi könyvtár 830 felnőtt- és 558 gyermekolvasója a jelek szerint elégedett a változatos dokumentumbázissal és a ráépülő *szolgáltatásokkal*. Említsünk néhányat közülük: olvasóik kérésére bizonyos témák figyelését vállalják és rendszeresen végzik; bibliográfiákat állítanak össze, illetve közvetítenek; városi eseménynaptárt szerkesztenek, tevékeny nőklubot működtetnek; sokan használják a könyvtár híresen jó hangzóállományát.

E könyvtárban nem bíznak semmit a véletlenre. Évek óta minden oktatási forma résztvevői körében rendszeres könyvtárismereti foglalkozásokat szerveznek. Az óvodásoktól kezdve az általános iskolák, a szakmunkásképző és a gimnázium tanulóiig minden fiatal tervszerű módon, sokszor eljut a könyvtárba. A pedagógiai jól felépített foglalkozásokon nemcsak

Kovács György felvételei

az iskolai munka segítésére törekednek, de mindig ott van az élethossziglan tartó folyamatos művelődésre való nevelés szándéka is. A tapasztalatok jók, úgy tűnik, az élet őket igazolja. A könyvtárosok tele vannak tervekkel, akarással és mind több könyvvel, de szerencsére az optimizmusnak sincsenek híján.

A jövő feladatai között legfontosabb a városi színvonal megőrzése és megerősítése. Ennek meg kell teremteni a feltételeit. A növekedés nehézségeit itt sem tudják elkerülni. A könyvtár mostanra éppen kinőtte a helyét, utolérte oly sok magyar könyvtár legsúlyosabb betegsége, a *helyszűke*. Mondjuk ki: a könyvtárnak nincs megfelelő raktára. A gyűjteményszervezés jelenlegi ütemét a dokumentumárak emelkedése ellenére is fenn kell tartani, ez a legalapvetőbb olvasói érdek. A könyvtár azonban a növekedést már képtelen lesz befogadni, és ez használatát mind jobban nehezíti. A megoldás több változatát mérlegelik a könyvtárosok és irányítók. Legkivihetőbbnek talán a művelődési központ emeletráépítéssel történő bővítése látszik, bár féltő, hogy a könyvtári funkciók sérelme nélkül ezt nem lehet megoldani. Önálló épület kellene — úgy 800—900 négyzetméteren... Az elkövetkezendő időben ezért Zalaszentgrót könyvtáryéban igazán szükség lesz az igények, a hajlandóság és a lehetőség összhangba hozására.

Kertész Károly

Az olvasó a leglényegesebb...

Beszélgetés Zircz Péterrel, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmába vonult főigazgató-helyettesével

1984. július 1-ével Zircz Péter, az Országos Széchényi Könyvtár helyettes főigazgatója nyugállományba vonult. Még nem töltötte be 57. évét. Betegsége kényszerítette fontos posztjának elhagyására. Érthető elkeseredése, hogy teljes szívvel vállalt, az utóbbi években legfontosabbnak tartott feladatát — a nemzeti könyvtár felköltöztetését a budai várba — nem tudta végrehajtani. A „normális” nyugállományba menetel is számvetésre sarkallja az embereket, hát még az ilyen váratlan, kényszerű távozás.

Azért kerestük fel kérdéseinkkel, mert reméltük, hogy élete fordulóinak, könyvtárospályájának felidézésével fontos dolgokról mond megszívlelendő gondolatokat.

— 1977-ben, amikor Zircz Péter főigazgató-helyettesként az Országos Széchényi Könyvtárba került, az OSZK Híradóban megjelent öninterjúban elmondta, hogy az OSZK-ba jövetelét pályája utolsó kalandjának szánja. Sajnos, ez a kaland meglehetősen rövidre szabott volt.

— Könyvtári működésem valóban rövidebbnek bizonyult a vártnál. Ez nemcsak az időtartam rövidsége miatt fájdalmas, hanem azért is, mert csupán töredékesen végezhettem el mindazt, amit szerettem volna. Egész életemre, pályámra rányomta bélyegét, hogy mindig akkor hagytam abba — önként vagy kényszerből — valamit, amikor épp a legizgalmasabb és talán a legeredményesebb lett volna. Így jártam a Széchényi Könyvtárban is.

— Szóba került a múlt, sok próbálkozásod, amit, szavaid szerint, nem tudtál a végéig vinni. Légy szíves ezzel a rendhagyónak minősített életúttal közelebből is megismertetni minket. Tudom, hogy Pozsonyból indultál el, és kora ifjúságodban már súlyos gondokkal kellett megküzdened: nemcsak a saját, hanem nemzedéked és nemzedeked gondjaival is.

— Az én generációm tagjainál talán az a rendhagyó, ha valakinek nem rendhagyó az életútja. Az enyém valóban kacskaringós volt, hiszen Pozsonyban születtem, ott végeztem iskoláimat egészen az érettségiig. Közvetlenül az érettségi után ért a felszabadulás, amellyel párhuzamosan Csehszlovákiában a csehszlovák polgári közigazgatás helyreállítása és a közismert magyarellenes intézkedések jártak. Ez annyira sújtott, hogy — átmenetileg legalábbis — a továbbtanulás lehetőségétől is megfosztott volna. Ezért néhány hónapos paraszti és egyéb fizikai munka után átmenekültem Magyarországra és itt próbáltam folytatni tanulmányaimat. Persze ez sem ment egészen könnyen. Sok mindenbe belekaptam, először orvosnak, aztán jogásznak tanultam. Az utóbbiból el is végeztem három évet, akkor abbahagytam, mert megsértődtem.

— Min sértőtől meg?

— Egyik vizsgám alkalmával jeles új professzorom megjegyezte: munkásszarmazású hallgató nem állíthat olyasmit, hogy nem tudta, milyen könyvből kellett volna felkészülnie.

Nekem, sajnos, ezt kellett mondanom, mert teljesen mezei jogász voltam (így hívták azokat a diákokat, akik csak a vizsgára jártak be), méghozzá vidéken élő. Közben dolgoztam is, már 1947 óta a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság alkalmazottjaként tevékenykedtem. Több éven át vidéken részt vettem a magyar — csehszlovák lakosságcsere-egyezmény végrehajtásában, ezen belül a szlovákok áttelepítésében. Nem bosszúból, hanem mert ebből éltem. Tulajdonképpen azért kerültem oda, mert tudtam szlovácul.

— *Miután ez a kormánybiztosság megszűnt létezni, rögtön a könyvtár következett, vagy volt még itt is egy vargabetű?*

— Könyvtárosnak senki sem születik, én sem, és akkoriban általában mindenkit csak a véletlen vagy a szükség hajtott a könyvtárba. Valóban volt még egy kitérő. Előbb az Építésügyi Minisztériumba kerültem, annak tervgazdasági osztályára. Az ottani teendőkhöz természetesen nem értettem. Nemi konfliktusok után a minisztérium akkor megalakult dokumentációs osztályára osztottak be. Tulajdonképpen ott kezdtem dokumentációval, információval és könyvtárüggyel foglalkozni. A Rákosi-korszak idején, amikor erre mód kínálkozott, sürgősen otthagytam a minisztériumot, és az Építéstudományi Intézetbe mentem dolgozni hasonló munkakörbe. Onnan viszont kiemelték, áthelyezték az akkor alakult Építőanyagipari Minisztériumba, ahol ugyanezen munkák mellett még kiadási ügyekkel is foglalkoztam. Később megszűnt ez a minisztérium, összevonták az Építésügyivel, így megint visszakerültem az Építésügyi Minisztériumba. Tulajdonképpen ugyanazokban a munkakörökben dolgoztam 1957 elejéig, amikor is megalakult — elsőként Magyarországon — egy félig-meddig dokumentációs-információs vállalat. Hadd dicsekedjem el vele, hogy létrehozásában meglehetősen nagy részem volt, én tettem a javaslatot, amelynek alapján az akkori miniszter, Apró Antal elrendelte a vállalat létrehozását. Ennél a vállalatnál, az Építésügyi Minisztérium Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalatánál dolgoztam az 1960-as évek elejéig, amikor — megunván az ottani személyi konfliktusokat, és mert nem volt lakásunk (meg egyéb családi okok miatt) — leköltöztünk Miskolcra. Az ottani egyetemi könyvtár igazgatóhelyettese lettem.

— *Bár első írásod még az előző munkahelyeden végzett tevékenységeddel kapcsolatban jelent meg A könyvtáros 1960. júliusi számában, úgy*

érezem, igazán a miskolci egyetemi könyvtár igazgatóhelyetteseként kerültél bele a könyvtárügy vérkeringésének központi áramába.

— Igen. Tulajdonképpen mindig is boszszantott, hogy a könyvtárügy periferiáján voltam. Ezért tudom máig is nagyon jól megérteni a vállalati műszaki könyvtárosokat, akik annyira szeretnének közelebb kerülni a központhoz. Teljesen igazad van, hogy a könyvtárügy vérkeringésébe jószerivel csak olyan könyvtárból lehet bekapcsolódni, amely vagy közművelődési könyvtár, vagy amely közvetlenül a Művelődési Minisztérium felügyelete alá tartozik. A többi mind egy kissé a perifériára szorul, bármilyen nagy könyvtárról legyen is szó.

Miskolci tartózkodásom — legalábbis a magam számára — azért is fontos, mert kóstolót kaptam az úgynevezett „vidék” életéből. Utálok a vidék szót, és azt is utálok, ha valaki azt mondja, hogy „lemegyek” vidékre. Ottani életem mindenestre jól tájékoztatott arról, hogy milyen is Magyarország Budapesten kívül. Olyan tapasztalatokat szerzett az ember, amelyek máig is értékesek. Például azért is, mert könyvtárosi működésem mellett bekapcsolódhattam az ottani irodalmi-kulturális folyóirat, a *Napjaink* szerkesztésébe, munkájába. A mindenese lettem a *Napjainknak*, írtam mindent, a színházi kritikától kezdve a szociográfiáig, mert hiszen egy egész rovatot kellett megtöltenem, és nem mindig volt rá vállalkozó. Próbálkoztam műfordítással is, cseh, lengyel és orosz nyelvből. A könyvtárosi munkában a lényeges a könyvtár korszerűsítése volt, a dokumentációs-információs munka meghonosítása, és hát az új épület programtervének előkészítése. Megérni már nem tudtam az új épület megépítését, mert mielőtt hozzáláttak volna az építkezéshez, elhagytam — elhagytuk — feleségemmel együtt Miskolcot, és visszaköltöztünk Budapestre.

— *Egyszer tehát már megérted, hogy a Kánaán határánál elkanyarodtál, és nem jutottál be az Ígéret Földjére. Ebben az esetben az új, szép egyetemi könyvtárba. Úgy látszik, hogy ez most nagyobb méretekben megismétlődik itt, Budapesten, a Széchényi Könyvtárban is. De mielőtt még erről beszélneink, szeretném megkérdezni, hogy Miskolcon, ahol igen jó gárda alakult ki a könyvtárban, mit sikerült elérnetek, ami akkor tán a többi műszaki egyetemi könyvtár számára is példa és iránymutatás lehetett?*

— Egy kissé a modern könyvtári nagyüzem modelljét alapoztuk meg. Nagy szavak ezek, de

hát voltaképpen tényleg erről volt szó. Meglehetősen hagyományos, de — nem akarom bántani a korábbi könyvtárvezetőt, mert hiszen testi-lelki jóbarátom volt Uhlmann Aladár — kissé poros könyvtárvezetési módszereket váltottunk fel újakkal. Természetesen nem mondhatom, hogy én voltam egyedül, munkatársaink, elsősorban *Zsidai Jóska*, az igazgató és a tragikusan elhunyt *B. Nagy Ernő* volt az, aki ebből vállalta az oroszlanrészt. Az olvasószolgálat korszerűsítése volt egyebek között a lényeges, és ismétlem, volt egy kezdetleges, de nyomokban mégis fellelhető információs-dokumentációs munka. De talán még lényegesebb a friss szemlélet: a szolgálat hangsúlyozása, a szolgáltatási készség. És ez az egyetemen belül olyan döntő, mint a közművelődési könyvtárnak a maga településén belül.

— *A hetvenes évek elején tehát újra visszakerültél Budapestre, mégpedig a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályára, ahol számos feladat várt rád.*

— Ez is kalandos dolog volt, mert az igazat megvallva, semmiképpen nem akartam a minisztériumba menni, hiszen dolgoztam én már korábban minisztériumban és torkig voltam a „miniszteriális” munkával. A Természettudományi Múzeum könyvtárába akartam kerülni, tárgyaltam is az ottaniakkal, de ez a megegyezés — nem is emlékszem, milyen okból — kútba esett. Jobb híján vállalkoztam arra, hogy a minisztériumba szegődjem, amit, most már megvallhatom, annak idején igen sokszor megbántam. Nyolc évig dolgoztam ott, és ez idő alatt szinte szakadatlanul el akartam menni, csak soha nem sikerült.

— *Valóban nem volt nagy gyönyörűség a minisztériumban dolgozni egy olyan vajúdo és sok gonddal terhes korszakban, mint amilyen a het-*

venes évek időszaka volt. Ambár épp ekkortájt igen sok új kezdeményezés, jobbra, újra való törekvés indult meg, és az elején úgy látszott, hogy ehhez a kellő pénzügyi fedezet is rendelkezésre fog állni. Ekkor volt például a III. országos könyvtárügyi konferencia is, amelyen sok olyan elképzelést sikerült megszelleztetni, illetve elfogadtatni, amely azóta is megvalósításra vár. Te, aki alaposan kivetted részed ennek a konferenciának az előkészítéséből, lebonyolításából, erről bővebben szólhatnál!

— Az igazságnak tartozom azzal, hogy megvalljam: azért nem volt érdektelen a minisztériumi munka, sok mindenbe belelátott az ember, és sok mindent másképp látott, mint „alulról”. Hozzá kell még tennem azt is, hogy talán ez volt a könyvtárügyi osztály aranykora. Nem azért, mert én ott voltam, hanem azért, mert sok tehetséges ember dolgozott az osztályon, meg jóval nagyobb volt a létszáma is, mint napjainkban. Tehát erős, ütőképes gárda még az egész minisztérium viszonylatában is. Ez a csapat képes volt arra, hogy megrendezze az IFLA magyarországi közgyűlését, a hazai könyvtártörténet kiemelkedő eseményét. Előkészítette és lebonyolította a III. országos könyvtárügyi konferenciát, amelyet szerintem mindig jelentős eseményként tart majd számon a magyar könyvtárügy. Egyebek között azért, mert mindmáig korszerű alapelveket fogalmazott meg. És hát a hetvenes évek derekára, a hetvenes évek második felének időszakára esik a konferencián elhatározott új könyvtári alapjogszabályok — a könyvtárügyi törvényerejű rendeletek és végrehajtási utasításának — kidolgozása és kiadásra való előkészítése is.

Ezek voltak azok a nagyobb feladatok, amelyek a könyvtárügyi osztályra hárultak, ahol én kezdetben beosztott munkatársként, néhány év múltán pedig osztályvezető-helyettesként működtem. De számtalan apró segítségnyújtással a legkülönfélébb könyvtárakat kézzelfoghatóan is támogattuk. Ez talán a minisztériumi operatív munka egyik legnagyobb lehetősége, és ebből mindannyian kivettük részünket.

Talán még arról lehetne beszélni, hogy akkortájt kezdődött az a tudatos fejlesztő munka a könyvtárügyben, amely elsősorban a Széchenyi Könyvtárra koncentrált, de azért segített néhány olyan egyetemi vagy egyéb könyvtáron is, ahol vállalkozóképes partnereket sikerült lelteni. Hogy csak egyet említsek, az azóta, sajnos, már nyugdíjba vonult *Kováts Zoltánt*, a Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtárának

igazgatóját, akiben kiváló partnerre találtunk, és aki jelentős minisztériumi anyagi támogatással elsőként Magyarországon meg tudta valósítani a külföldi mágnesszalagos adatbázisok hazai felhasználását.

— *Miután a minisztériumból eljöttél, olyan feladat megoldására kaptál megbízatást, amely megtisztelő, de ugyanakkor hallatlanul nehéz is: a Széchényi Könyvtár főigazgató-helyetteseként kezdedben összpontosult számos olyan szervezési, fejlesztési ügy, amelyik a nemzeti könyvtár további tevékenysége szempontjából alapvető fontosságú.*

— Pontosabban fogalmazva a Széchényi Könyvtár egyik főigazgató-helyettese lettem a kettő közül, és 1982 januárjáig hozzám csak a központi szolgáltatások ügyei, továbbá a fejlesztési programok tartoztak. Ezekben sikerült előrelépni, annak ellenére, hogy már nem a népgazdaság fejlődésének felszálló ágában, hanem — amint tapintatosan szoktuk mondani — a stagnálás időszakában voltunk, aminek meglehetősen súlyos anyagi következményei a Széchényi Könyvtárban is jelentkeztek, első sorban nyilván nem a rutinmunkában, a hagyományos működésben. Éppen a fejlesztést sújtotta leginkább a pénzühiány. Eredményről azért így is beszámolhatok. Ide sorolhatnám a számítógépesítés terén elért eredményeket, a számítógépes rendszerű Magyar Nemzeti Bibliográfia megvalósításának befejezését, tehát egy olyan nemzeti bibliográfia kiadását, amely voltaképpen, ha nagyolni akarnánk, azt mondhatnánk, hogy teljesen automatizálva készül. Megkezdtuk az erről a rendszerről nyújtható további származékszolgáltatások előkészítését, és működésem utolsó évében hozzákezdtek a külföldi folyóiratok központi katalógusának automatizálásához is. Ide tartozik még a számítógép-perifériák felújítása, egész pontosan egy intelligens terminál beszerzése, egy újabb terminál beszerzése — immár UNESCO-támogatással — és további perifériák beszerzésének az előkészítése. Ám az a baj, hogy tulajdonképpen mindenből kevés van, a feladatokhoz mérten sem a szellemi kapacitás, sem a gépek, sem a munkaerő nem elegendő ahhoz, hogy olyan ütemben fejlődjék a számítógépesítés, mint ahogy azt a szakma teljes joggal elvárná. Hozzá kell tenni azonban, hogy mindig „ellopkodott” pénzekből fejlesztettünk. Ide tartozik az is, hogy előtérbe került a budai várba költözés ügye, s a legutóbbi időszakban már minden erőt a beköltözés előkészítésére, a várbeli üzemelés megszervezésé-

re kellett fordítani. Ilyen értelemben még a fejlesztés is háttérbe szorult. De a fejlesztés programjához tartozik a törökbalinti tárolókönyvtár létrehozása is.

Arról szintén szólni kellene, hogy a fejlesztés igen tág fogalom. Ha úgy tetszik, ide sorolható a különféle, hagyományosnak számító központi szolgáltatások megújítása is. A szakirodalomban többször esett szó róluk is, ezért csak utalok néhányukra: folyóirat-repertórium, a könyvek központi címjegyzéke, a könyvtárközi kölcsönzés. Fontos eredmény, hogy befejeződött az ötvenes évek elején az OSZK-ba került — idegen tulajdonú — könyvanyag feldolgozása és lényegében véve a szétosztása is. Ilyen még a külföldi folyóiratok nemrégiben napvilágot látott központi lelőhelyjegyzékének első kötete, a Horthy-korszakban kiadott könyvek bibliográfiai feltárása során eddig kiadott három kötet. Megjelent a *Borsa Gedeon* nevével fémjelzett közös akadémiai — Széchényi könyvtári vállalkozás: a *Régi magyarországi nyomtatványok* című sorozat második kötete, és előkészítés alatt áll a harmadik kötet is. Persze, volna tennivaló még bőven, de hiányoznak hozzá az eszközök.

Úgy hiszem, a mai, nehezebbé váló gazdasági viszonyok között a költségvetésből gazdálkodó intézményeknek mind nagyobb gondot kellene fordítaniuk arra is, hogy pénzügyi nehézségeik enyhítésére maguk is szervezzenek különféle jövedelmező gazdasági vállalkozásokat. Ezt én elég régóta vallom, de most — tőlem függetlenül — ez már minisztériumi programmá is emelkedett, úgyhogy érdemes volna további lehetőségeit is kutatni. Az egyik ilyen megvalósult kis lehetőség az a könyvesbolt, amelyik a Könyvértékesítő Vállalat és a Széchényi Könyvtár közös fenntartásában nyitotta meg kapuit néhány hónappal ezelőtt, és amely a könyvtárak által nem igényelt fölőspéldányokat próbálja eladni. Úgy hírlik, eddig igen nagy sikerrel. Ilyen és hasonló vállalkozásokra gondolok, amelyek előtt tág tér nyílik. A próbálkozásokat nehezítik a jogszabályok, a különféle pénzügyi előírások, és meglehetősen nehéz dolog a szükséges engedélyek megszerzése is. A könyvesbolt engedélyeztetése például egy évig tartott.

— *Nyilvánvalóan vannak még bizonyos régi beidegződések, a legfelsőbb irányító szint és a cselekvő szint között elhelyezkedő szűrő rétegek bizony sokszor akadályozzák a modernnek, az újnak és nem utolsósorban a gazdaságosnak a kibontakozását. Térjünk rá azonban egy másik*

témára: a Széchényi Könyvtár várbeli új épületének ügyére. Amit ugyan talán ösztönösen kerültél ki, hiszen annak a rengeteg erőfeszítésnek, amit te és a nemzeti könyvtár vezetősége hosszú évek óta tett, nem mindig lett meg a kellő eredménye, s bizonyára sok olyan tapasztalatod felgyűlt, amit nem ártana a nyilvánosság elé tárni.

— Ezt az építkezést húszegynéhány évvel ezelőtt kezdték meg, ami már önmagában is hajmeresztő. Egy negyedszázada tervezett épület ennyi idő múltán funkcionális szempontból nyilvánvalóan már nem lehet a legkorszerűbb. Különösen akkor, ha — mint esetünkben is — egy műemléképület teljes átalakításáról van szó. Hiszen a Várban levő F-épület teljesen átalakult, úgyszólván csak a külső, határoló falai maradtak meg. Minden egyéb megváltozott, udvarát raktártornyokkal építették be, az épületbe új lépcső került. Mindez szükséges volt, hiszen az épület kiégett, de meg kellett tartani a határoló falakat és a még a Rákosi-korszakban épült belső lépcsőt, márpedig ez a két dolog funkcionálisan rendkívül kétségessé tette az épület értékét. Szerintem, bár belül helyenként kétségtelenül nagyon szép, de nem lesz a világ legjobb könyvtárépülete, sőt, az olvasók mozgása, közlekedése is közismerten igen nehézkesnek ígérkezik. Még nehezebb meggátolni azt, hogy az olvasók szétszéledjenek a könyvtárépületben, egészen a raktarakig. Ennek az épületnek az is a baja, hogy jóval kisebb létszámba tervezték a mai-nál. A tervezéskor a könyvtár létszáma a jelenleginek a fele volt, holott a további létszámbővülés az üzemeltetés és az ott levő, igen nagy olvasói terek kiszolgálása, ellenőrzése érdekében elkerülhetetlen. Lehet, hogy nagyon szép ez az épület, talán túl fényűző is. Ám előnyösebb lett volna egy funkcionálisan tökéletesebb, a kor ízlésének megfelelően egyszerűbb

épület, főként azonban kedvezőbb lett volna, ha a Széchényi Könyvtár jobban felszerelve tudott volna beköltözni az épületbe.

Egy kissé a magyar beruházásokra emlékeztet az épület: túl sok benne a márvány és kevés a gép. Gyakorlatilag azonban a következőkről van szó: amikor a Széchényi Könyvtár új épületét az ötvenes évek végén elkezdték tervezni, nem csupán új épületet vettek célba a könyvtárpolitikusok, hanem a könyvtár egészének megújulásáról, megújításáról volt szó. Ez szervezeti, felszerelési és szemléleti megújulást is kívánt volna. Mindebből — érzésem szerint — kevés valósult meg. Megrekedt a szervezeti megújulás, és nem haladt előre, sőt, mondhatnám, visszafejlődött a gépi ellátottság. A visszafejlődést úgy értem, hogy az egykor még korszerű gépek időközben nagyrészt elavultak, elhasználódtak, a könyvtár jelenlegi gépi felszereltsége, néhány gyorsmásoló kivételével, a gyengén fejlett országokét sem közelíti meg. Nincs sokszorosító üzem (ami van, az egy járási könyvtárának felel meg), nincs korszerűen felszerelt kötetstet; a viszonylag jól működő mikrofilm-laboratórium gépei elhasználódtak, bármelyik pillanatban felmondhatják a szolgálatot — és sorolhatnám tovább a hiányokat.

A szervezeti korszerűsítés nem történt meg, és ennek oka a könyvtáron belüli véleménymegosztás. Ez viszont jórészt szemléleti okokra vezethető vissza: a könyvtárban helyenként még mindig igen erős a konzervativizmus. Olyan konzervativizmusról beszélek, amely a könyvtár archiváló, megőrző funkcióját tartja elsődlegesnek szemben az olvasó kiszolgálásával.

— Az új épület közösségi terei nemcsak szépek, hanem tágasak is, és előreláthatólag bőségesen elegendők lesznek az olvasók számára. Viszont kérdéses, vajon az állományt és a dolgozókat el lehet-e megfelelően helyezni az új épületben?

— Kezdjük az emberekkel. Amikor a könyvtárat tervezni kezdték (hozzá kell tennem, hogy a tervdokumentáción soha nem engedtek lényegesen változtatni), Magyarországon a büro-rendszer volt divatos. Ennek megfelelően jó néhány osztály elhelyezését egy vagy két hatalmas terembe tervezték. Ezen, sajnos, nem lehet változtatni, bár szerintem előnytelen megoldás, ami még számos kellemtelenséget fog okozni. Ami az emberek elhelyezését illeti, egyes számítások szerint az előírt normánál még mindig több alapterület jut egy főre. Az elhelyezés ennek ellenére nem lesz

megfelelő, mert hiába állunk ilyen jól a normák tekintetében, egy-egy egységre külön-külön a szükségesnél vagy több, vagy kevesebb terület esik. Ez azt jelenti, hogy lesz olyan szervezeti egység, amely rendkívül tágas helyet kap, és lesz olyan, amelyik kénytelen lesz összeszorulni — épp az előbbiek miatt.

Azonkívül a helyiségek egy körgyűrű mentén helyezkednek el (amin a határoló falakat értem), és ebből befelé nyúlnak, úgyhogy a természetes világítás előnyében meglehetősen kevesen részesülnek majd, a dolgozók egy része állandóan mesterséges fény mellett lesz kénytelen dolgozni, mégpedig nemcsak a legalsó szinteken, hanem följebb is.

Az állomány elhelyezésére lényegében az ezredfordulóiig elegendő a hely, de csak azért, mert a tervezők minden zugot felhasználtak az állomány elhelyezésére; emiatt az állomány témérdek, viszonylag kis helyen szóródik szét, a nagy raktárakon kívül. Igaz, hogy ezeket a helyiségeket a teletlift-rendszer összeköti, de nem ez az eszményi megoldás.

— *Szó esett már szemléletbeli hibákról. Mit értesz pontosan a szemléleti konzervatívizmuson?*

— Hát amit virágnyelven elmondtam, azt most magyarul kimondom: lényegében arról van szó, hogy jó néhányan nem szeretik az olvasót. Vagy egész pontosan: jobban szeretik, jobban féltik a könyvet, mint kielégíteni igyekeznek az olvasók igényeit. A kettő természetesen sokszor kerül ellentmondásba, mert az olvasó gyakran valóban nem kiméli a könyvet, ellopja, megsemmisíti, lapokat tép ki belőle, vagy egyszerűen azzal árt a könyvnek, hogy használja. Ennek ellenére mégis az olvasó a lényegesebb, nem a könyv, hiszen nem egy elvont jövő érdekében, hanem a jövő embere érdekében történik a megőrzés. Tehát azt hiszem, hogy itt kellene nagy szemléleti fordulatot előidézni, és ez az óhaj elsősorban a Széchényi Könyvtár olvasószolgálatát érinti, amelyet modern közművelődési könyvtári szellemnek kellene áthatnia, és nem a XIX. századi elzárkózásnak, könyvmúzeumi szemléletnek. Persze a jelenleginél lelkiismeretesebben kell gondoskodni — és lehetőleg a korszerű lopásgátló berendezések, ipari tévélánc alkalmazásával — a megőrzésről is.

Az általam ismert tervek szerint minden 18. életévét betöltött magyar állampolgárt beengednek majd a könyvtár épületébe, és nemcsak beengedik, hanem ki is szolgálják. Az természetesen más kérdés, hogy mit kaphat a külön-

böző érdeklődésű, képzettségű olvasó a kezébe, mert vitatható, hogy egy 18. életévét éppen betöltött ifjú kezébe szabad-e valamelyik középkori kódexet odaadni.

— *Nyilvánvaló, hogy nem kell odaadni minden érdeklődőnek az Ómagyar Mária-síralmat tartalmazó kódexet, de a könyvtárnak gondoskodnia kell arról, hogy ha éppen az Ómagyar Mária-síralomra kíváncsi valaki, másolatban igenis megnézhesse, akár tanulmányozhassa is.*

— Igen, s ennek a módozatai adva volnának is, ha a könyvtár jobban élne a mikrofilm-másolatok kézbeadásának lehetőségével. Ez elvileg jórészt megoldott kérdés, megoldatlan viszont az, hogy az olvasók jórésze, ide sorolhatnám magamat is, nem szereti a mikrofilm-olvasást. Az ok nem annyira izlésbeli torzulásokban keresendő, hanem gépeink gyengeségében, abban, hogy a keresett oldalt automatikusan beállító mikrofilm-olvasó Magyarországon alig található, vagy talán egyáltalán nincs. Tulajdonképpen technikai gyengeségeinkre vezethető vissza ez is. Ezek között említhetném azt is, amin viszonylag kevés pénzzel utólag is lehetne valamit segíteni: máig sincs megoldva a mozgássérültek közlekedése a hatalmas könyvtáráépületen belül. Egyelőre megoldatlan az épület megközelítése is a tömegközlekedési eszközökkel, és nem történt gondoskodás az autók parkolásáról sem.

— *Tüллpve a nemzeti könyvtár keretein, szeretnélek arról faggatni, hogy az egész magyar könyvtárügy jelenlegi helyzetét és jövőbeni kibontakozását hogyan látod.*

— Nagyon borúlátóan. Rendkívül nagy a technikai elmaradottság: Ha a fejlettebb külföldhöz viszonyítjuk, akkor lemaradásunk 25 év a fejlett országokéhoz képest a gépek, a számítógépesítés és a fejlett könyvtári technológia terén. Az a baj, hogy a lemaradás évről évre növekszik, az olló szétnyílik. Folytathatnám azzal, hogy míg az előbbi természetesen anyagi gond, amit lehetne némileg enyhíteni egyéb módon is, úgy, hogy a rendelkezésre álló viszonylag kevés eszközt is okosabban, központi elképzelés alapján használjuk fel. De hát ez pillanatnyilag reménytelen. Pedig most már nem is annyira a könyvtárak műszaki fejlesztése, hanem a devizás beszerzések véses mértékű csökkenése kényszeríthetne rá bennünket. Meg kell mondanom, hogy a devizás beszerzések jelenlegi korlátozását olyan nagymértékűnek tartom, amire a felszabadulás óta nem volt példa (még az ötvenes évek legelején, a koreai háború időszakában sem, amikor pedig a fegy-

verkezés miatt össze kellett húzni a nadrágszíjat). Következmenyei — amelyek kutatási-fejlesztési területen jelentkeznek elsősorban — csak néhány év múlva lesznek igazán lemérhetők.

Úgy érzem, hogy a könyvtárügy demokratizmusával szintén súlyos bajaink vannak. A könyvtárak például még mindig túlságosan egyszemélyileg vezetettek, ennek következtében nem jut szóhoz a következő generáció. Nincs okom azt hinni, hogy tagjai kevésbé tehetségesek, mint az előzőek voltak, csak valahogy nincs módjuk arra, hogy csillogtassák magukat. Nincs érdeklődés a könyvtárügy, a könyvtártan iránt? Pedig nem „polcológia” ma már, hanem inkább számítástechnika. Érthetetlen számomra, hogy miért mindenkit a múlt kutatása vonz, és miért nem a jelen könyvtári technológiája.

Hiányoznak a könyvtárak vezetését a környező, a befogadó társadalmi közeggel összekötő társadalmi bizottságok is. Egy jól működő bizottság, amelyben az adott települési egység vezető szerveinek, vállalatainak, intézeteinek képviselői vennének részt, hathatós támogatást, még anyagi segítséget is nyújthatna a könyvtárnak, és mindenképpen fokozná a könyvtár presztízsét.

A könyvtár a köztudatban ma még mindig kölcsönkönyvtárat jelent, a könyvtároság pedig valamiféle poros, avított foglalkozást, amelynek egy előnye van: hogy a könyvtáros állandóan olvashat. Ebből természetesen nem igaz egyetlen szó sem. Könyveket nem olvashat, és kellemetlen munkát kell végeznie, de talán mégsem érdektelen ez a foglalkozás.

Bereczky László

Kiosztották a médiatári pályázat díjait

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének audiovizuális bizottsága április 19-én a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Kertész utcai prézens olvasótermében tartotta idei első továbbképzését. A program első részében az elmúlt évi Gombocz-ösztöndíjas, *Pálvölgyi Mihály*, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola adjunktusa számolt be tapasztalatairól *Médiatárak az Egyesült Államokban* címmel. Elmondta, hogy a hangos-képes dokumentumok minden könyvtártípus állományában megtalálhatók. A különféle médiákból meglehetősen nagy a kínálat, és a könyvtárak rendszeresen vásárolják is ezeket a dokumentumokat, megjelenésük semmiféle gondot nem okozott, *természetes módon, magától értetődően* épültek be az állományba. A vásárláshoz a kiadók színes katalógusai adnak segítséget. Külön foglalkozott az iskolai könyv- és médiatárak funkcióival, sajátosságaiival. A tanárok és a tanulók rendszeresen használják ezek szolgáltatásait az iskolában és az otthoni tanulásban is. A közművelődési könyvtárakban a gyermekek elsősorban a hangosított diafilmeket, a felnőttek a videofilmeket keresik. A videofilmeik iránt egyre nagyobb az érdeklődés.

Az előadó az iskolai, egyetemi, közművelődési médiatárak egy-egy részletét, tárolási,

raktározási formáit színes diafilmen mutatta be. A kérdésekre válaszolva elmondotta, hogy a könyvtárosképzésbe beépültek a médiatári ismeretek, de a médiatár használatát a tanárképzés valamennyi területén is oktatják, s ehhez nagyon sok hangos-képes dokumentum készült. A szolgáltatások ingyenesek, csupán a videomásolásért kérnek díjat. A hangos-képes dokumentumokkal az állomány egyéb egységeivel együtt foglalkoznak, a kölcsönzés is a könyvekével együtt történik. Az előadó megemlítette, hogy a számítógépes információkeresés minden könyvtárban a természetes szolgáltatások közé tartozik, de meglepő, hogy az adatbankokban még a nyomtatott dokumentumok vannak túlsúlyban.

A továbbképzés keretében került sor az 1982-ben meghirdetett médiatári pályázat értékelésére és a pályadíjak átadására is. A pályázatra 9 munka érkezett, mégpedig 2 hangosított diasorozat, 1 számítógépes könyvtárhasználati program, 2 szöveges dolgozat és 4 tanulmány, amely nyomtatott szöveget és valamilyen hangos-képes anyagot (hangfelvétel, transzparens, gépi program) is tartalmazott.

A beérkezett pályázatokat a Könyvtártudományi és Módszertani Központ által felkért szakemberek és az Országos Oktatástechnikai

Központ munkatársai értékelték. Az első díjat nem adták ki, második díjat, 3 ezer forintot kapott *Barták Péter* és *Bartl Géza Séta* az iskolai könyvtárban. Könyv- és médiatár az általános iskolában című hangosított diasorozata, mely a veszprémi Báthory Általános Iskola könyv- és médiatárát mutatja be. A szerzők ötletességét dicséri, hogy a képanyaghoz (43 diakép) kétféle hanganyagot állítottak össze, egyet a tanulók, egyet pedig a tanárok számára.

Ugyancsak második díjjal jutalmazták a *Propper Valéria* által szerkesztett, Médiatár közművelődési intézményben című, a miskolci városi könyvtárhálózat József Attila Könyvtáráról készült hangosított diasorozatot. A diafilmből kiderült, hogy a hagyományos könyvtári tevékenységen felül miként „nyithat” a közművelődési könyvtár egyrészt a képzőművészeti, másrészt a hangos-képes dokumentumok gyűjtése és szolgáltatása irányába.

A harmadik díjat (2 ezer forint) *Farkasné Somogyi Ilona* dolgozata kapta, amely a Szombathelyi Tanárképző Főiskola médiatárának kialakítását, szervezetét és szolgáltatásait írja le.

Ezerforintos jutalmat kapott *Szomorú Mik-*

lós tanár (Törtel, Általános Iskola), aki pályamunkájában egy házi kivitelezésű, általa VIDEOVOX 82 névvel ellátott hangos-képes berendezés készítését és működését írta le, s ehhez programot is mellékelte.

Írásbeli dicséretben részesült *Bencsikné Kucska Zsuzsa* (FSZEK) munkája, amely hangos-képes eszközökkel megtartott gyermekkönyvtári foglalkozások leírása.

Érdekességként kell megemlíteni *Papp László* pályázatát, amely könyvtár bemutatására készített kisszámítógépes programot tartalmazott. Az ötlet dicséretes: nagyobb szakmai — könyvtári és számítógépes — ismeretek birtokában, tudatosabb programkészítéssel minden bizonnyal jól használható lett volna ez az összeállítás.

A bírálók véleménye szerint a két hangosított diasorozat mindenképpen nagyobb nyilvánosságot érdemel, s ezért az OOK kiadásukat tervezi.

A továbbképzés keretében *Kelemen Tamás* bemutatta a vendéglátó olvasóterem hangos-képes szolgáltatásait is, majd az Országos Oktatástechnikai Központ könyv- és médiatárát ismertető diafilmet nézték meg a résztvevők.

(T. D.)

Szerkesztői üzenetek

Feldolgozó könyvtárosoknak: Varga Il-dikónak a *Könyvtáros* májusi számában megjelent, *Mi van a katalógusokkal?* című cikkében szerepelt az a megállapítás is, hogy a Szabványbolt nem fogad el postai megrendeléseket. Ez a tájékoztatás a bolt vezetőjének közlése szerint nem pontos, mivel a Szabványbolt *előjegyzést* nem fogad el, de a postai megrendelést teljesíti, a korábban megjelent, már elfogyott szabványokról pedig fénymásolatot készít, és azt küldi el a megrendelőnek.

Tóth Tibor megyei levéltárigazgató, Szolnok: Idézzünk leveléből: „A *Könyvtáros* c. folyóirat 1984. évi 4. számában cikket írt *Chol-*

noky Győző és *Fogarassy Miklós* A múzeumok és levéltárak könyvtárai címmel. A folyóirat 203. oldalán, a második hasáb 3. bekezdésében a szerzők többek között a következőket írják: »(Két szélső példa: Nyíregyházán magyar—könyvtár szakos egyetemi végzettségű, latinul és németül tudó tudományos munkatárs a könyvtáros, Szolnokon viszont szakképesítés nélküli)«. A szolnoki levéltárról írottak nem felelnek meg a valóságnak; ugyanis 1980 közepétől a debreceni tanítóképző népművelés—könyvtár szakán végzett dolgozónk látja el a könyvtárosi feladatot. Igaz, közben egy ideig katona volt, és ekkor képesítés nélküli, de érettségizett munkatárs helyettesítette, de le-szerelése után, immár harmadik éve ő a könyv-táros.»

Az Országos Könyvtárügyi Tanács fórumairól

Az elnökség 1984. május 3-án tartott ülésének első napirendi pontja az OKT és az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ közös folyóirata, a *Könyvtári Figyelő* szerkesztőségi ügyrendjének megvitatása volt. Az 1984. január 27-i ülés észrevételei nyomán átdolgozott tervezetet az elnökség most kisebb módosításokkal jóváhagyta, s felkérte a lap tulajdonosait képviselő *Vályi Gábort* és *Szente Ferencet*, hogy az ügyrendet terjesszék fel jóváhagyás végett a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályához; jóváhagyás után az ügyrendet a Könyvtári Figyelő fogja közzétenni.

A titkár tájékoztatta az elnökséget a folyamatban levő ügyekről: az OKT tagjai írásban véleményezték *Kastaly Beatrix* dolgozatát az állományvédelem kérdéseiről, s a vélemények felhasználásával hamarosan elkészül az előterjesztés átdolgozott változata; *Szőnyi Katalin* vezetésével ez év márciusában megalakult a számítógépes hálózatszervezéssel foglalkozó munkabizottság, amelynek tagjai egy-egy résztéma kidolgozását szeptemberre vállalták. Több tudományterületen megindultak a külföldi devizás folyóiratokkal való ellátottság felmérésére irányuló munkálatok, s a munkacsoport tagjai 1984 júniusában tapasztalatcseremegbeszélést tartanak. Két tavalyi szakfelületi vizsgálat (Heves megyei könyvtárak, Állami Gorkij Könyvtár) jelentését az OKT tagjai tájékoztatásul megkapták.

Kibővített plenáris ülést tartott az OKT 1984. május 10-én az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár olvasótermében. A napirenden az országos műszaki szakirodalmi tájékoztatás helyzetének és fejlesztésének egyes kérdései szerepeltek. Megjegyzendő, hogy az OKT 1983. április 11-i plenáris ülésén már foglalkozott ezzel a témakörrel (*Könyvtáros*, 1983. évi 7. szám), s akkor azt a határozatot hozta, hogy egy év elteltével, több gyakorlati tapasztalat birtokában, a területen lezajló változások eredményeinek ismeretében és a fejlődés

irányainak számbavételével ismét napirendre fogja tűzni e kiemelkedő fontosságú szakterület ügyeit. Az ülés előkészületeihez tartozott, hogy az OKT elnöke megbeszélésre hívta össze a leginkább érdekelt intézmények vezetőit, s felkérte őket, hogy írásban is fejték ki nézeteiket ez ügyben. Így az OKT tagjai és az ülés meghívottai (főhatóságok, kutatóintézetek, gazdasági szervezetek stb. képviselői) nemcsak *Ágoston Mihálynak*, a téma előadójának korábbi tanulmányához fűzött kiegészítő megjegyzéseit, hanem az Országos Széchényi Könyvtártól, az OSZK KMK-tól, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárától, az Agropoinformtól, az Építésügyi Tájékoztatási Központtól, a budapesti, a miskolci és a veszprémi műszaki egyetemi könyvtáraktól, valamint a Szombathelyi Megyei Könyvtártól érkezett írásbeli hozzászólásokat is előzetesen megkapták.

A csaknem négyórás vitában többen megállapították, hogy az információ iránti igény szintje messze elmarad a kívánatostól, sőt attól a kínálattól is, amit az információs szervezetek már ma nyújtani képesek. Mások arra hívták fel a figyelmet, hogy az információ — ha az igényeknek megfelelően „csomagolják” — fizetőképes piacra talál. Nem elegendő tehát a hagyományos információs műfajok termékeit a felhasználó asztalára tenni, hanem a felhasználó sajátos szempontjai szerint fel is kell dolgozni a bennük foglalt információkat.

A felszólalások szerint, hiba volna azt a következtetést levonni, hogy a teljes információs iparnak — amelybe nyugodtan beleérthetjük a könyvtárakat is —, önfenntartó, sőt nyereséges ágazattá kellene válnia. A dokumentumbázis fejlesztése, fenntartása, feltárása és működtetése állami támogatást követel, s ugyanígy azok az országos alapnyilvántartások is, amelyek a dokumentumokhoz való hozzáférést szolgálják. Ugyanakkor törekedni kell az információs szolgáltatások önfenntartóvá tételére — függetlenül attól, sikerül-e vagy sem teljes mér-

tékben e célt megvalósítani —, mert ez nagymértékben javítja az információ felhasználásának hatásfokát.

A hatékony működés nélkülözhetetlen feltételévé vált a számítógépek széles körű alkalmazása. Most már nem bizonyos szolgáltatások gépesítéséről van szó, hanem egységes, az egész könyvtári és tájékoztatási rendszert átfogó számítógépes hálózat kialakítására van szükség. Meg is van erre a lehetőség, ha az egyes szervezetek és intézmények közösen, erőiket egyesítve látják e feladat elvégzéséhez. Különösen fontos, hogy a könyvtár- és tájékoztatásügy fejlesztési elképzelései igen konkrét formában szerepeljenek a számítógépesítési kormányprogramban, s ennek a VII. ötéves tervidőszakra szóló terveiben. Hiba volna azonban mindent a központi forrásokból várni. Sokkal nagyobb esély van a fejlesztési támogatás elnyerésére, ha a könyvtárak és a tájékoztatási intézmények először megvizsgálják, meddig képesek elmenni saját erejükből, milyen berendezésekhez férhetnek máris hozzá, milyen előkészületi munkákat tudnak különösebb fejlesztés nélkül is elvégezni, miképpen nyerhetnék meg legfőbb fogyasztóik anyagi közreműködését, és csak ezután nyújtják be igényeiket állami fórumokon. Elhangzott az a javaslat is, hogy a számítógépes fejlesztés nagyobb ügy annál, semhogy mellékesen lehetne végezni; ezért létre kellene hozni (a szakma ki tudná gazdálkodni saját állományából) egy 8—10 fős, főfoglalkozású csoportot, amelynek a fejlesztési koncepció kidolgozása mellett ennek megvalósítása is feladata lenne.

A gépesítés, de maguk az információs igények is arra intenek, hogy nem lehet elszigetelten kezelni a műszaki szakterületet, hanem a társadalomtudományi, sőt a humán információs szükségletekkel, igényekkel és szolgáltatásokkal összehangoltan kell a fejlesztést megvalósítani. Ez minden korábbinál erősebb és hatékonyabb koordinálást tesz szükségessé. Volt, aki egy központi, bizonyos jogositványokkal felruházott szerv megbízását, illetve kijelölését tartotta szükségesnek. Hogy ez így kell-e vagy sem, nyitott kérdés maradt, abban

azonban mindenki egyetértett, hogy a könyvtárak és az információs szervezetek együttműködését magasabb szintre kell emelni. Ezért is foglalkoztak annyit az OMIKK által javasolt társulással, amelynek általános célja a műszaki szakirodalmi információs ellátás előmozdítása lenne. Számos hozzászóló fejezte ki intézménye érdekeltségét egy ilyen társulásban, s érdekeltségen anyagi hozzájárulást is értettek a felszólalók, akik — érthetően — azt is kívánták, hogy sokkal pontosabban legyenek megfogalmazva az érdemi célok, a működés módja, a részvétel feltételei stb. Ezért többen sürgették előkészítő bizottság felállítását. Az OKT elnöksége még júniusban foglalkozik ezzel a kérdéssel — jelentette ki az elnök.

A közös érdekeken alapuló, szorosabb kötelekkel összefűzött társulás esetén feltételezhetően kiküszöbölhetők azok a kedvezőtlen jelenségek, amelyeket némelyek szóvá tettek. Az OMIKK — pusztán nagysága következtében is — alkalmanként nem elég érzékeny partnerei érdekei iránt, s ennek — az egyedi sérelmeken túl — az ügy látja kárát. Ezzel tisztában van az OMIKK vezetősége is, hangsúlyozván azonban, hogy az intézmény nem áhítozik sem a megváltó, sem az irányító, de még csak a jó példa szerepére sem, viszont kötelességének érzi, hogy a közös irányban munkálkodók társulásának létrejöttét minden módon előmozdítsa.

Az információs szakemberek társadalmi felelőssége hatalmasan megnőtt fejlődésünk jelen szakaszában. Ha nem övék is a teljes felelőség az információk hasznosításában, de rajtuk áll, hogy beépülnek-e az információk az innovációs folyamatba, s e tekintetben mintegy katalizatori szerepet töltenek be. Egyebek között az is az ő dolguk, hogy az információval való élésre megtanítsák a kutatás, a fejlesztés, a termelés, az oktatás dolgozóit.

A gazdag vitáról készült részletes emlékeztető az OSZK-KMK könyvtártudományi szakkönyvtárában férhető hozzá.

Az ülés résztvevői megtekintették az OMIKK tevékenységéről és szolgáltatásairól készített videofilmet is. (P. I.)

A Könyvtáros egyes számai — tizenkét hónapra visszamenőleg — kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.

Ha szombat, akkor könyvtár?

Mivel töltik az emberek hétvégi szabadidejüket, és milyen eséllyel lehetnek formálói a kultúráközvetítő intézmények — köztük a könyvtárak — a kialakulóban levő szabadidős szokásrendszernek? Az ötnapos munkahét általánossá válásakor és az új munkarend kialakításakor a Szombathelyi Megyei Könyvtárban mi is sokat foglalkoztunk ezekkel a kérdésekkel. Az új rendszerű foglalkoztatás első évét próbának is tekintettük: képes-e az intézmény eleget tenni környezete új igényeinek? Váltak-e, és ha igen, hogyan a könyvtárhasználati szokások az ötnapos munkahét következtében? Ezért 1983 októberében azzal a szándékkal kezdtünk hozzá olvasószolgálati statisztikai adataink elemzéséhez, hogy egyértelmű választ kaphassunk a címbebeli kérdésre. Úgy véltük, hogy két-, két és fél év forgalmi eredményei alapján tapasztalatainkat sikeresen vehetjük össze a számok igazságával.

1982 januárjában az intézmény úgy kezdte meg az ötnapos munkahét szerinti működést, hogy a nyitvatartási idő csökkentése nélkül, továbbra is a hét hat napján lehetővé tettük használóink számára a szolgáltatások teljes körének igénybevételét. Olvasóink feltételezett érdekeit szem előtt tartva a központi könyvtár olvasószolgálatot ellátó munkatársainak szabadnapja hetenkénti váltakozással a szombat, illetve a hétfő lett. Így *a hét minden napján teljes munkacsoportok (műszakok) dolgoznak a szolgálati helyeken*; más munkaterületről nem vontunk be könyvtárosokat az olvasók szombati ellátásába. Az egyszemélyes munkahelyeken — zeneműtár, fiókhálózat — rendszeres helyettes beállításával szerveztük meg a folyamatos nyitvatartást.

Döntésünk meghozatalakor azt reméltük, hogy Szombathely lakosai — mivel legtöbbszörnek állandóan a szombat a szabadnapjuk — könyvtárunkat is számításba veszik majd a szabadidő eltöltésének egyik lehetséges szin-

tereként. Ugyanakkor a „teljes készütség” jogságát megkérdőjelezte az a feltételezés, hogy a meghosszabbodott munkanapok, valamint a keresetkiegészítő elfoglaltság miatt a hét végén felszabaduló időt esetleg másfajta tevékenységek kötik le.

Feltételezésünk tehát az volt, hogy a szolgálati helyek igénybevétele az ötnapos munkahét miatt nem fog lényegesen csökkenni, de — ismerve az olvasás helyét az utóbbi évek szabadidő-szerkezetében — annak növekedésével sem számolhatunk.

Igazolódtak-e feltevéseink?

A bizonyítékok felsorakoztatását számokkal kell kezdenem. A közölt adatok szándékom szerint erősítik majd megállapításaim hitelét. Tájékoztatásul mindenekelőtt egy tény: a központi könyvtár számokban mérhető 1981-es és 1982-es forgalmát összevetve megállapítható volt, hogy a megyei könyvtár látogatottsága kissé mérséklődött. A gyermekkönyvtár látogatási mutatószámának csökkenése (12,1-ről 11,6-ra) egyértelműen jelezte, melyik az a használói csoport, amelynél ennek okait keresnünk kellett.

1981-ben egy nyitvatartási napon átlagosan 103, 1982-ben pedig 93 látogató kereste fel a gyermekkönyvtárat. Ezzel szemben szombaton a látogatók száma 1981-ben átlagosan 77, 1982-ben 73 volt. Tehát a szombati napokon az ötnapos munkarendet megelőzően is mérsékelt volt a látogatottság, mint a munkanapokon, a két év átlagát tekintve viszont a csökkenés a munkanapokon volt nagyobb! A szombati látogatások aránya a teljes évihez képest növekedést mutatott: a szombati látogatások az egész évnek 1981-ben 12,3, 1982-ben 12,5 százalékát tették ki. Mindezek alátámasztották azt a megfigyelésünket, hogy a szülők és a

nagyobb testvérek hosszúra nyúló napi elfoglaltsága csökkentette a gyermekek könyvtárba járásának esélyeit. Ez az ok önmagában természetesen nem elegendő magyarázat a látogatások gyakoriságának mérséklődésére, de szerepét nem lehet elvitatni.

A *felnőttek olvasószolgálatában* viszont a napi látogatottság a vizsgált években lényegében változatlan maradt: 1981-ben átlagosan 337, 1982-ben pedig 336 látogatót fogadtunk egy nyitvatartási napon. A szombati igénybevétele itt ugyancsak gyengébb volt (223) a két szabadnap általánosság válása előtt is, és 1982-ben tovább mérséklődött (209-re). Bár a számok összevetésekor figyelembe kell vennünk, hogy a szombati nyitvatartás e részlegben hagyományosan (a csütörtök, illetve később a hétfő kivételével) 3 órával kevesebb, mint a hét más napjain, mégis egyértelműnek látszott, hogy a könyvtár vonzása a szabadnapokon gyengült. A felnőttek szombati látogatásai 1981-ben az egész évnek 10,1 százalékát tették ki, a következő évben viszont csak 9,6 százalékát.

Áttekintettük a *szombati könyvtárhasználat évszakonkénti alakulását is.* A két év viszonylatában megállapítható volt, hogy a nyári látogatottság 1982-ben jóval alatta maradt a korábbi éveknek. Amíg 1981-ben a felnőttek olvasószolgálatában két olyan hónap (július és augusztus) adódott, amikor a szombati látogatás mértéke az éves szombati átlagnak 54—58 százaléka volt, addig 1982-ben e két hónapban 40, illetve 34 százalékra esett vissza az arány. A gyermekkönyvtári szolgáltatások nyári igénybevétele még ennél is nagyobb csökkenést mutatott: 1982 júliusában és augusztusában például az éves szombati átlagnak csak 28—30 százalékát tette ki (azt megelőzően 49—39 százalékát). Volt tehát a nyár során néhány olyan hónap, amelynek szombatjain csak 100 körüli látogató kereste fel az intézményt. Ebben feltételezhetően igen nagy szerepet játszottak a hétvégi közös családi programok, amelyek többségének helyszíne a megnövekedett szabadidő első évében természetes módon nem a könyvtár volt. Ezt igazolják *1983-as eredményeink is, a nyári könyvtárhasználat mértéke ugyanis megközelítően visszaállt az 1981-es szintre!* A júliusi és az augusztusi szombatok látogatási atlaga 1983-ban a felnőttek olvasószolgálatában az éves átlag 50—57 százalékát, a gyermekkönyvtárban 39—46 százalékát tette ki. A *zeneműtárban* — ahol elsősorban felnőtt érdeklődőkkel számolhatunk — hasonlóak a tapaszta-

latok. A részlegben a napi látogatók átlagos száma 1981-ben 28 volt, a szombatiaké pedig 21. Az ötnapos munkarend első évében a két átlag különbsége nagyobb lett: a napi átlag meghaladta a 30-at, szombatonként viszont csak 19-en igényelték a szolgáltatásokat. (A zeneműtár 1983 végéig csak minden második szombaton tartott nyitva, a szolgáltatási idő pedig mindössze két napon haladta meg a 4 órát!)

Az előbbi adatok igazolták feltevésünk helyességét: *a szolgáltatások szombati igénybevétele mértéke az ötnapos munkahét bevezetése után is a korábbi évvel majdnem azonos szinten maradt.* A központi intézmény 1981-ben szombatonként átlagosan 321 látogatást regisztrált, és ez a szám a következő évben csupán hússzal lett kevesebb. A nyári hónapok viszont, átmeneti jelleggel ugyan, de mégis érzékelhető mérséklődést eredményeztek. Az eltelt időszakra visszagondolva nem kis öröm számunkra, hogy intézményünk anélkül vált a város lakosainak szabadidős színterévé, hogy bármiféle mesterkéltséggel, addig nem alkalmazott közönségcsalogató tevékenységbe fogott volna. Teljes terjedelmében és mélységében érvényesülni engedték csupán a könyvtárnak mint intézménynek sajátos jegyeit! Hittünk a felkínált lehetőségek szabad választásának vonzerejében! A gondjainkra bízott sokféle dokumentum és eszköz, a hozzáférhetőség és a közönség korrekt tájékoztatása a várt hatást eredményezte. A gyermekek számára terveztünk és terveztünk ugyan színes csoportos foglalkozásokat, de ezeket is csak akkor valósítjuk meg, ha elképzelésünk megnyeri látogatóink tetszését.

Kölcsönzőhely vagy művelődési színtér?

Változtak-e látogatóink könyvtárhasználati szokásai?

Több éve már, hogy a helybenhasználat folyamatos növekedésének lehetünk tanúi. 1981-ben például a felnőttek olvasószolgálatát a látogatók 32 százaléka kizárólag helybenhasználat céljából kereste fel, a következő évben arányuk 36,4 százalékra nőtt. Milyen pozícióit vívtak ki e tekintetben a szombatok? Első halálra talán meglepő, de a szabadnapokon ennek fordítottját figyelhettük meg: 1982-ben a kizárólagos helybenhasználat gyengült, a *több célú felkeresés* és a kölcsönzőhely-szerep erőse-

dött. (1982-ben hétfélig látogatóink 26,7 százaléka csupán helyben dolgozott vagy egyszerűen csak időt töltött a könyvtárban; ez az arány a megelőző évben 32,6 százalék volt.) Úgy látjuk, ebben a szokásváltásban a meghosszabbodott munkanapok számottevő tényezők. Mind többen gondolkodnak úgy, hogy az olvasnivaló kiválasztását egybekötik képeslapok, folyóiratok átnézésével is, erre a tevékenységre ritkábban, de egy-egy alkalommal több időt fordítanak. Emellett szombatonként megerősödött a könyvtár „munkaszoba” jellege: *tartósbabb helybendolgozás* figyelhető meg. Sokan órákat töltenek el az olvasóteremben, dokumentumok tucatjait használják, és ennek során számítanak a tájékoztató könyvtárosok segítségére is. Főleg diákok, szervezett, iskolarendszerű oktatásban részt vevő felnőttek, publikációra készülő szakemberek választják ezt a lehetőséget.

Érdekes volt számunkra, hogy a helybenhasználat mértékében számottevő évszakok szerinti hullámzás a felnőttek körében nem mutatkozott, az arányok a nyári hónapokban is változatlanok maradtak. Vagyis a látogatók egyharmada csak helybenhasználóként volt jelen, kétharmada kölcsönzött is! Ezzel szemben a *gyermekkönyvtári* helybenhasználat igen nagy eltéréseket mutatott, 20 és 40 százalék között gyakran változott. Ennek oka az, hogy a 14 éven aluliaknál az iskolai igények sokkal

erősebben ható tényezők, mint a saját, még alakulóban levő szokásrendszer. A szolgáltatás igénybevétele tehát nemegyszer napi feladataik függvénye.

A *zeneműtár* forgalmát — érthetően — sokkal erőteljesebb helybenhasználat jellemzi, mint a másik két részlegét. A látogatók több mint 60 százaléka hallgatja vagy olvassa a dokumentumokat szombatonként. Az 1981 után megfigyelhető mérséklődés (66-ról 63 százalékra) a hét valamennyi napjára jellemző, és fiatal szolgáltatásunknak, a hangzó dokumentumok kölcsönzésének növekvő népszerűségét jelzi.

Kíváncsiak voltunk a *szombati nyitvatartási idő napszakonkénti* kihasználtságára is, ezért 1983 áprilisában és májusában valamennyi szombaton időpont, illetve -tartam szerint is részletezve rögzítettük a látogatások alakulását. Ennek tanúsága szerint a délelőtti nyitvatartó részlegekben 10 és 13 óra között fordult meg a legtöbb látogató. Dél körül mérséklődött az érkezők száma, majd a zárás előtti két órában a használat mértéke újra megközelítette a délelőtti. Adatgyűjtésünk a látogatási csúcsok regisztrálására is kiterjedt. A felnőttek közül valamennyi megfigyelt napon 15 óraker tartózkodtak a legtöbben a könyvtárban. A gyermekkönyvtárban 11 óraker mérték a csúcst. Jól jellemzi a könyvtárhasználati szokásokat, hogy az említett hónap legforgalmasabb szombatján a zárás előtt egy órával az olvasószolgálati térben 39 felnőtt tartózkodott, a foglalt üléshelyek száma 35 volt, vagyis négy fő kivételével valamennyien olvastak, jegyzeteltek!

Ahogy azt korábban már említettem, a *kölcsönzés* kétséget kizáróan intézményünk egyik legkeresettebb szolgáltatása, ezért annak is áttekintettük szombati alakulását. Ahogy a szombati látogatószám kisebbnek mutatkozott az éves napi átlagnál, ugyanúgy mérsékeltebb volt a kölcsönzési forgalom is: a felnőttek körében 1981-ben az éves napi átlag 75,2 százaléka, 1982-ben 73,1 százaléka; a gyermekeknél 76,7, illetve 76,4 százaléka. (Az éves napi kölcsönzési átlag 1981-ben 1009 kötet a felnőtteknél, 219 kötet a gyermekek körében. 1982-ben a 14 éven felüliek esetében az átlagos forgalom 977 kötet, a 14 éven aluliaknál 195 kötet.) A két év adatait összehasonlítva tehát — összefüggésben az intézményt felkeresők számával — valamelyest gyengébb kölcsönzési forgalmat mértünk 1982-ben, mint azt megelőzően, de az éves szombati átlag — a felnőtteknél 715, illet-

ve a gyerekeknél 149 kötet — így is az éves forgalom jelentős tényezője. (1981-ben a felnőttek körében 759, a gyermekek körében 168 kötetes szombati kölcsönzést rögzítettünk átlagban.) Az egész évi forgalom mérséklődése miatt a felnőttek szombati kölcsönzése a teljesnek változatlanul 11,7 százaléka volt, míg a gyermekeké 11,7 százalékról 12,2 százalékra emelkedett 1982-ben!

Igen érdekes képet mutat a *könyvtárhasználat mértékének naponkénti* alakulása is. Két év *mintavételi* hónapjainak adatai alapján a hét napjait „kedveltségi rangsorba” állítottuk. A levonható következtetések mellett a teljes adatsor közlését is érdekesnek látom.

Felnőttek szolgálata

1981	A látogatók száma	A kölcsönzött kötetek száma
1. hétfő	382	1113
2. kedd	375	1057
3. péntek	345	994
4. szerda	340	912
5. csütörtök	293	833
6. szombat	213	683

1982	A látogatók száma	A kölcsönzött kötetek száma
1. péntek	355	1067
2. kedd	350	1054
3. szerda	348	1017
4. csütörtök	340	1005
5. hétfő	333	991
6. szombat	177	619

Első megállapításként mindjárt az kínálkozik, hogy a felnőttek könyvtárhasználati szokásaiból (többnyire egyéni látogatás, a kölcsönzés erőteljes igénybevétele) következően mindkét évben azonos a napok látogatási és kölcsönzési intenzitás szerinti sorrendje.

Az adatok azonban egyértelműen bizonyítják azt is, hogy a nyitvatartási órák száma elsődlegesen befolyásolja a könyvtár igénybevétele mértékét. A használati mutatók a rövidebb nyitvatartási napokon csökkennek csak lényegesebben; emiatt állt 1981-ben utolsó előtti helyen a csütörtök. (Kölcsönzési idő 1981-ben: hétfőn, kedden, szerdán és pénteken

10—20 óráig; csütörtökön 14—20 óráig; szombaton 10—17 óráig. 1982-ben: hétfőn 14—20 óráig, kedden, szerdán, csütörtökön és pénteken 10—20 óráig, szombaton 10—17 óráig.) A nyitvatartási idő módosulása az 1982. év adatain egyértelműen nyomom követhető: a hatórási nyitvatartási nap (az új rend szerint a hétfő) helyezési száma az 5. maradt.

Bizonyos szokásváltozás jelei is kiolvashatók az adatokból. 1982 legforgalmasabb napja a péntek. Ezzel igazoltnak látjuk azt a megfigyelésünket, hogy a hosszú hétvége erőteljesen készíti olvasmánykiválasztásra a felnőtteket. Emellett a hétfő — a szabadnapok utáni nap — változatlanul tartja „rangját”! 1981-ben vezette a sort, 1982-ben a hatórási szolgálati idejével úgy szorult az utolsó előtti helyre, hogy a legforgalmasabb pénteki naptól mindössze 22 látogatóval maradt el!

A gyermekkönyvtári adatok az előbbinél hullámzóbb könyvtárhasználatot mutatnak. A két alapadat itt nem eredményezte a napok azonos sorrendiségét. A változások és szóródások mögött a részleg igénybevételeinek sajátosságai állnak, egyebek között a gyakoribb csoportos foglalkoztatás, valamint az iskolai igények nagy befolyásoló szerepe.

Gyermekkönyvtár

1981	A látogatók száma	A kölcsönzött kötetek száma
1. hétfő	115	hétfő 258
2. kedd	103	kedd 221
3. szerda	99	szerda 206
4. péntek	83	péntek 158
5. szombat	79	csütörtök 154
6. csütörtök	77	szombat 146

1982	A látogatók száma	A kölcsönzött kötetek száma
1. szerda	106	szerda 204
2. péntek	99	kedd 195
3. csütörtök	90	péntek 190
4. kedd	88	hétfő 184
5. hétfő	77	csütörtök 161
6. szombat	60	szombat 130

Láthatjuk, hogy 1981-ben a felnőttekéhez hasonlóan a hétfő vezetett. A látogatók számában a 4 órás csütörtök állt a sor végén, a

kölcsönzésben a szombat. (Kölcsönzési idő 1981-ben: hétfőn, kedden, szerdán és pénteken 10—18 óráig; csütörtökön 14—18, szombaton 10—17 óráig. 1982-ben: hétfőn 14—18 óráig, kedden, szerdán, csütörtökön és pénteken 10—18, szombaton 10—17 óráig.) A nyitvatartás módosulása — ha nem okozott is változást a sorrendben — látszik az igénybevételén: a látogatószámban a hétfő az utolsó előtti, a kölcsönzésben viszont csak a középmezőnyig esett vissza. Érdekes, hogy számszerűen megegyezett a két év legrövidebb nyitvatartású napjának átlagos látogatószáma (77). A kialakult sorrendek azt is mutatják, *milyen jelentősége van a szombati szabadidő eltöltése szempontjából jelenleg a könyvtárnak: a hét legrövidebb nyitvatartású napja mindkét évben megelőzi a szombatot annak ellenére, hogy a szolgáltatások igénybevételére ekkor egy órával több idő áll rendelkezésre!*

Az igénybevétel oldaláról nézve itt akár be is fejezhetném mondanivalómat. Bár elemzésünk — mivel csupán a szolgáltatások töredékének igénybevételi adatait vizsgálja — korántsem tekinthető teljesnek, mégis úgy véljük, az eddigiek meggyőzően igazolják, hogy a címben feltett kérdésre igen is, nem is a helyes válasz! Ennél teljesebb képet csak úgy kaphatnánk, ha áttekintenénk a tanácsadó—ajánló tevékenység, a tájékoztatás és az úgynevezett kiegészítő vagy technikai szolgáltatások igénybevételének alakulását is. Másrészt viszont hihetünk abbéli tapasztalatainknak, hogy a magasabb szintű szolgáltatások igénylése — legalább irányzatában — követi az alapszolgálat-

tások kihasználtságának mutatóit. Meggyőződésem, hogy a tükör, amit magunk elé tartotunk, nem torzít! Könyvtárunk szabadidős értéke vagy értéktelensége nem az ötnapos munkahét rovására írható. A kialakult helyzet híven tükrözi az olvasói szokások és a társadalmi lehetőségek, igények hazai helyzetét.

Mit hozott az ötnapos munkahét a könyvtárosok számára?

Mindenekelőtt az átlagostól eltérő foglalkoztatást! Azt, hogy a szinte kizárólag nőkből, családayákból álló csapatnak le kellett mondania a családjáéval egybeeső szabadnapok előnyeiről. A hivatás kényszeréből vállalt és viselt hátrányok ellensúlyozásaként — élve a törvény adta lehetőséggel — a két műszakos munkatársak számára 1982. január 1-től életbe lépett a 40 órás munkahét, az idei évtől pedig a műszakpótlék.

A váltakozó szabadnapos munkarend helyesnek bizonyult. Elemzésünk tanúsága szerint a lakosság változatlanul igényli a teljes értékű könyvtári szolgálatot a szombati napokon is. Ennek pedig csak teljes létszámú személyzet képes a kívánt színvonalon eleget tenni. *Az ügyeleti rendszerrel szervezett működés erősen sértette volna a könyvtárhasználók érdekeit.*

A mérsékelt forgalmú nyári hónapokban sem kihasználatlan a munkaidő, a könyvtárosokat nem nyomasztja a feleslegesség érzése.

A nagy létszámú olvasószolgálati osztályt ugyan erősen terhelik a nyári szabadságok. Ilyenkor a törvényes távollétek mértéke olyan nagy, hogy az tartósan három, esetenként négy munkatárs egyidejű hiányát jelenti. Így általánosan jellemző, hogy az olvasók közvetlen ellátásának feladatai kitöltik az éppen dolgozók munkaidejét.

Az új munkarend továbbá gondosabb vezetői szervezést, felelősebb önszervezést, nagyobb tűrőképességet tett szükségessé, mivel az áttérés óta csökkent azoknak a munkaóráknak a száma, amelyeket az olvasószolgálat nem az olvasók közvetlen ellátására fordíthat. A korábbi munkarend kéthetes ciklusában 5 ilyen nap volt; dolgozónként 28,5 órás munkaidővel. Most az idő — a fél nyolcas munkakezdés nyereségével együtt is — 26 órára zsugorodott. A korábbi egy nap helyett ugyanis hetente két napon dolgozik egy-egy munkacsoport a szolgálati helyeken. Ez a 26 órányi idő azonban nemegyszer kevésnek bizonyul bibliografizálásra, segédletek előállítására, a kurrens tájékoztatók szerkesztésére, az állományalakítással kapcsolatos teendőkre, de a sort további feladatokkal is folytatni lehetne. Emiatt — különösen a hiányzásokkal is nehezített időszakokban — az olvasószolgálati időben is végeznek a tájékoztató könyvtárosok anyaggyűjtő, szerkesztő stb. munkákat, ami kellő figyelem hiányában elvonhatja az energiát a személyes kap-

csolatteremtés feladataitól. Tapasztaltuk, hogy a nem tervezhető távollétek átmenetileg nehéz helyzeteket teremthetnek, ilyenkor a tennivalók ellátása fárasztóbb, az átlagosnál nagyobb igénybevételt követel. Ezekben a nehéz helyzetekben a társadalmi környezet intézményünkkel szembeni igényeinek sikeres kielégítéséből származó öröm meg-megújuló erőforrásunk.

Bár a szolgálatot hivatásszerűen gyakorló munkatársak tudják, hogy a felkinált lehetőségek még koránt sincsenek teljesen kihasználva, mégis vallják, hogy vállalt kötelezettségeiknek úgy tesznek eleget, ha a hozzáférhetőséget nem a jelenlegi igények szintjén teremtik meg, esetleg korlátozásokkal visszafogják. A mi munkánk a szó nemes értelmében „humán szolgáltatás”, sajátos eszközeinkkel a „politikai szegénység” felszámolására hivatott. Bengt Börjeson *Terápia* című könyvében azt a helyzetet nevezi így, amelyben az ember nem képes kihasználni saját lehetőségeit, erőforrásait, vagyis igények támasztása, igényeknek való megfelelés szándéka nélkül él. Meggyőződésem, hogy ez egyebek között társadalmunk szabadidő-gazdálkodására is érvényes. És a könyvtáraknak mindent el kell követniük annak érdekében, hogy a megállapítás egyre több állampolgár esetében érvényét veszítse.

Pallósiné Toldi Márta

Sátor és környéke

Könyvárus voltam az ünnepi könyvhéten. A sok emlékezetes élmény közül válogattam ezt a néhány tréfás esetet:

Középkorú asszonyok közelednek a sátorhoz — a fürgébb odakiált a barátnőjének: Ne gyere ide, Juli, nincs itt más, *csak* könyv!

A reggeli verőfényben borostás, vasutas egyenruhás férfi lép hozzám: Beretvapenge van?

Nagymama az unokájával sétálgat a téren.

Unoka: Nagyi vegyél nekem könyvet, legalább azt a macisat vedd meg!

Nagymama: Mondtam már Csabika, hogy nem veszek, különben is van már otthon *két* meséskönyved!

Kis család — papa, mama, négyéves forma kislány. Mindenki kap könyvet, az otthon maradt Öcsike leporellót. A kislány a mamához fordulva: Ezt aztán rághatja az Öcsi!

Repka Magdolna

Könyv- és könyvtárpropaganda egy megyei könyvtárban

A Szabolcs-Szatmár megyei könyvtárak (s a könyvtárügy szűkebb társadalmi környezete, háttere, benne a Hazafias Népfront megyei bizottsága is) arról ismertek, hogy tevékeny szervezői az Olvasó néprért mozgalom különféle akcióinak, működési területeinek. Az országos pályázatok (Olvasó munkásért, Olvasó ifjúságért stb.) során a különféle megyei rangsorokat tekintve legtöbbször az elsők között szerepeltek. Könyvtári rendezvényeik száma kimagaslóan magas. Az olvasótáboroknak megindításuktól fogva — ebben a nagykallói könyvtár vállalt úttörő és kezdeményező szerepet — jó gazdái. A városi intézményekben ugyan nem, de a megyei könyvtárban nőtt a közönségkapcsolatok fejlődését is elősegítő kiadványok száma. A könyvtárügy nyilvánossága a helyi sajtóban és rádióban kiegyensúlyozott; mindenképp említésre érdemes, hogy 1983-ban például a nyíregyházi rádió több mint 70 könyvtári vonatkozású műsort, közleményt, hírt sugárzott. E legáltalánosabb, természetű jelenségek mögött meghúzódó tevékenység tartalmáról — mivel az egész megye könyvtárügyére is hatást gyakorol — elsősorban a megyei könyvtárban tájékozódunk.

Rendezvények és olvasószolgálat

A kapcsolatszervezéssel, propagandával összefüggő feladatok a könyvtár munkatervében megfelelő hangsúlyt kapnak. Egyrészt az *olvasószolgálat* fejezetben belül (együttműködés, propagandamunka címen), másrészt a *közönségkapcsolatok—közönségszervezés* című önálló fejezetben. Ez utóbbi a különféle rendezvényeket sorolja fel a következő csoportosításban: nagyrendezvények; egyéb központi

rendezvényekhez kapcsolódó események (például a zenei világnap); a megyei könyvtár egyéb rendezvényei, rendezvénysorozatok (például könyvtári esték); kiállítások, pályázatok, vetélkedők. Láthatjuk, hogy az ide sorolt tevékenységi körök lényegében elválaszthatatlanok az olvasószolgálattól, tehát egyet kell értenünk azzal a döntéssel, amely a könyvtár 1977-ben létesített szervezési és reprográfiai osztályának feladatait a közelmúltban egyéb osztályokra, elsősorban a felnőtt- és a gyermek-olvasószolgálatra ruházta át. Mindez jobb lehetőséget teremt a kifejezetten könyvtári szolgáltatások közvetlenebb és célzottabb ajánlásához. A különféle rendezvények szervezése ugyanis a közönségkapcsolatok építésének csak egyik területe. Abban a vitában, amely akörül folyik, mi a fontosabb, az egyre korszerűbb, sokoldalúbb olvasószolgálat és az erről szóló széles körű tájékoztatás vagy a rendezvények sokasága, a könyvtár állásfoglalása szemmel láthatóan az, hogy — ráután az elsősorban népművelői eszköztárba tartozó formákkal megfelelően „híressé” tette magát — egyre inkább igyekszik az elsőként említett feladatokat előnyben részesíteni. 1983-ban csökkent a rendezvények száma (az 1982. évi 197-ről 160-ra), és az olvasószolgálat számos új vagy régebbi kezdeményezés megvalósítását tűzte ki célul. Ilyen volt a megyei folyóiratok központi katalógusának elkészítése, majd önálló kiadványban való megjelentetése; a központi (országos) tájékoztató intézmények szolgáltatásainak szervezett közvetítése; a különféle használati rétegekre irányuló tájékoztató munka továbbfejlesztése. De bizvást ide sorolhatjuk a felnőtt beiratkozók körére vonatkozó (s hat évre visszatekintő) elemzést vagy a pedagógiai szakkönyvek olvasottságát, forgalmát vizsgáló kutatást. Mindezek eredményei, az olvasószolgálat (és a gyarapítás) e vizsgálatok tanulságival számotvető módosítása jelentheti a közön-

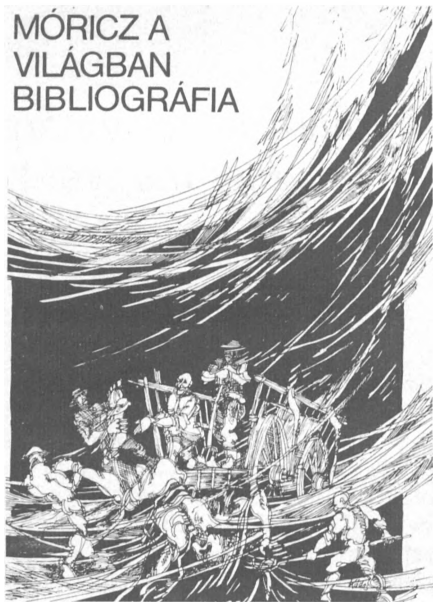
ségkapcsolatok fejlesztésének jövőbeni irányát.

A könyvtári feladatok ilyen jellegű átrendeződése jól megfigyelhető a *gyermekkönyvtárban* is. 1981-től lényegesen csökkent a rendezvények száma, a beiratkozott olvasóké viszont 2684-ről 2901-re emelkedett. Mindezt nem kívánjuk ok—okozati összefüggésként feltüntetni, csupán jelezni a szakmailag megalapozott, színvonalas olvasószolgálati munka eredményességét. Ennek részét képezik az ötletes és pedagógiai jól megtervezett olvasónaplópályázatok és az állomány személyre szóló, számos kisebb propagandakiadványban feltárt népszerűsítése. Közülük is kiemelkedik a Kalocsay Krisztina által szerkesztett *Legendák és csillagok* című olvasónapló, amely a Biblia világába vezeti be az arra vállalkozó felső tagozatos tanulókat. Ugyancsak az ő összeállításában, *A vízöntő-kor hajnalán* című kiadványban jelent meg két kitűnő forgatókönyv a 8. osztályos földrajz-tananyag könyvtári feldolgozására és kiegészítésére, *Bolygótörténelem és A világvége technikai okokból elmarad* címmel. Mindemellett a *Fegyvert s vitézt énekek...* című módszertani levélben Zrínyi Miklósról is közreadott egy forgatókönyvet a könyvtár. Miklós-né Bodnár Mária *Mini sajtóismeret* című olvasónaplóját, valamint a Tarnavölgyi Györgyné által összeállított gyermekkönyvhónapi műsorfüzeteket kell még megemlítenünk — a teljesség igénye nélkül — a gyermekkönyvtár újabb kiadványai sorában. (Érdeemes szólnunk a gyermekkönyvhónapi programfüzetek tartalmi gazdagodásáról is: az 1983. évi — fényképekkel és rajzokkal gazdagon illusztrált kiadvány — nemcsak az íróvendégeket mutatja be, hanem rejtvényeket, feladatokat közölve, egyúttal átmenet is a játékos olvasónapló formájához.)

Együttműködés, kapcsolatszervezés

Alapelveit egy tanulságos (az ügyrend részét képező) dokumentum határozza meg. Ez a következő módon csoportosítja az intézményes kapcsolatszervezés területeit: együttműködés 1. más könyvtárakkal, 2. egyéb közművelődési intézményekkel, 3. oktatási intézményekkel, 4. társadalmi szervekkel, szervezetekkel, 5. gazdasági egységekkel. A dokumentum mindegyik esetben pontosan meghatározza az

MÓRICZ A VILÁGBAN BIBLIOGRÁFIA

A megyei könyvtár kiadványa
Kádas István grafikájával

együttműködés jellegét, módját, leírja sajátos területeit, majd felsorolja azokat a könyvtári szervezeti egységeket, amelyek részt vesznek benne, egészen az együttműködésben közreműködő, azt szervező munkatársakig.

Bár tudjuk, hogy az együttműködés, kapcsolatszervezés a különféle intézményekkel, szervezetekkel való írásos megállapodásokkal („szerződések”) még nem teremtődött meg, mégis meg kell említenünk, hogy a kapcsolatszervezésnek ez a formális része sok esetben szavatolhatja, hogy a könyvtár is minél több segítséget, támogatást kapjon munkájához. A gyermekkönyvtárnak számos általános iskolával kötött megállapodásai egyelőre még inkább csak a szolgáltatások felkínálására térnek ki, kevésbé tisztázzák például, hogy az iskola, a pedagógusok (egy-egy rendhagyó óra szervezése során, amellet, hogy elhozzák a gyerekeket) milyen feladatokat vállalnak magukra. A gyermekkönyvtár egyébként minden iskolába rendszeresen eljuttatja a csoportos foglalkozásokra vonatkozó *témajavaslatát*, valamint a szünidei és a szabadszombatos programjavaslatát.

A felnőtt részleg kapcsolatait tükröző különféle megállapodások közül — mivel többségük nem tér ki a lehetséges gyűjtőköri stb. együttműködés formáira — a Szervezési és Vezetési

Tudományos Társasággal kialakított kapcsolatot érdemes megemlítenünk: A könyvtár elérte, hogy a társaság a birtokában levő s hozzá folyamatosan érkező dokumentumokat (többnyire könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő, belső használatú kiadványokat) átadja a könyvtárnak. E műveket — természetesen kiegészítve a könyvtári vásárlásokkal — az intézmény „védett” (prézens) állományként kezeli, s a szabadpolcos térben raktározásukra külön „szakirodalmi sarkot” hozott létre. A közös rendezvények, munkaterv-egyeztetések stb. mellett ez a gyűjteményfejlesztéssel, tájékoztatással összefüggő együttműködési forma lehet követendő a könyvtár kapcsolatszervezésében. Egyébként azt, hogy erre s általában az együttműködés különféle lehetőségeinek tartalmassá tételére törekszik az intézmény, az is jelzi, hogy a megyei könyvtári híradó állandó rovatban foglalkozik e kérdésekkel. Ezt a jó szerkesztői elgondolást tükrözik a híradó 1983. évi 1—2. számában megjelent írások is.

Kiadványok, reprográfia

Noha az előbbieken már utaltunk a könyvtár színvonalas kiadói, sokszorosítói tevékenységére, érdemes róla kicsit részletesebben is szólnunk. Az intézmény a megyei tanács által jóváhagyott kiadói terv szerint dolgozik. A tanács a kiadványok előállításához a könyvtár költségvetésében mintegy százezer forintot irányoz elő, ezenkívül évente körülbelül ugyanekkora céltámogatással is segíti a könyvtárt. Igaz, ez utóbbi összeg elsősorban a megyei írócsoport kiadványainak költségeit fedezi; ezek megjelenetése viszont szervesen kötődik a helyi irodalompropagandát irányító megyei könyvtár tevékenységéhez. E kiadványok közül a fiatal költőket bemutató *Tiszta szívvel* füzetsorozatra nagyobb könyvtárainknak az állománygyarapítás szempontjából is érdemes figyelniük. A megyei tanács nyomdájában előállított, izlésesen tipografizált, színes borítójú sorozat eddig megjelent kötetei: *Mester Attila: Hangulatjelentés* (1982. 39 l.), *Nagy István Attila: Társadul szegődöm* (1983. 38 l.); *Bodnár István: A számadás évszaka* (1983. 44 l.), *Madár János: Szóljatok rám* (1983. 44 l.).

Egyébként az elmúlt három év alatt folyamatosan nőtt a könyvtár sokszorosító műhelyében előállított termékek száma. A kurrens

kiadványok közül a *megyei könyvtári híradó* és a havonta megjelenő *Szabolcs-Szatmár megye irodalma és eseménynaptára* című bibliográfiai és kronológiai összeállítás, valamint a félévenként megjelenő *Közművelődési cikkek jegyzéke* érdemel figyelmet. Mivel a könyvtár korábbi kiadványai ismertek (s a *Könyvtáros* is rendszeresen bemutatja őket), inkább néhány tervezett mű címét soroljuk fel azzal a szándékkal, hogy e kiadványok jellege, tartalma talán másutt is kamatoztatható ötleteket sugall: Szabolcs-Szatmár megye közgyűjteményeinek helyismereti lelőhely-katalógusa; Kéziratok megyénkről. Szabolcs-Szatmár megye közgyűjteményeiben őrzött kéziratok lelőhely-katalógusa; Családi ünnepeink (óvodások, kisdobosok, úttörők részére összeállított ajánló jegyzék); Megyénkből indultak (Szabolcs-Szatmár megyében született élsportolók biobibliográfiája); Zenei napok Nyírbátorban (cikkbibliográfia és adattár); Játékos könyvtári kalauz (könyvtárhasználati játékok a legegyszerűbbektől a legnehezebbekig); Képpelhanggal a könyvek között (gyermekkönyvtári foglalkozástervek) stb.

A kiadványterv tehát — amelyből természetesen csak a könyvtárpropagandával összefüggő publikációkat idéztük — változatos és gazdag. (Nem kis szerepet játszik ebben az, hogy az intézmény önálló munkakörben — igaz, csak négyórás állásban — a szerkesztői, kiadói munkában nagy gyakorlattal rendelkező „kiadványfelelőst” alkalmaz.) Csupán az lehet kérdés, hogy a sok tekintetben felújításra szoruló géppark s az egyetlen nyomdász eleget tud-e tenni a sokféle feladatnak. Meg kell említenünk ugyanis, hogy (elsősorban költségvetési és kapacitási gondok miatt) a könyvtár nem tud vállalkozni a megyei hálózat megfélelő ellátására, a hálózati tagkönyvtárak sokszorosítási igényeinek kielégítésére. A valóban sikeres gyermekkönyvtári olvasónaplók 4—500 példányos megjelenetése nem teszi lehetővé tömeges felhasználásukat a hálózatban. Tekintettel arra, hogy az alközpontok nem rendelkeznek sokszorosítóval, a megyei könyvtárnak a jövőben jobban fel kell készülnie az alközpontok saját (a helyi könyvtárpropagandát szolgáló) kiadványainak sokszorosítására, az ilyen igények kiszolgálására. Ezért mindeképp szükséges a reprográfiai műhely személyi fejlesztése. Mindez lehetőséget teremtene a sokszorosítói tevékenység vállalkozói jellegű (bérmunkát végző) megszervezésére is.

Arató Antal

Láttuk,

hogy gazdag választékot vonultattak fel a hazai számítógéphardver-előállítók az idei budapesti nemzetközi vásáron. A gépbemutatón kívül a számítógépek ipari, tudományos és kutató munkában való alkalmazására is láthattunk példákat, sőt a látogatók játszhattak is az iskolai személyi számítógépekkel a Művelődési Minisztérium pavilonjában, a Tudományos-vezetési és Informatikai Intézet standján.

A könyvtári és a tájékoztatási munkában is használható mikroszámítógépek közül a professzionális személyi számítógépek kategóriáján belül említést érdemelnek a Magyar Tudományos Akadémia Központi Fizikai Kutatóintézet TPA-számítógépcsald-sorozatának gépei, a Számítástechnikai Koordinációs Intézet Proper-családja, a Videoton Desk-top mikroszámítógép-családja, valamint az MTA KFKI, a Számítástechnikai Alkalmazási Vállalat és a Szovjetunió elektronikai ipari minisztériumának közös fejlesztésében előállított JANUS-termékcsald. Bővült a választék a nyomtató perifériákból is, az SZKI MP—80 jelű, a Videoton VI—21000 jelű és a Datacoop DCD—PRT—80 jelű mátrixnyomtatóival.

Új lehetőséget kínál a könyvtári kölcsönzés folyamatának automatizálásához a TD—2000 jelű vonalkódos etikettnyomtató, amelyet a Statisztikai Kiadó standján láttunk. A nyomtatóval a nemzetközi termékazonosító kódrendszerben (EAN = European Article Number) képzett vonalkódokat lehet nyomtatni öntapadós szalagra. A készülék forgalmazásáról jelenleg tárgyalnak, de valószínű, hogy 30—40 ezer forintért fogják árusítani.

A korábbi évekhez képest kevesebb reprogramozható eszközt láthattunk az idei vásáron. Szocialista és hazai gyártmányokat egyáltalán nem mutattak be. A másoló- és a sokszorosító gépek közül normál papírral dolgozó elektrosztatikus másolókat a Minolta, a Rex-Rotary, a Rank Xerox, a Roto, a Nashua és a Triumph-Adler

cégek mutattak be. Kis-ofszet sokszorosítót a Roto, az OCÉ és a Rex-Rotary cég állított ki. Az ilyen gépek behozatalára vonatkozó tárgyalások még folynak, de az bizonyos, hogy ezekhez csak a devizafedezettel rendelkezők juthatnak hozzá.

Mechanikus, elektromos és elektronikus írógépeket csak a Triumph-Adler és az NDK-beli Robotron cég mutatott be. Különös figyelmet érdemel a Robotron S 6011 jelű memóriás elektronikus írógép, amely elsősorban szövegszerkesztésre alkalmas, de katalóguscédulák sokszorosítására is lehet használni.

Kötészeti készülékeket a Lindaco, a Nagel és az Artaker cégek bemutatóján láttunk, de az előző évekhez képest újat nem hoztak.

Tároló eszközöket és bútorokat a Férfeldolgozó Ipari Szövetkezet mutatott be. Egyik új terméke a mikrofilmtároló automata, amely a mikrofilmlapok számítógépes visszakeresésére alkalmas. A Lignifer Szövetkezet keretezett diaképek tárolására alkalmas diatárolóján kívül ebbe a kategóriába tartozó eszközöket nem láttunk, igaz, a tavaszi vásárnak nem is ez a profilja.

Oktató-ismeretterjesztő előadások praktikus segédeszközét, a hordozható Astrolux írásvetítőt a Roto és a Statisztikai Kiadó, az ismert Folar írásvetítőt a Filmtechnikai Vállalat állította ki.

Hiányoztak az idei vásárról a mikrofilmolvasó- és az olvasó—nagyító készülékek. Egyedül a Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállalat állított ki olvasókészülékeket az általa bérnyomtatásban előállított COM (Computer Output Microfilm = számítógéppel készített mikrofilm) mikrofilmlapokon való keresés bemutatására.

A felsorolt termékekről részletes ismertetést *Figyelmebe ajánljuk!* című rovatunkban olvashatnak az érdeklődők.

(K. K. R.)

Mi van a katalógusokkal?

Mészáros Sándorné érdeklődésére is válaszolva (*Könyvtáros*, 1983/11. sz.) szeretném elmondani, hol is tartunk és mit tettünk eddig a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárban a betűrendes katalógusok átszerkesztése terén.

Az új — MSZ 3424 sz. — bibliográfiai leírási szabvány hatálybalépésekor a katalógusok átszerkesztésében három változat közötti választás látszott kézenfekvőnek: 1. a lezárás, 2. az újraépítés, 3. az átépítés. Mindegyik módszernek van előnye és van hátránya is. Ezeket latolgatva tervezetet készítettünk, melyet megvitattunk az olvasószolgálat munkatársaival, és a harmadikat, az átépítést választottuk, mert ezt tartottuk számunkra a legelőnyösebbnek.

A tervezet elkészítését megelőzte a betűrendes katalógusok cédulaanyagának felmérése. Annak ellenére, hogy óriási számú, körülbelül 600 ezer cédula átrakásának feladatával kell majd megbirkóznunk, a felmérést követően mégis úgy döntöttünk, hogy a címszó- és a sorozati katalógus anyagát beosztjuk az olvasói betűrendes katalógusba. Azt is elhatároztuk, hogy a cím szerinti katalógus céduláinak adatait, illetve leírásait végleges bibliográfiai adatként kezeljük, ezeket művenként csak egyszer soroljuk be, és a cédulákra ráütjük „a további kiadásokat ld. a szerzőnél” szövegű bélyegzőt.

Az egybeosztás több előnyt is kínált: a keresés csak egy katalógusban történik; egybeestek azok a sorozatcímek, amelyeket azelőtt hol sorozatként, hol címrendszőként írtunk le (ez ma is elég gyakran előfordul a Könyvtárellátótól kapott leírások esetében is), s nem kevésbé fontos, hogy csökkent a cédulák száma, mivel azelőtt voltak átfedések a szerzői betűrendes és a címszó-katalógus között.

Természetes volt számunkra, hogy a nagy, átfogó betűrendes katalógusban a keresést meg kell könnyíteni. Továbbra is gondot fordítottunk

és fordítunk a választólapokra, melyekkel tagolttá és világossá igyekszünk tenni a katalógust. Minden sorozatot választólapal emelünk ki. A választólapok különböző színűek: a szerzői választólap zöld, a szerzőről szóló munkáké és a cím szerintiéké sárga, a sorozati katalóguscéduláké lila, magát az ábécét tagoló osztólapoké pedig narancssárga (amint látszik, a színeknek más-más tartalmi jelentésük van).

A sorozati és a címszó-katalógus anyagának beosztása szoros havi ütemezéssel — az egyéb feldolgozó munkák mellett — másfél évet vett igénybe.

Mivel ekkor még nem jelent meg minden szabvány — jelenleg is több hiányzik —, három lépcsőben terveztük meg az átépítést.

Az első lépcsőben a cirillbetűs neveket, az európai névhasználattal megegyező szerkezetű személyneveket és a földrajzi neveket feltüntető cédulák átsorolását terveztük, az utalók elkészítésével és besorolásával együtt. (Ezt a munkát több mint másfél éve folyamatosan végezzük.)

A cirillbetűs szerzői nevek közül igyekszünk minél többet választólapal kiemelni, ugyanis mi a régi cédulákat nem fejeljük meg — az osztály létszáma és ideje ehhez kevés —, és a választólapra a név és a kiegészítő adatok után helykihagyással felírjuk az „előbb” utalószót, majd a régi formában következik a név.

Például:

EVTUSENKO, Evgenij

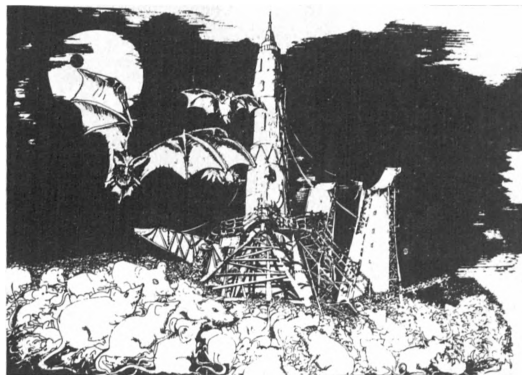
Aleksandrovic

előbb

JEVTUSENKO, Evgenij Alekszandrovics

Úgy gondoltuk, hogy az *Evtusenko* felíratú választólap mögött talált Jevtusenko-cédulák helye ezáltal világos lesz mindenki számára.

A második lépcsőben a testületi neveket tartalmazó cédulák átrakása és a hozzájuk tartozó utalók elkészítése, besorolása történik majd

meg. Ha a szabvány megjelenik, a két lépcső munkája párhuzamosan együtt végezhető.

A harmadik lépcsőben a katalógusokat *A bibliográfiai tételek betűrendbe sorolásának szabályai*, a *Bibliográfiai tételek besorolási szabályai* és a *Bibliográfiai tételek szerkesztési szabályai* című szabványok alapján átszerkesztjük — ez utóbbi szabvány még várta magára —, természetesen ügyelve az első két szakaszban kimaradt cédulák átrakására is. Gyakorlatilag ez a zárómunka a katalógusok teljes átfésülését és az első fázisok utólagos ellenőrzését jelentené.

A befejező munkával párhuzamosan véglegesítjük házi katalógusszerkesztési szabályzatunkat is, amelyben indokoljuk az esetleges eltéréseket.

E munkák elvégzéséhez megítélésünk szerint legkevesebb 3–4 év szükséges — ebben az időtartamban természetesen közrejátszik a még hiányzó szabványok megjelenésének időpontja is.

Számolunk a *negyedik lépcsővel* is. Ez a *szak-katalógusok* céduláinak átrakását jelenti. Ab-

szurdnak és logikátlannak tartjuk ugyanis, hogy a betűrendes katalógusok mellett levő szakkatalógusban az olvasó a *Csehov*-névalaknak megfelelően találja meg műveinek leírásait, míg a betűrendesbe a *Csehov*-névalak szerint történik a beosztás.

Ezért hosszú távon nem mondhatunk le a katalógus átszerkesztéséről sem, noha a feladatok növekedése ellenére az osztály létszáma változatlan maradt.

Az eltelt néhány évtized alatt elég gyakran kellett megbirkózni új feladatokkal, s nemegyszer választottunk felemás megoldásokat. Véleményünk szerint a nehézségek ellenére is a legmegfelelőbb megoldást kell választani, hogy az utánunk következő munkatársak előtt ne kelljen a bizonyítványunkat magyarázni.

Nagyon fontosnak tartjuk a jó munkakapcsolatot a feldolgozó és az olvasószolgálati osztály, a tájékoztató könyvtáros és a katalógusszerkesztő között. Mi rendszeresen kicseréljük véleményünket, hisz a katalógust használó könyvtárosnak mindig tudnia kell, hol tart a munkával a szerkesztő, és milyen változtatásokat tett szükségessé az átszerkesztési munka. Ez a kapcsolat természetesen nem vita nélküli, de a használók véleménye nagyon fontos a szerkesztési elvek meghatározásában, hisz az állomány feltárásának mélységét döntheti el, s számonkérhetik azokat a többletinformációkat, amelyeket a jó címleírások alapján biztosíthatunk részükre a katalógusban.

A megyei hálózaton belül — a módszertani osztály közreműködésével — gondot fordítunk az átszerkesztés során felmerülő problémák megbeszélésére is. Eddig öt alkalommal találkoztunk a „B”- és a „C”-típusú könyvtárak feldolgozóival.

Dénes Pálné

Hallottuk,

hogy az országos könyvtári propagandabizottság és a negyedéves *Eseménynaptár* szerkesztő bizottságának közös értekezletén elhatározták a folyóiratnak új, állandó rovattal való bővítését. Ez a *Könyv- és könyvtárpropaganda, közönségkapcsolatok, reklám* című, körülbelül egy ív terjedelmű szemle a könyvtárpropagandával összefüggő újabb eseményeket, vállalko-

zásokat kíséri majd figyelemmel. Az új feladatoknak megfelelően átalakult, illetve kibővült a folyóirat szerkesztő bizottsága is.

Az Eseménynaptárt érintő másik fontos változás, hogy a mellékleteként megjelenő *Események—Évfordulók* c. összeállítás ezentúl ötéves ciklusonként jelenik meg: a következő az 1986—1990-es időszak évfordulóit sorolja fel. (H.)

Egy tízéves megyei közművelődési tájékoztatóról

A *Könyvtáros* ez évi első számában a könyvtári híradók szerkesztőinek tatabányai tanácskozásáról olvashattunk részletes beszámolót. Örömmel vettük ezt, főleg azért, mert azoknak a véleményét is megismertük, akik korábban nem vettek részt a *Tóvári Judit* által indított vitában (*Könyvtáros* 1983/2. sz.). Így a tanácskozás anyagának közzététele révén még jobban feltárulnak a hálózati híradók gondjai, problémái. *Gerő Gyula* és *Tóth Dezső* párbeszédében pedig egy már addig is izgalmasnak és időszzerűnek számító téma, az úgynevezett „integrált” művelődési híradók helyzete került előtérbe a Veszprém megyei *Horizont* példáján.

A *Horizont* valóban közművelődési tájékoztatóként indult 1973-ban a megyei művelődésügy vezetőinek, irányítóinak döntése alapján.

Egyetértek *Gerő Gyula* főszerkesztővel, hogy az ilyen típusú periodikum nem vállalhatja a megyei könyvtári hálózatok ügyének feltérképezését teljes mélységében, hogy „együtt láttassa a könyvtárügy eredményeit és szorító gondjait, a megoldandó feladatokat, valamint a munka kérdőjeleit.”

A rendszeresen megjelenő *Horizont* tizenegyedik éve tájékoztat a megye művelődési életének, a könyvtárügynek is, legfontosabb eredményeiről és gondjairól. Elődei meglehetősen sikertelen próbálkozások voltak: a *Veszprémi Könyvtáros*, a megyei könyvtár híradója 1960 októberében indult, és mindössze az első szám jelent meg belőle. A hatvanas évek elején ugyanis a megyei híradókkal szemben a járások kerültek előtérbe, kaptak nagyobb könyvtárpolitikai hangsúlyt. Így éltek meg csaknem másfél évtizedet a megyeinél sokkal erőteljesebb járási kiadványok, némelyik, például a *Tapolcai Könyvtáros* (1961—1973) és a *Pápai Könyvtáros* (1961—1969, 1970, 1973) egészen a *Horizont* megszületéséig megjelent. A megyei híradó csak 1969-től indult újra, *Híradó* címmel, alcímében *A Veszprém megyei Könyvtárak Együttműködési Tanácsának tájé-*

koztatója megjelöléssel. A beköszöntő cikk szerint szerkesztői ezt a kiadványt félévenként szándékoztak megjelentetni körlevélként. 1969-ben egy, 1970-ben ugyancsak egy száma látott napvilágot.

A könyvtáriak mellett volt népművelési tájékoztatója is a megyének *Veszprém megyei Népművelés* címmel (1959—60, 1969—1972) a Veszprém megyei Népművelési Tanácsadó kiadásában. Ezek helyett a rendszertelenül megjelenő kiadványok helyett indult 1973-ban a *Horizont* a Veszprém megyei Tanács VB művelődésügyi osztályának kiadásában azzal a céllal, hogy „a megyei közművelődési élet színes, eleven, valóságot adó tükré” legyen, s egyaránt szóljon az intézményekben dolgozókhoz, valamint a „különböző szintű irányító apparátusokban dolgozó szakemberekhez, vezetőkhöz”. A beköszöntőben a lap feladatát így fogalmazta meg a művelődésügyi osztály vezetője: „Lapunk legfontosabb feladatának azt tartom, hogy ... közös tennivalóink megvalósítását kísérje figyelemmel, s népszerűsítse a különféle szervek, intézmények odaadó, eredményes munkáját, emelje ki a jó és követendő példákat, bírálja, tegye szóvá a szervezetlenséget, a mulasztásokat, a hanyagságot, segítse, hogy a helyes elveket, célkitűzéseket a gyakorlatban kölcsönösen jól értelmezzük és valósítsuk meg.”

Tehát a lap létrehozása, fenntartása az egyseges közművelődési szemlélet jegyében történt, s célja a különféle közművelődési hálózatok tájékoztatása egymás munkájáról. E feladat vállalásával és teljesítésével a *Horizont* tíz évig egyedül állt az országban a megyei kiadványok között. Az eltelt évek alatt — bár a szerkesztő és szerkesztő bizottság többször is változott — az alaptörekvésnek megfelelően témában és színvonalban változatos, a megye közművelődési életének valamennyi területét érintő közlemények jelentek meg a lapban. Egyaránt foglalkozott a különféle könyvtárak, a művelődési

házak, a színház és mozik, a múzeumok, az iskolák és az úttörőházak munkájával, a munkahelyi művelődéssel, a helytörténeti, helyismereti munkával.

Az 1982-ig megjelent 36 számban — 1975—1976-ban az évi négy helyett csak egy, illetve két szám jelent meg — összesen 636 közlemény látott napvilágot. Közülük 535 tanulmány, cikk, hírósseállítás, bibliográfia, filmográfia, 101 pedig könyvismertetés.

A cikkeknek csaknem 50 százaléka foglalkozik a könyvtárakkal, leginkább a közművelődési könyvtárakkal. Témájuk egy-egy könyvtár, illetve jól vagy kevésbé jól sikerült rendezvényének, rendezvénysorozatának bemutatása, továbbá valamely hasznos ötlet, újítás, javaslat, külföldi tanulmányút, tapasztalatcsere ismertetése. Ezeken kívül a Horizont gyakran értékes tanulmányokat is közöl a könyvtári munka egy-egy részterületéről. Csak néhányat említve: *Helyismereti munka a nagyobb közművelődési könyvtárakban* (Onika Olga 1979/2.), *A körzeti könyvtárak eredményei és problémái megyénkben, 1963—1973* (Kertész Károly 1974/2. sz.), *A Veszprém megyei községi könyvtárak tárgyi és személyi ellátottsága* (Kovács Emil—Tilhof Endre 1982/3.). Olvashatók a lapban könyvtár- és nyomdatörténeti, olvasásszociológiai tanulmányok, illetve időszzerű kérdésekről — központi könyvellátás, hangtárak stb. — szóló cikkek is.

Viszonylag kevesebb számú közlemény foglalkozik a nem közművelődési könyvtárakkal. Iskolai könyvtárakkal, olvasóvá neveléssel összesen 9, a megye tudományos és szakkönyvtáraival 4, műemléki könyvtárával 1, szakszervezeti könyvtárakkal 2 cikk foglalkozott a tíz év alatt. (Bár megemlíthetjük, hogy az iskolai könyvtárakról a *Magyar Pedagógiai Híradó*ban is olvashatók közlemények.) A könyvtári tárgyú közlemények belső arányai — más megyékhez hasonlóan — a tanácsi könyvtárügy javára tolódtak el, s ez a tanácsi könyvtárak nagyobb számával is magyarázható. Az viszont egésztelen, hogy például az iskolai könyvtárakról és a 18 éven aluli fiatalok könyvtári ellátásáról szóló kevés számú cikk egy részét sem az iskolai könyvtárosok írták, hanem más könyvtárak munkatársai.

A szerzők tekintetében is a könyvtári híradókéhoz hasonló a helyzetünk, vagyis a Horizontban szintén főképpen azok publikálnak, akiknek írásai, tanulmányai más szaklapokban is olvashatók. Bár ritkábban, találkozni lehet fiatalok nevével is, akiknek kicsit „nevelőjük”

a megyei közművelődési lap. Az utóbbi öt évben öröndetesen gyarapodott a helytörténeti, üzemtörténeti írásk száma a lapban. Ez a szerkesztői törekvés — 1977-től dr. Tóth Dezső szerkeszti a lapot — több okból is dicséretes: egyrészt a *Veszprém megyei honismereti tanulmányok* című kiadvány évente mindössze egyszer jelenik meg, emiatt a helytörténeti kutatóknak, gyűjtőknek elég kevés a publikációs lehetőségük, másrészt a könyvtárak helytörténeti, helyismereti kutató munkájához is segítséget nyújt a Horizont. Az 1982-es év utolsó számától kezdve a *Mit írnak megyénkről?* című helytörténeti bibliográfia (összeállítója a megyei könyvtár állománygyarapítási osztálya Onika Olga vezetésével) is a Horizont mellékleteként jelenik meg 30—40 oldal terjedelemben. Ezt a bibliográfiát addig a megyei napilap, a *Napló* közölte, ami kétségtelenül nagyobb nyilvánosságot teremtett számára, hiszen a Horizont, jóllehet már postai terjesztésben is kapható, csak 800 példányban jelenik meg. A kutató számára azonban összehasonlíthatatlanul előnyösebb az évi négy számban összegyűjtött anyag áttekintése, mint a napilaphavi 2—3 számában való keresgélés.

A Horizont minden számban közölt olyan, 40—50 tételes bibliográfiai összeállítást is, amely az időszzerű közművelődési cikkekre hívja fel a figyelmet. Könyvismertetéseiben szintén az aktualitás szempontja az elsődleges: recenziós rovatában vagy új szakmai kiadványról vagy megyei helytörténeti művekről tájékoztat. Híreket az utóbbi időben a Horizont nem közöl.

A lap képanyagát egyrészt ex librisek (talán a *Könyvtáros* mintájára), másrészt a megyei képzőművészeti kiállítások műalkotásairól és a különféle intézmények rendezvényeiről készült fényképfelvételek alkotják.

A tematikus számok a megye közművelődési életének egy-egy területéről a legértékesebb és legérdekesebb írásokat gyűjtik össze. Eddig két könyvtári szám jelent meg, illetve egy-egy szám a múzeumi kutatásokról, a közművelődés és a közoktatás kapcsolatáról, továbbá a családi és a társadalmi ünnepekről. A legfrissebb a megyében élő írók, költők, képzőművészek munkáiból ad válogatást.

Az elmúlt évtizedben megjelent közlemények repertorizálása megtörtént (jelenleg kéziratban van), 1983-tól pedig éves mutatók segítik a tájékozódást a megjelent anyagban.

Kolozs Barnabásné

Könyvtárvatások. Június 6-án a művelődési kormányzat képviselőinek, Csongrád megye és Szeged város párt- és tanácsi vezetőinek jelenlétében és több száz szegedi könyvbarát részvételével, szép ünnepség keretében felavatták a szegedi Dóm téren a Somogyi Könyvtár és a Csongrád megyei Levéltár részére emelt új épületet. Az ünnepség a százéves könyvtár alapítóját, *Somogyi Károly* esztergomi kanonokot ábrázoló, az épület előtt felállított mellszobornak, *Kalmár Márton* alkotásának felavatásával kezdődött, majd a könyvtárban *Aczél György*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára mondott nagyhatású, művelődéspolitikai jelentőségű intézmény-avató beszédet (szövege teljes terjedelemben megjelent a Népszabadság június 9-i, szombati számában), ezután pedig átadta a Somogyi Könyvtárnak az Elnöki Tanács által az alapítási évforduló alkalmából adományozott kitüntetést, a *Munka Vörös Zászló Érdemrendet*. Az új könyvtárpépület létrehozásában és betelepítésében végzett kiváló munkájukért az építők és a könyvtár munkatársai közül sokan kaptak kitüntetést. *Tóth Bélát*, a könyvtár igazgatóját a *Munka Érdemrend* arany fokozatával tüntette ki az Elnöki Tanács. A 6500 négyzetméter alapterületű könyvtár jelenleg az ország legnagyobb közművelődési könyvtára, megépítésével újabb léptékváltás történt a könyvtár típus nagyságrendjében. Ismertetésére a *Könyvtáros* külön cikket szán, tekintetbe véve azt is, hogy a Somogyi Könyvtár a közelmúltban tudományos könyvtári rangot kapott. — A szegedi könyvtárvatás némileg elvonta a figyelmet egy másik fontos avatóünnepségről — amely szintén június 6-án zajlott le —, a **Ceglédi Városi Könyvtár bibliobuszának** ünnepélyes átadásáról. Az Ikarus székesfehérvári gyáregysége által készített, zárt oldalfalú buszt az Országos Könyvtárügyi Tanács ajánlotta Pest megyének, amely a saját támogatásával is hozzájárult ahhoz, hogy Cegléden megfelelő bázisa alakuljon ki a mozgókönyvtárnak. A megye a közeljövőben

még két buszt kíván Ceglédre telepíteni, részben a zavartalan működés érdekében, részben azért, hogy a mozgókönyvtár hatókörét kiterjeszthessék a környező tágabb vidék településeire is. A busz indulását a megyei és a városi tanács munkatársai, valamint a könyvtárosok mintaszerűen készítették elő, ezért működése remélhetőleg modell-értékű lesz, tapasztalatairól a későbbiekben a *Könyvtáros* részletesen tájékoztatni kívánja a szakmai közvéleményt. — Jún. 26-án *Vanek Bélának*, az ÉDOSZ titkáranak avatóbeszédével átadták rendeltetésének az **Élelmezézipari Dolgozók Szakszervezetének Központi Könyvtárát**. Az Akácfa u. 54—56. sz. épületben 6 millió forint felhasználásával kialakított új könyvtár két szinten, 450 négyzetméter alapterületen helyezkedik el, és 110 ezer kötetén kívül 60-féle lappal, valamint a zenei, irodalmi és nyelvi lemezeket tartalmazó hangtárral is várja az olvasókat. Telefonszáma 220-832.

A munkásfiatalok vers- és prózamondó táborat az idén már a negyedik alkalommal szervezték meg Heves megyében. Az SZMT Központi Könyvtára, a megyei könyvtár, a megyei művelődési központ és a KISZ Heves megyei Bizottsága által szervezett és a gyöngyösi szakszervezeti iskolában megrendezett tábor foglalkozásain a megye négy szakmunkásképző intézetéből, illetve vállalataitól és intézményeiből érkezett mintegy harminc fiatal vett részt.

A programok középpontjában a magyar népmese és népballada állt. Az ötnapos együttlét alkalmat adott arra is, hogy a fiatalok felkészülhessenek az áprilisi *költészet napi* versenyek hasonló műfajú vetélkedőire. A tábor vendége volt *Montágh Imre*, a Színház- és Film-művészeti Főiskola beszédtechnikai tanára, *Havas Judit* előadóművész, *Rigó Béla*, a Móra Kiadó szerkesztője, *Trojan Marian József* grafikusművész, több főiskolai tanár, valamint könyvtáros, és a rendezvényeken fellépett az egri *Kaloda* népzenei együttes is. Az

SZMT Központi Könyvtára — e táborok fő szervezője — azt tervezi, hogy a jövő évi, ötödik rendezés tábora egy-két napra meghív minden eddigi résztvevőt. (B. I.)

Pelejti Tibornak, aki harminc évet dolgozott a könyvtárügyben és 1959-től volt az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa, 1976-tól pedig osztályvezetője, nyugállományba vonulása alkalmából a Munka Érdemrend ezüst fokozatát adományozta az Elnöki Tanács. Az OSZK KMK szervezési és propagandaosztályának új vezetője 1983. november 1-től *dr. Arató Antal*. — 44 évi szolgálat után — amelyből húsz évet a Kaposvári Megyei Könyvtárban töltött —, június elsején nyugállományba vonult **Visnyei József**, a könyvtár könyvkötészetének vezetője; ebből az alkalmából a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntette ki az Elnöki Tanács.

Júniusi értekezleti naptár:

15. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségének ülése a Művelődési Minisztériumban; 19—20. A szakszervezeti központi könyvtárak igazgatóinak országos tanácskozása Kecskeméten; 26—27. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Debreceni Egyetemi Könyvtárban számítógépes együttműködési és egyéb időszaki hálózati kérdésekről; 28—29. A Könyvtárosegység műszaki szekciójának összejövetele a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemen.

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

**MERABONA
és
TÉKA
típusú bútorainkat,
melyek
IRINGÓ
alvázra szerelve
tömörraktárak
berendezésére is
alkalmasak**

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:

CAVALLONI GYÖNGYI

Budapest XI., Szakasits Á. u. 32/a. X. 95. 1119

Telefonüzenet: 663-226

Az amerikai könyvtárosképzés

A Gombocz-ösztöndíj elnyerése révén lehetőségem nyílt arra, hogy az 1982/1983-as tanévben az USA-ban, az Ohio állambeli kenti állami egyetem könyvtártudományi tanszékén folytassak tanulmányokat. Ezt az ösztöndíjat az 1973-ban elhunyt *Gombocz Istvánnak*, a könyvtáros szakma nemzetközileg elismert tekintélyének emlékére alapította az egyetem. Az ösztöndíjjal kapcsolatos egyezmény értelmében a Magyar Könyvtárosok Egyesülete minden évben kiválaszt egy könyvtárost, aki az amerikai egyetem tanulmányi és munkakövetelményeinek teljesítésén kívül a szakma egyes fejlődési tényezőit is tanulmányozza. A sort *Kovács Ilona* (Országos Széchényi Könyvtár) nyitotta meg 1974/75-ben. Őt évről évre egy „fiú” követte, én voltam a kilencedik. Jelenleg *ifj. Gombocz István* folytat tanulmányokat a kenti egyetemen. Az ösztöndíj első tíz évének tapasztalatai tehát megérdemelnék az összefoglalást, annál is inkább, mivel régebben több számadás már megjelent (*Könyvtári Figyelő* 1979/2. és 1980/2. sz.)

Ez a cikk az amerikai könyvtárosképzés néhány újabb vonását, valamint a kenti könyvtártudományi tanszéken folyó oktatómunkát kívánja bemutatni. Míg „elődeim” fő munkatervi célja a számítástechnika tanulmányozása volt, addig én — igazodva a hazai felsőfokú könyvtárosképzés reformjához — a könyvtárosképzés tematikai, oktatásmódszertani és oktatástechnikai fejlesztésével kapcsolatban igyekeztem hasznosítható tapasztalatokat szerezni.

A kenti egyetemen nagyon sok a külföldi diák: főleg Ázsiából és Afrikából érkeznek. A külföldiek jelenléte jó hatással van az egyetem belső életére is: színesebbé, érdekesebbé teszi. A könyvtártudományi tanszéknek is sajátos vonást, vonzóerőt kölcsönöz, hogy évről évre lehetőséget nyújt egy magyar diák tanuláshoz. Ohióban él egyébként a legna-

gyobb számú amerikai magyar közösség: körülbelül félmillió ember. Nem véletlen, hogy az egyetemen magyar nyelvtanítás is folyik.

A kenti könyvtártudományi tanszék kétféle programot kínál: az egyetemi szintű *master* programot, illetve a posztgraduális „hatodik éves” programot. Az utóbbira azok jelentkezhetnek, akik már megszerezték a könyvtár szakos egyetemi diplomát, és legalább 2—3 éves könyvtári gyakorlatuk van. Mivel én mindkét feltételnek megfeleltam (1971 óta vagyok a pályán), az utóbbit választottam, így rugalmasabban, viszonylag kevesebb kötöttséggel tudtam teljesíteni a munkatervi feladatokat.

Félévenként 3—4 tárgyat kellett fölvennem. Az ezzel kapcsolatos teendőket *dr. Lubomyr Wynarral*, tanulmányi tanácsadómmal rögzítettük. Az oktatott tárgyak közül különösen szívesen gondolok vissza az „online keresésre” (on-line searching of databases). *Dr. Byerly*, aki főállásban az egyetemi könyvtár tájékoztató szolgálatának munkatársa, remek módszerrel ismertetett meg bennünket az online tájékoztatás szervezési, képzési-továbbképzési és anyagi vetületeivel, valamint sok-sok gyakorlati példán keresztül a keresés aprómunkájával is. Érdekes volt a *Bevezetés a könyvtártudományi kutatómunka módszereibe* (Introduction to library science research methods) című tárgy is, mely gyakorlati megközelítésben (ez a *master* program egyik fő jellemzője) adott képet a könyvtártudományi-szakirodalmi tájékoztatótudományi kutatásban felhasználható módszerekről (történeti, bibliográfiai, szemlemódszer, szövegelemzés stb.). Mint oktató könyvtáros, a legtöbb hasznot talán *A könyvtártudomány egyetemi oktatása* (College teaching of library science) című tárgyból merítettem: lehetőséget kaptam ugyanis arra, hogy bármelyik előadásra, szemináriumra bemehessek, tanulmányozzam az oktatás módszereit, eszközeit, elbeszélgessek az oktatókkal és a diákok-

kal, és a tapasztalatokat megvitassam tanácsadómmal.

Mivel az angol nyelvvizsgát már megérkezésem másnapján sikerrel letettem, jogot nyertem arra, hogy szemeszterenként 2—3 foglalkozást magam vezessek a *Tájékoztatósi források és szolgáltatások* (Information sources and services) című tárgy keretében az európai és a latin-amerikai nemzeti bibliográfiákról, a *Társadalomtudományi tájékoztatósi források és segédesszközök* (Social sciences information sources and services) című tárgy keretében az online keresés lehetőségeiről a társadalomtudományokban (laboratóriumi foglalkozással összekötve), és a *Bevezetés a könyvtártudományi kutatómunka módszereibe* című tárgyban az indexelés-tárgyszavazás kérdéseiről. A három szemeszter során (náluk kéthónapos csonka nyári „szemeszter” is van) felvettem a *Speciális problémák a könyvtártudományban* (Special problems in library science) című tárgyat. Ez lehetőséget adott egyrészt arra, hogy az iskolai médiatári programokat mélyebben megismerhessem, másrészt a könyvtárosképzés tematikájával, oktatástechnológiájával kapcsolatos szakirodalomba is beáshattam magam. Nagy figyelmet fordítottam a könyvtárosképzés hangos-képes anyagainak tanulmányozására. A tanszék támogatott abban, hogy más könyvtárosképző intézményeket is meglátogassak (Chicago, Toronto), s így alapot nyerjek az összehasonlításra.

Az amerikai könyvtárosképzés fejlődéséről jó áttekintést ad *Vadász Ferencné* 1978-ban kiadott szemléje (*Az informátor-, a szakkönyvtáros és a közművelődési könyvtárosképzés*. Szakirodalmi szemle. Szerk. Katsányi Sándor. Könyvtártudományi és Módszertani Központ. 39—46. l.), ezért itt csak a képzés néhány ma is érvényes, illetve újabb vonását kívánom bemutatni.

Amerikában a felsőfokú könyvtárosképzés négy fokozatban folyik: *undergraduate* (négyéves — a mi főiskolai szintünknek felel meg), *graduate* vagy *master* (legalább egyéves — az előbbire épülő egyetemi szint), *posztgraduális*, s végül a *doktori* szint. Ezek közül a legnagyobb létszámú képzési forma a master program.

Az Amerikai Könyvtáros Szövetség (ALA — American Library Association) akkreditálási szabványa kimondja, hogy a „(felsőoktatási) könyvtárosképzési programnak lehetőséget kell nyújtania arra, hogy a hallgató minden könyvtártípus és szolgáltatási forma alapelveit

és folyamatait tanulmányozhassa”, valamint, hogy „akár általános, akár szakkönyvtári vetületben, megismerkedhessen speciális szolgáltatásokkal is”.

A kenti könyvtártudományi tanszéken például a master program keretében a következő szakosodási lehetőségek vannak: 1. általános és középiskolai könyvtáros, 2. felsőoktatási könyvtáros, 3. közművelődési könyvtáros, 4. szakkönyvtáros, 5. levéltári gyűjteménykezelő, 6. etnikai-kisebbségi gyűjteménykezelő.

Az úgynevezett *Conant-jelentés*, mely az 1970-es évek végén áttekintette az amerikai könyvtárosképzés helyzetét, mind a munkáltatók, mind az oktatók, mind a hallgatók szemszögéből sok kritikai észrevételt tartalmaz. Kifogásolja, hogy a mennyiségi szemlélet uralkodik: minél rövidebb idő alatt minél több hallgatót igyekeznek képezni. (Így ugyanis nagyobb a tandíjból származó bevétel!) A felvételi során alig van szelektálás, valamilyen más tárgyból szerzett diplomával a zsebben a könyvtár szak egy év alatt elvégezhető, sok tanszéken a szakdolgozat sem kötelező. Folytathatnám még a sort, de ezeknek a problémáknak részletes elemzése meghaladja a cikk kereteit. Inkább egy-egy olyan vonást szeretnék megemlíteni, amely a mi szempontunkból figyelmet érdemel, elgondolkodtató, esetleg hasznosítható.

A könyvtárospálya választását nagyon jól segítik a könyvtárosképzők mintaszerű „katalógusai”, melyek 20—30 oldal terjedelemben részletes tájékoztatást adnak a tanszéken folyó képzés céljairól, feladatairól, az oktatási formákról, a tantárgyakról, az oktatókról, a személynetről, a technikai feltételekről és termé-

szetesen a diákéletéről is. Tizenkét könyvtárosképzőtől gyűjtöttem be katalógusokat, ezek tanulmányozása egyértelműen azt mutatja, hogy szinte görcsösen igyekeznek, több-kevesebb (általában több) sikerrel a változó társadalmi követelményeknek, igényeknek megfelelni. A számítás- és a videotechnika egyre nagyobb hangsúlyt kap a tantárgyi programokban. El-sajátításukra a képző intézmények látványos beruházásokat eszközölnek: online terminálokat, sőt, mint a torontói egyetemi tanszék, számítógép-központokat vásárolnak, és hallgatóik számára lehetővé teszik használatukat.

Mind több könyvtárosképző tanszék egye-sül kommunikációs, illetve informatikai tanszékkel, ezzel is bővítvén a választható programok számát. A katalógusok mosolygó fiúkat és lányokat mutatnak be. Én főleg az utóbbiakkal találkoztam, mivel a hallgatók több mint 80 százaléka ott is nő!

A kenti állami egyetem könyvtártudományi tanszéke

A kenti tanszék, a legtöbb amerikai társához hasonlóan az egyetemi könyvtár épületében helyezkedik el (élvezi ennek minden előnyét), de a könyvtártól teljesen független szervezeti egység.

Amerikai mércével mérve is jól megállja a helyét a többi hasonló funkciójú intézmény között. Ohióban (ebben a Magyarorszáéhoz hasonló nagyságú államban) ez az egyetlen állami könyvtárosképző. Ezenkívül még egy magánegyetemen, a híres Case Westernen folyik egyetemi fokú könyvtárosképzés. A kenti tanszéknek arra is jut energiája, hogy Columbusban, az állam egymilliós fővárosában, kihelyezett tagozatot működtessen. A kenti könyvtárosképzés elismertségét jelzi, hogy az ALA által „akkreditált” intézmény. Akkreditációs felülvizsgálatára minden 6—7. évben kerül sor, a legutóbbi éppen ottlétem alatt zajlott le. Először a tanszék készítette el önértékelését, majd az egyetem háromtagú „laikus” bizottsága (elnöke egy biológus professzor volt) meghallgatta a tanszékvezetőt, az oktatókat, valamint a hallgatókat, és tanulmányozta a tanszék dokumentumait. Mindezek alapján jelentést készített, melyben rögzítette véleményét, s felhívta a figyelmet bizonyos problémákra is.

Három hónappal később érkezett meg az ALA háromtagú szakértői bizottsága, mely a könyvtárosszövetség akkreditációs szabványa

alapján átfogó, mégis minden részletre kiterjedő vizsgálatot végzett, s ennek többnyire kedvező megállapításait csaknem 300 oldalas jelentésben foglalta össze.

A *master* programban a következő tárgyak hallgatása kötelező: a könyvtártudomány alapjai, könyvtárvezetés, feldolgozó munka, általános tájékoztatás, bevezetés a könyvtártudományi kutatómunka módszereibe, könyvtári automatizálás. Ezenfelül a hallgatók érdeklődési körüknek, terveiknek megfelelően további, speciális tárgyakat választhatnak, például a társadalomtudományi tájékoztatást, a hátrányos helyzetűek könyvtári ellátását vagy az egyes könyvtár típusokban (például a közművelődési könyvtárakban) folyó munka különleges tudnivalóit.

Élénk a továbbképzési tevékenység is. Ezen a nappali hallgatók is résztvehetnek, és az érdemjegy bekerül az indexükbe. A legtöbb *workshopra* (tanfolyamra) a hétvégeken vagy nyáron kerül sor. 1983-ban már tizenharmadszor szervezték meg a könyvtárosok és médiatárosok nyári egyetemét, amelyen a résztvevők új dokumentumfajták (gyermekek számára készült számítógépes szoftverek, videoprogramok stb.) kiválasztási kérdéseivel vagy pedig a közönségkapcsolatok ápolásának legújabb módszereivel ismerkedtek meg 4—4 napos időtartamban, reggeltől estig tartó foglalkozásokon. 1983-ban egyebek között volt a számítógépek könyvtári használatával foglalkozó továbbképzés is. A részvételi díj fejenként kb. 150 dollár. Az így befolyó pénzezből a tanszék eszközállományát is tovább gyarapíthatja.

A kenti könyvtártudományi tanszék oktatói kara 10 főállású és 11(!) mellékállású oktatóból áll. A külső előadók általában gyakorlati szakemberek, akik nagy sikerrel oktatnak egy-egy speciális tárgyat.

A főállású oktatók többsége Amerika-szerte elismert tekintély. Ha figyelembe vesszük, hogy kb. 200—250 hallgatója van a tanszéknek, akkor azt mondhatjuk, hogy a főállású oktatók terhelése (heti 8—10 óra) valamivel alacsonyabb mint nálunk. Az oktatómunkán felül (melybe beletartozik az előbb említett Columbus-program is) különféle oktatásszervezési és kutatási feladatokat is megoldanak. Munkájukat a külső előadókon kívül három titkárnő, továbbá a *graduate assistantek* (asszisztensi funkciót betöltő, heti 5—10 órát dolgozó diákok), valamint a fejlett technika segíti.

Az oktatók munkafeltételei rendkívül jók. Külön kis szobája van mindegyiknek. Ezenki-

vül társalgó, főző-étkező helyiség is rendelkezésükre áll. (Mindez jellemző a többi egyetemi tanszékre is.)

Számomra igen jónak tűnt az az oktatásszervezési megoldás, melynek értelmében gyakran hívnak meg vendéget (egy-egy gyakorlati szakembert), aki körülbelül 40—60 percig a hallgatók rendelkezésére áll. Például az *Iskolai könyvtár* című tárgy esetében egy szemeszter alatt öt vendég is szerepelt: egy általános iskolai és egy középiskolai könyvtáros, továbbá egy városi vezető és egy középiskolai igazgató (aki magával hozta helyettesét is). Hogy miért hívták meg az utóbbi hármat? Azért, mert a könyvtárosnak ismernie kell a vezetők gondolkodásmódját, tudnia kell, hogyan lehet velük szót érteni, őket az „ügy”-nek megnyerni.

Taneshközök, szakirodalom, hangos-képes anyagok — a diákok

Mint Amerika-szerzte mindenütt, a kenti tanszék beszerzési keretei is erősen csökkentek az utóbbi években. 1977-ben még a *Library Literature*-ben ismertetett kiadványok 57 százalékát be tudta szerezni, 1980-ban már csak 45 százalékát, 1982-ben, ideiglenesen ugyan, de kétszer is felfüggesztette a könyvvásárlásokat.

Sok a könyvtári tájékoztatással, könyvtárvezetéssel foglalkozó tankönyv. Az oktató dönti el, hogy melyiket választja. Ami számunkra tanulságos: nincs tankönyv index nélkül!

A tankönyveken, a megadott szakirodalmon kívül jól segítik a hallgatók munkáját az úgynevezett *handoutok* (sokszorosított segédletek, feladatlapok, a nehezen hozzáférhető dokumentumokról készített másolatok). Ezekből egy-egy félév végére vastag dosszié gyűlhet össze.

Külön tanulmányoztam az oktatás hangos-képes anyagokkal való ellátottságát. Az egyetemi könyvtárban található tízezer film közül körülbelül száz használható föl sikerrel a könyvtárosképzésben. Ezenkívül számos videoprogramjuk van, főleg a számítástechnika területéről. A tanszék sorra megrendeli és megkapja az ALA-tól a konferenciák, kerekasztal- és munkabizottsági ülések hangfelvételeit.

Munkatervi feladatként igyekeztem képet szerezni arról, hogy az USA-ban milyen hangos-képes dokumentumok állnak a könyvtá-

rosképzés és továbbképzés rendelkezésére. Az egyik ilyen lista, amely a továbbképzésben felhasználható taneshközöket veszi számba, 64 oldalon sorolja fel a hangkazettákat, hangszalagokat, diatekerceket, keretes diákat, filmeket és videoprogramokat. Külön fejezetben csoportosítja az ALA által készített hangos-képes anyagokat.

(Meggyőződés, hogy a magyarországi könyvtárakban, oktatási intézményekben és a KMK-ban levő ilyen anyagok feltérképezése, illetve gyártásuk, és általuk hathatósabb külföldi cserekapcsolatok kiépítése égetően fontos volna.)

A kenti tanszék — a többi amerikai könyvtárosképző intézethez hasonlóan — gazdag technikai eszközparkkal rendelkezik. Az 1980/1981-es tanév során vették azt a Canyon gyorsmásolót, melyen egyszerre akár 99 másolat is készíthető. Ráadásul ez a gép például fólia másolására is alkalmas.

Négy sornyomtató és egy képernyős online termináljuk van, ezenkívül van videorekorderük, színes tévékamerájuk, és még tovább is folytatni lehetne a sort. A hallgatóknak a tanszéken kívül is rengeteg egyéb lehetőségük van arra, hogy a legfejlettebb technikával dolgozzanak az egyetemi könyvtár referenz-övezetében, számítógépes tanulási központjában, az AV-tárban, sőt az egyetemnek még saját számítógépközpontja is van, ahová akár vasárnap is be lehet menni!

Egy-egy évfolyamon a legkülönbébb korosztályok tagjai gyűlnek össze: 22 évestől az 55 évesig. A hallgatók nem különülnek el nappali és levelező tagozatosokra. Ehelyett a *full-time* (teljesidős) és a *part-time* (részidős) kategóriára választható szét táboruk. Szinte minden tárgyból van késő esti óra is, hogy ezen a már dolgozó könyvtárosok szintén részt vehessenek. Van jó néhány munkanélküli is, aki friss könyvtárosdiplomával remél állást találni. Fontos a minősítés, az ajánlás, a „referencia”, ezért mindenki igyekszik! Az órákat buzgón látogatják. Nagyon sokszínű a társaság: ki-ki más főiskolai szakot végzett, például zenét, történelmet, biológiát.

Mivel a master fokozat megszerzéséhez 36 *credit*-órát kell teljesíteni, ami számításaim szerint minimum 350—400 tanórát jelent, a kérdés az, hogy ki milyen tempóban tudja e követelményt teljesíteni. A hallgatók 40 százaléka egy év alatt, 30 százaléka két év alatt tesz eleget a tanulmányi követelményeknek, és csak mintegy 3—5 százalékuk vesz igénybe többet

öt évnél. (Egyébként a hallgatóknak kb. 80 százaléka valamilyen formában dolgozik.)

A tanszéken évente átlag 80—100 hallgató végez. A tanulmányok befejezését fényes, az egész egyetemre kiterjedő ceremónia zárja le, mely külsőségeiben hasonlít a brit egyetemek hasonló szertartásaira, ünnepségeire.

A könyvtár szakos diákok érdekvédelmi szervezete, egyben a diákélet fő szervezője a diákszövetség (*Student Association*). Attól függően, hogy milyen évfolyam verődik össze, élénk vagy kevésbé élénk a tevékenysége. Saját, rendszeresen megjelenő körlevele van, melyben kisebb cikkeket, híreket közölnek. A diákszövetség választott vezetői rendszeresen tárgyalnak az oktatókkal. Természetesen egyéni (például elhelyezkedési) gondokkal is fel lehet keresni a tanárokat.

A diákoknak külön társalgójuk van, melyben minden egyes beiratkozott hallgatónak van egy külön, név szerinti levélrekesze — úgy tűnik, ez a tanszék és a diákok közötti, illetve a diákok egymás közötti írásos „kommunikációjának” remek eszköze.

A diákszövetség által szervezett programokon átlag 15—20 hallgató vesz részt. Legemlékezetesebbek számomra a tanulmányi kirándulások: 1982 októberében Columbusba mentünk, meglátogattuk az Ohio College Library Center székházát és az Állami Könyvtárat (Ohio State Library). A legjobb program azonban kétségkívül a washingtoni volt, amelyet hagyományosan márciusban szerveznek meg, amikor „virágoznak a cseresznyefák”. (A cseresznyefák a washingtoni parkok kedvelt fáit.) E túra során felkerestük az Országos Orvostudományi Könyvtárat (National Library of Medicine), a Kongresszusi Könyvtárat (Library of Congress), a Folger Shakespeare Library-t (amely a világ legnagyobb Shakespeare-gyűjteménye) és a kormányzati nyomdát (Government's Printing Office). A négy napos út során bőven jutott idő a várossal való ismerkedésre is.

E két kirándulást, a többihez hasonlóan, mikrobusszal tettük meg, melyet a hallgatók felváltva vezettek — érthető tehát, hogy az útiköltség is igen csekély volt.

Emlékezetes számomra a Clevelandben megtartott könyvtáros vándorgyűlés: a jó szervezés, a lüktető programok s nem utolsósorban a kiadó cégek látványos kiállítása.

Részt vettem a hallgatók néhány bohókás programján is: például egy pikniken vagy a *Halloween-party*-n, ahol is maskarákba öltöz-

tünk és csoportosan felkerestük néhány kedvenc tanárunkat (éjjel 12-kor!). Hangulatos volt a *Dewey*-est, amelyre az egyik hallgató lakásán került sor Dewey születésnapján — hatalmas tortával és menet közben szétosztott mulatságos tárgyakkal, melyeket cimleírni és osztályozni kellett.

A hallgatóknak a tanszékekkel való kapcsolata a diplomaosztás után is szoros marad. A tanárok mindent megtesznek, hogy hallgatóikat minél jobb álláshoz juttassák. A végzeteknek külön szövetségük van (*Alumni Association*). A tanszék rendszeresen ad közre körleveleket, ezekben tájékoztatja a jelenlegi és a már végzett hallgatókat arról, hogy ki hova került, mit csinál, milyen eredményeket ért el. A végzett hallgatók elég gyakran visszatérnek Kentbe találkozókra vagy továbbképzésekre. Az ALA éves vándorgyűlésein szokássá vált, hogy a kenti tanszék volt hallgatói külön összegyűlnek, hogy fehér asztal mellett elbeszélgesse-

Az amerikai könyvtárak néhány sajátossága

Számomra talán az volt a legszembetűnőbb, hogy az új technika végérvényesen bevonult minden könyvtártípusba. A mikroszámítógépek különösen az oktatási intézmények könyvtáraiban népszerűek, a videokazetta-kölcsönzés pedig a közművelődési könyvtárak új és vonzó szolgáltatása lett.

A könyvek és az egyéb dokumentumok kiadói óriási választékot kínálnak. A könyvtárak egyik legfőbb gondja, hogy a csökkentett anyagi támogatás mellett sikerüljön a funkcióiknak, feladataiknak legjobban megfelelő dokumentumokat kiválasztani és azokat beszerezni. Nem véletlen, hogy a kenti tanszék is külön speciálkollégiumot szervezett a gyermekek számára készült újfajta dokumentumok kiválasztásáról.

Óriási a hangos-képes anyagok választéka is: a gyártók szinte ontják az újabb és újabb dokumentumokat. A Vizuális Oktatási Társulat például 49-féle karácsonyi témájú médiacsomagot (főleg hangosdiát vagy könyv—kazetta—dia kombinációt) kínált a gyermekek számára.

Mivel a pénzügyi nehézségek miatt eléggé beszűkültek a vásárlási lehetőségek, talán még nagyobb szerepet kapott a könyvtárközi kölcsönzés (melyet mintaszerűen szerveztek

meg), valamint — főleg az iskolai könyvtárakban — a kismintatványok, prospektusok gyűjtése. Külön aprómintatványokat tároló szekrények vannak, betűrendbe rakott dosz-sziékkal. A társadalmi szervezetektől, ipari és kereskedelmi vállalatoktól, idegenforgalmi hivataloktól stb. ingyen vagy minimális áron kapott prospektusok nagyon jól felhasználhatók bizonyos tárgyak, például a földrajz oktatásához.

A szervezés mindig is kulcskérdés volt Amerikában, ahol az egyik legnépszerűbb szó a „program”. Számunkra főleg az olyan átfogó, állami szintű könyvtári programok érdekesek, mint a *Library media program in Ohio*, melynek önértékelő kérdőíve jó lehetőséget ad arra, hogy a könyvtárak önvizsgálatot tartsanak: hol állnak céljaikat (ahogy ők nevezik: filozófiájukat), szolgáltatásaikat, személyzetüket, szervezetüket, igazgatásukat, anyagi és technikai eszközeiket tekintve — és mik a közvetlen teendők.

Hasznosak azok a hangos-képes dokumentumok, melyek egy-egy könyvtár példáján mutatják be valamely adott program (például a hátrányos helyzetűek könyvtári kiszolgálása) bevezetésének lépéseit.

A közművelődési könyvtárak — tapasztalataim szerint — szélesebb körű funkciót töltenek be, mint a mieink. Sok szempontból talán inkább szabadidő-központnak, kommunikációs központnak tekinthetők.

A szorosan vett könyvtári szolgáltatásokon s ezek speciális válfajain kívül rendszeresen tartanak a megjelent művekről olvasói kerekasztal-megbeszéléseket, filmvetítéseket — mindezeket a hét meghatározott napján. Gyakran szerveznek kiállításokat, koncerteket, túrákat, helyismereti és egyéb vetélkedőket. Az átlag amerikai anyagiasságára, takarékoskodó hajlamára építve, több könyvtárban is van kupon-csereszolgálat. (A kuponok újságból kivágott vagy más úton szerzett, kedvezményes vásárlásra jogosító szelvények.) Praktikus észjárásukat dicséri, hogy sok helyütt gyermekmegőrző napot szerveznek egy-egy nagyobb ünnep (például karácsony) előtt, hogy a szülők bevásárolhassanak.

A közművelődési könyvtárak havi műsorfüzetei és éves jelentései színesek és olvasmányosak. A kenti könyvtártudományi tanszék gyűjti a nagyobb közművelődési, iskolai és szakkönyvtárak éves jelentéseit, mivel ezek sok segítséget nyújthatnak a hallgatók szemináriumi dolgozatainak elkészítéséhez.

A tájékoztató munkában nagyon sok a közérdekű kérdés megválaszolása. A könyvtárak gyakran készítenek az állampolgárok tájékoztatását szolgáló összeállításokat (például az új adózási rendelettel kapcsolatban, mely épp ottlétem alatt kavart nagyobb hullámokat).

Amerikában jelenleg a legjobban fizetett könyvtárosi állások a szakkönyvtárakban vannak, a legalacsonyabbak a fizetések az iskolai, illetve a közművelődési könyvtárakban. Ezért van az, hogy sok hallgató igyekszik olyan szaktárgyakat felvenni, mint például az online keresés, mely „adunak” számít a szakkönyvtárakban való elhelyezkedéskor.

A kenti egyetemi könyvtár tevékenységét *Rónai Tamás* már részletesen bemutatta a magyar olvasóközönségnek. (*Könyvtári Figyelő* 1979/2. sz.) Ehhez csatlakozva csak néhány újabb fejleményt, adatot szeretnék közölni.

Az utóbbi években a könyvtár sokkal kevesebb anyagi támogatást kap, mint korábban. Kevesebb dokumentumot tud beszerezni, mint a 70-es években, szerencsére a könyvtárközi kölcsönzés révén más könyvtárak állományához is hozzáférhet. Jó munkaszervezéssel és a számítástechnika alkalmazásával kevesebb munkaerővel is képes ugyanannyi feladatot el látni, mint tíz éve.

Jelenleg a könyvtár több mint 1,5 millió könyvvel, 8500 sorozati kiadvánnyal, 10 ezer 16 mm-es filmmel, több mint egymillió mikroformátumú dokumentummal (!), és több mint 300 ezer kormányzati dokumentummal rendelkezik.

Az üléshelyek száma 2200 (az összes egyetemi hallgatók 10 százaléka ülhetne le egyszerre). A legtöbb dokumentum szabadpolcon hozzáférhető.

A könyvtár modern szolgáltatásai közül kiemelkedik a számítógépes irodalomkutatás. Jelenleg már több mint 150 adatbázishoz tud hozzáférni párbeszédéses üzemmódban. (A legtöbb esetben járattják a hagyományos referáló és indexelő folyóiratokat is, mivel tudják, hogy a manuális keresésnek is vannak előnyei.) Egy online keresés ára 8 és 25 dollár között mozog. Magához a keresés alapján kiválasztott dokumentumhoz vagy a saját állományból (ez lesz most már a kevésbé jellemző), vagy könyvtárközi kölcsönzés útján, vagy pedig másolat megrendelésével lehet hozzájutni.

A számítógéppel segített oktatási központban régebben az egyes tárgyakhoz előre elkészített programozott anyagrészeket sajátíthatták el a hallgatók (például a könyvtárstatiszti-

kával vagy a könyvtári technikával kapcsolatban), újabban nagyon sokan készítenek és próbálnak ki saját programokat. (Van olyan tanszék, mint például a torontói, ahol nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy a hallgatók képesek legyenek a könyvtárvezetési és az egyéb problémák számítógépes megfogalmazására és megoldására.)

Az olvasók viszonylag könnyen tájékozódhatnak a könyvtár állományában. Kétfajta cédulakatalógusuk van: szerzői és címrendszős, illetve tárgyszó-katalógus, melyben az olvasó a természetes nyelvhez közel álló tárgyszavak szerint keres. De lehetséges a szisztematikus megközelítés is, hiszen a szabadpolcon a könyvek a Kongresszusi Könyvtár szakrendszere szerint vannak elhelyezve. (A kétfajta megközelítésre nagyon sok meglátogatott könyvtár nyújt lehetőséget.)

Az amerikai könyvtárhasználók, így a kenti egyetemi könyvtár olvasói is, abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy a különféle indexelő, referáló lapok segítségével anyanyelvükön tájékozódhatnak a világ szakirodalmának javáról. A könyvtár szakos diákok munkaeszközként használják a LISA-t (Library and Information Science Abstracts = Könyvtár- és tájékoztatóstudományi referáló lap) és a Library Literature-t.

Irigylésre méltóan magas a másológépek száma, és egy másolat ára mindössze öt cent. (A közművelődési könyvtárakban ez drágább, általában 10 cent.) Van mikroformáról papírra másoló gépük, és minden könyvtárosképző intézmény hozzá tud férni diamásolóhoz is.

*

Az amerikai könyvtárosképzésnek is megvannak a saját gondjai, problémái: a túl liberális felvételi rendszer; a túl rövid tanulmányi idő; az a tény, hogy sok helyütt nem kötelező a gyakorlat, a szakdolgozat, és nincs szintetizáló államvizsga.

Nálunk — részben vagy egészében — megoldották ezeket a kérdéseket, vannak tehát olyan értékeink, melyekre joggal lehetünk büszkéek, de a mi sajátos gondjaink, feladataink megoldásához hasznos volna máshol már bevált és kipróbált megoldásokat átvenni.

Néhány fontosabb ezek közül: a tanszéki prospektusok kiadása; több külső előadó bevonása a speciálkollégiumok tartásába; gyakorlati szakemberek rendszeres meghívása szemináriumi foglalkozásokra; a tanszéki továbbképző munka erősítése; a könyvtárosképzést, -továbbképzést szolgáló hangos-képes dokumentumok számbavétele, s ezek egymás rendelkezésére bocsátása; tanszéki másológépek beszerzése s — részben erre építve — a hallgatók ellátása a kellő számú és minőségű oktatási segédlettel; tanszéki laboratóriumok létrehozása, hogy ezekben a hallgatók az online keresési, programozási készségeket elsajátíthassák; külföldi tanulmányutak szervezése hallgatók, hallgatói csoportok részére (akár csere útján is).

Ahhoz azonban, hogy az amerikai és más, hozzánk közelebb álló országok képzési tapasztalatait jobban megismerjük, még jobban erősíteniünk kell nemzetközi kapcsolatainkat, s ezek fejlesztése végett az idegen nyelveket a könyvtáros szakmában jól hasznosító könyvtárosokat kell képeznünk.

Pálvölgyi Mihály

Lapozgató

Nap és tükör címmel *Berze Nagy János* néprajztudós hagyatékából, néprajzi és néprajzi tanulmányaiból, gyűjtéseiből adott ki értékes kötetet a Baranya megyei Tanács művelődésügyi osztálya sok tanács, vállalat és szövetkezet anyagi támogatásával. A Heves megyei Besenyőtelken 1879-ben született és nyugalmazott tanfelügyelőként 1946-ban Pécsen elhunyt tudós nagy művei (Magyar népmesetípusok, Égigérő fa) jóval halála után jelentek meg; e kiadványban a szerkesztők, *Banó István*

és *Fülöp Lajos* az említett tanulmányokon kívül a hagyatékban talált kiadatlan népköltési gyűjtéseket és egyéb adalékokat is publikáltak. A kötet az anyag sokféle földrajzi vonatkozása miatt nemcsak a Baranya megyei könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben nélkülözhetetlen, hanem más megyék, különösen Heves, Szolnok és Nógrád könyvtáraiban is — ezenfelül természetesen minden igényesebb humán gyűjtőkörű könyvtár polcain szintén igen fontos a mű jelenléte. (1982. [1983.] 382 l.)

Események, krónika 1983...

Összeállításunk — előzményeihez, a *Könyvtáros* 1978. évi 6., 1979. évi 5., 1980. évi 5., 1981. évi 9., 1982. évi 9. és 1983. évi 9. számában megjelent krónikákhoz hasonlóan — az általunk fontosnak ítélt hazai könyvtárügyi események és a könyvtárak életét, tevékenységét érintő országos akciók (könyvhetek, könyvhónapok) dátumait tartalmazza. Számba veszi a vezetők személyének változását is a megyei, a főiskolai, az egyetemi könyvtárak és a nagy szakkönyvtárak, valamint az SZMT központi, a szakmai központi (szakszervezeti), továbbá a városi könyvtárak vonatkozásában. Az összejövetelek, valamint a könyvtárosegyesületi rendezvények közül a több megyére kiterjedőket, illetve a nem előadás, hanem tanácskozás jellegűeket regisztrálja a jegyzék. A külföldön rendezett nemzetközi tanácskozások közül csak az IFLA és a FID éves (kétévenkénti) összejöveteleinek dátumát vesszük fel.

A könyvtárávatások, -átadások esetében a felvétel alsó határa falusi könyvtárak vonatkozásában a legalább 120 m², a városokban levő könyvtárak esetében a 150 m² alapterület volt. A település jellegétől függetlenül igyekeztünk regisztrálni a legalább 90—100 m² alapterületű gyermek- és iskolai könyvtárak (-részlegek) felavatását is.

A rövidítések jegyzéke:

FSZEK = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

HNF = Hazafias Népfront

MKE = Magyar Könyvtárosok Egyesülete

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

OIK = Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

OKT = Országos Könyvtárügyi Tanács

OMIKK = Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár

OPI = Országos Pedagógiai Intézet

OPKM = Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

OSZK = Országos Széchényi Könyvtár

OSZK KMK = Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ

JANUÁR

1. A Csongrád megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *dr. Novák Akos* A Kiskunhalasi Városi-Járási Könyvtár igazgatói teendőinek ellátására *Varga-Sabján Gyula* kapott megbízást. (Kineveztek aug. 1-ével)
A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás új főszerkesztője *Szántó Péter*, az OMIKK nemzetközi és koordinációs osztályának vezetője
Megkezdte működését az OMIKK szolnoki fordítóirodája
3. A kecskeméti új SZMT-székházban megkezdte működését a 350 m² alapterületen kialakított Bács-Kiskun megyei SZMT Központi Könyvtár
4. Továbbképző tanfolyamot indított az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai részére az időszaki kiadványok bibliográfiai leírásának új szabályairól az OSZK KMK. (Befejeződött febr. 10-én)
7. A *Ki nyer ma?* című zenei rádiós vetélkedő közvetítése a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárból
11. Féléves állományalakítási továbbképző tanfolyamot indított megyei könyvtári munkatársak részére az OSZK KMK. (Befejeződött máj. 12-én)
12. 60 órás orvosi terminológiai és szakirodalmi tájékoztató továbbképző tanfolyamot indított az orvosi könyvtárak végzett könyvtárosai részére az OIK
14. 71 éves korában elhunyt *Kirschner Márton*, a Csongrád megyei Könyvtár (Hódmezővásárhely) nyug. igazgatója
17. A tatabányai József Attila Megyei Könyvtár új igazgatója *Koger Tamás*
18. Az MKE elnökségi ülésének döntése a szervezet új tisztségviselőiről. Alelnökök: *Hernádi Istvánné, Kiss Jenő, dr.*

Ságvári Ágnes. Főtitkár: Kovács Dezső.
Titkárok: dr. Balázs Sándorné, Pröhle
Éva, Vajda Erik.

19. 144 m²-es alapterületű új községi
könyvtár átadása Szentlőrinc községben
(Baranya megye)
20. Befejeződött az időszaki kiadványok
bibliográfiai leírásának új szabályairól az
OSZK KMK által közművelődési és
szakkönyvtárosok részére szervezett,
1982. dec. 7-én indított továbbképző
tanfolyam
220 órás könyvtárkezelői tanfolyamot
indított az OIK az orvosegyetemi, az
országos intézeti és a megyei, valamint
városi-járási szakkönyvtárak dolgozói
részére
24. Szakszervezeti könyvtárigazgatók és
-vezetők országos tanácskozása a Fővá-
rosi Művelődési Házban

FEBRUÁR

1. Megnyílt a felnőtt részleg a 140-ről
270 m²-es alapterületűre bővített Vas
Gereben Nagyközségi Könyvtárban, a
Fejér megyei Enyingen. A könyvtár
gyermekrészlege már jan. 17-én meg-
kezdte működését
3. A MEDOSZ és az AGROINFORM
közös rendezvénye a mezőgazdasági
könyvhónap alkalmából a hálózat szak-
és szakszervezeti könyvtárosai részére a
Növénytermesztési és -minősítő Intézet
könyvtárában
Napközis foglalkozás közvetítése a Szol-
noki Megyei Könyvtár gyermekkönyv-
tárából a Kossuth rádió *Révkalauz* című
műsorában
4. Az *Olvasó ifjúságért* nevű mozgalom
1982. évi pályázati jutalmainak átadása
a KISZ KB székházában
- 4—
28. A mezőgazdasági könyvhónap; megnyi-
tója Egerben
7. 230 órás könyvtárkezelői tanfolyamot
indított a szolnoki Verseyhy Ferenc
Megyei Könyvtár tanácsi közművelődé-
si és iskolai könyvtárosok részére
10. Az OKT ülése a Művelődési Miniszté-
riumban a könyvtári kutatásokról
14. Salgótarjánban megkezdte működését
az SZMT oktatási központjának új épü-
letébe költöztetett, 306 m²-es alapterü-
letű SZMT Központi Könyvtár
A 135 m²-es alapterületűre bővített Kö-
tegyáni Községi Könyvtár (Békés m.)
felavatása
16. Az OSZK leendő otthonában, a Buda-
vári Palotában megkezdte működését a
Központi Restauráló Laboratórium
Könyvkiállítással egybekötött szakmai
tanácskozási tiszántúli könyvtárosok és
mezőgazdasági szakemberek részére
Mezőtúron, a Debreceni Agrártudomá-
nyi Egyetem mezőgazdasági gépészeti
főiskolai karán, a főiskola, az AGROIN-
FORM és a Könyvértékesítő Vállalat
rendezésében
22. *Könyvről könyvért* címmel irodalmi rejt-
vényműsor közvetítése a Ráckevei
Nagyközségi-Járási Könyvtárból a Pe-
tőfi rádióban
- 22—
28. Magyar—szovjet szeminárium a könyv-
tárosképzésről a budapesti Szovjet Kul-
túra és Tudomány Háza és az OSZK
KMK rendezésében
23. *Számítógépes információátvitel és -kere-
sés* címmel jún. 8-ig tartó továbbképző
tanfolyamot indított az AGROIN-
FORM a hálózatához tartozó könyvtá-
rosok részére
MEDOSZ-könyvtárosok és szakszerve-
zeti tisztségviselők tanácskozása Székes-
fehérváron
200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot
indított a Pécsi Megyei Könyvtár Bara-
nya, Somogy és Tolna tanácsi, iskolai és
szakkönyvtáraiban dolgozók számára
24. A Művelődési Közlönyben megjelent a
könyvtárosokat is érintő 7001/1983.

- (M. K. 4.) MM sz. irányelv a pedagógusok munkaidejéről, munkavégzéséről és díjazásuk egyes kérdéseiről szóló 120/1982. (M. K. 15.) MM—ÁBMH sz., valamint a pedagógusok óradíjáról szóló 126/1982. (M. K. 17.) MM—ÁBMH sz. együttes utasítás végrehajtásához
25. Gyermekkönyvtárosok évadnyitó országos tanácskozása az OSZK KMK-ban

MÁRCIUS

6. Tragikus körülmények között elhunyt *Zolnay Vilmos* író, a *Könyvtáros* 1952 és 1957 közötti felelős szerkesztője és felesége, *Martos Erzsébet*, az Országgyűlési Könyvtár nyug. osztályvezetője
Elhunyt *Víg Rudolf* népzenekutató, az Állami Gorkij Könyvtár zeneműtárának munkatársa
Játék a könyvtárban címmel irodalmi matiné közvetítése a Paksi Városi-Járási Könyvtárból a Petőfi rádió műsorában
8. Az időszaki kiadványok bibliográfiai leírásáról közművelődési és szakkönyvtárosok részére továbbképző tanfolyamot indított az OSZK KMK. (Befejeződött ápr. 7-én)
9. A HNF Olvasó népert mozgalmi munkabizottságának ülése
10. Az MKE levéltári szekciójának országos tanácskozása Nyíregyházán a levéltári szakkönyvtárak helyzetéről
11. Felavatták a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának 6726 m²-es alapterületű új épületét
15. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár által az észak-dunántúli régió „A”-típusú tanácsi és felsőoktatási intézményi könyvtárai részére szervezett együttműködési tanácskozás
16. Az MKE audiovizuális bizottsága által a videotékákról, vizuális gyűjteményekről szervezett foglalkozás Budapesten, a Pataky István téri könyvtárban
17. Az OKT ülése a Művelődési Minisztériumban az OSZK központi szolgáltatásairól és az országos fordításnyilvántartásról
18. A Zöldségtermesztési Kutatóintézet által szervezett tanácskozás Kecskeméten

- a hálózati alközpontokhoz tartozó könyvtárosok részére
22. Befejeződött az OSZK KMK által a szépirodalom könyvtári kérdéseiről közművelődési könyvtárosok részére szervezett, 1983. szept. 12-én indított továbbképző tanfolyam
26. Felavatták a Sárospataki Városi Művelődési Ház új épületét, amelyben 561 m² alapterületen helyezték el a városi könyvtárt
29. A HNF olvasómozgalmi munkabizottságának összejövetele a HNF Országos Tanácsának székházában az Olvasó népert mozgalom III. országos konferenciájának előkészítéséről
30. A Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezete (MEDOSZ) által szervezett országos könyvtárostanácskozás Budapesten, a MEDOSZ székházában

ÁPRILIS

1. A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat megbízott igazgatója *dr. Csahók István*. (Kineveztek szept. 1-ével)
2. 106 m²-es alapterületű olvasótermet nyitott Egerben, az ifjúsági házban a Heves megyei Könyvtár
8. A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Könyvtári Koordinációs Tanács értekezlete az AGROINFORMban az éves munkatervről
- 8—9. Az MKE ifjúsági könyvtárosi szekciójának ünnepi ülése és továbbképzése Budapesten, a HNF Országos Tanácsának székházában, illetve az FSZEK Fehérhajó utcai zenei gyűjteményében a szekció megalakulásának tizedik évfordulója alkalmából
11. Az OKT ülése a Művelődési Minisztériumban „Az országos műszaki szakirodalmi tájékoztatás helyzete és fejlesztése” c. OMIKK-előterjesztésről
A Vasasszakszervezet Központi Könyvtára által szervezett tanácskozás a szakszervezet budapesti önálló könyvtárainak vezetői és az ifjúsággal foglalkozó munkatársai részére a Ganz Villamossági Művek szakszervezeti könyvtárában
- 12—14. A műszaki egyetemi könyvtárak IV. szakmai szemináriuma Balatonfüreden,

- a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának rendezésében
- 12— Az Országos Oktatástechnikai Központ
15. *Médiatári ismeretek* című tanfolyama Veszprémben
- 13— Gyermekkönyvhónap Szabolcs-Szatmár megyében, a megyei tanács, a megyei könyvtár, a nyíregyházi városi könyvtárak központja és a HNF megyei bizottsága szervezésében
14. *Kagylózene* címmel *Kamarás István* rádióműsorának közvetítése felvételről a Veszprémi Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárából
15. A Magyar Néphadsereg felsőoktatási könyvtárainak vezetői részére szervezett tanácskozás Szolnokon, a *Szakmai irányelvek a főiskolai könyvtárak fejlesztéséhez* című tervezetről
- 18— Továbbképző tanfolyam az új bibliográfiai leírásról iskolai könyvtári szakfelügyelők részére Esztergomban, az Országos Pedagógiai Intézet és az OPKM szervezésében
- 21— Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyei tanácsi könyvtárosok és szakkönyvtárosok tanácskozása Kecskeméten a külterületi lakosság könyvtári ellátásáról és a regionális együttműködésről a Kátana József Megyei Könyvtár rendezésében
- 25— A Magyar Néphadsereg kiemelt könyvtárainak (hálózati alközpontjainak) vezetői részére szervezett tanácskozás Budapesten időszerű ideológiai, kulturális és szakmai kérdésekről
29. SZOT-díjjal tüntették ki *Csőke Annát*, a Pest megyei SZMT Központi Könyvtár nyugalomba vonuló igazgatóját
28. A Békés megyei Gyomaendrőd endrődi részében felavatták a 112-ről 245 m²-re növelt alapterületű könyvtárt
- Befejeződött a közművelődési könyvtárak módszertani tevékenységet végző munkatársai részére az OSZK KMK által szervezett, 1982. szept. 1-én indított, egyéves továbbképző tanfolyam
- A Magyar Rádió irodalmi osztálya által rendezett *Szabó Pál-émlékműsor* felvétele a Biharugrai Községi Könyvtárban
- gyei Könyvtár új igazgatója *Szücs Imre*
- A Jászberényi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Nemes András*. (Előde, dr. *Arató Antal* 1982 végén az OSZK KMK munkatársa lett)
- 2— A Tolna megyei gyermekkönyvhét rendezvényei
- 11.
10. Az MKE audiovizuális bizottsága által szervezett továbbképzés és tanácskozás Veszprémben, a *Báthory István Általános Iskola* könyvtárában
- A szombathelyi *Berzesny Dániel* Megyei Könyvtár által az észak-dunántúli régió „B”-típusú tanácsi könyvtárai részére szervezett együttműködési tanácskozás
- Mozgásterek. A könyvtár és környezete Nemesvámoson* címmel *Varsányi Gyula* riportja a Kossuth rádió műsorában
15. Megkezdte működését a Debreceni Orvostudományi Egyetem 572 m²-ről 772 m² alapterületűre bővített Kenézy Könyvtára
16. Nyugalomba vonult *Csőke Anna*, a Pest megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatója
- Az Állami Gorkij Könyvtár által nemzetiségi olvasótábori, állománygyarapítási és kutatási kérdésekről szervezett országos értekezlet a HNF Országos Tanácsának székházában
- A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Könyvtári Koordinációs Tanács értekezlete az AGROINFORMban az 1984. évi könyv- és folyóirat-rendelésekről
17. Könyvkiállítással egybekötött tanácskozás könyvtárellátási kérdésekről Nyíregyházán, a *Móricz Zsigmond* Megyei Könyvtárban, a könyvtár, az Európa Könyvkiadó, a *Helikon* Könyvkiadó és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
18. A dél-dunántúli régió orvosi könyvtárainak tanácsulése a folyóiratimportról, a könyvtárosok, orvostanácsadók, intézményigazgatók és gazdasági vezetők részvételével Pécsen, az orvostudományi egyetemen
20. Az észak-magyarországi régió orvosi könyvtárainak tanácsulése a folyóiratimportról, könyvtárosok, orvostanácsadók, intézményigazgatók és gazdasági vezetők részvételével Miskolcon, a megyei kórházban
21. Az Építésügyi Tájékoztatási Központ

MÁJUS

1. A nyíregyházi *Móricz Zsigmond* Me-

megbízott igazgatója *Hamvay Péter*.
(Kinevezték okt. 1-ével)

A Verseghy Ferenc nyelvemvelő verseny megyei döntője a Szolnoki Megyei Könyvtárban

22. Riportműsor közvetítése *A nemzetiségek közművelődésének új központja* címmel az Állami Gorkij Könyvtárból a pécsi körzeti rádióstúdió szerb-horvát nyelvű adásában

23— A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése Veszprémben az iskolai és a szakszervezeti könyvtárakkal való együttműködésről

24. Az észak-alföldi régió orvosi könyvtárainak tanácsulése a folyóiratimportról, könyvtárosok, orvostanácsadók, intézményigazgatók és gazdasági vezetők részvételével Debrecenben, az orvostudományi egyetemen

26. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának ülése a Budapesti Tanítóképző Főiskola könyvtárában. A tanács új elnöke *Ottovay László*

120 m²-es alapterületű új községi könyvtár átadása a Baranya megyei Mozsón

A fővárosi és a Pest megyei régió orvosi könyvtárainak tanácsulése a folyóiratimportról, könyvtárosok, orvostanácsadók és intézményigazgatók részvételével Budapesten, az István Kórházban

27— Ünnepi könyvhét. Országos megnyitója jún. Budapesten, a Vörösmarty téren; országos vidéki megnyitója 28-án Pécsen

4. Ünnepi könyvhét, 1983. *Üdvözlés az olvasónak I.* címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése a Mohácsi Városi-Járási Könyvtárból a Kossuth rádió hullámhosszán

29. Ünnepi könyvhét, 1983. *Üdvözlés az olvasónak I.* címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése a Mohácsi Városi-Járási Könyvtárból a Kossuth rádió hullámhosszán

30. A szombathelyi Latex Fonó- és Szövőgyár 156 m²-es alapterületűre bővített könyvtárának felavatása

31. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában. A tanács új elnöke *dr. Walleshausen Gyula*

A dél-alföldi régió orvosi könyvtárainak tanácsulése a folyóiratimportról, könyvtárosok, orvostanácsadók, intézményigazgatók és gazdasági vezetők részvételével Szegeden, az orvostudományi egyetemen

JÚNIUS

1. A Jászapáti Nagyközségi Könyvtár (Szolnok m.) 354 m²-es alapterületű új otthonának felavatása a volt tanácsháza klasszicista stílusú műemléképületében

2. Az észak-dunántúli régió orvosi könyvtárainak tanácsulése a folyóiratimportról, könyvtárosok, orvostanácsadók, intézményigazgatók és gazdasági vezetők részvételével Szombathelyen, a megyei kórházban

2—3. Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának 1983. évi kihelyezett tanácskozása Hódmezővásárhelyen, az Állatorvostudományi Egyetem Állategészségügyi Főiskolai Karán a mezőgazdasági könyvtári hálózatokról, ezek hálózati módszertani tevékenységéről

6. Tanácskozás a Miskolci Megyei Könyvtárban a kötelepéldányok regionális elosztásáról, Hajdú-Bihar, Heves, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék megbízottainak részvételével

6—8. Az OMIKK centenáriuma alkalmából rendezett nemzetközi konferencia *A nemzetközileg hozzáférhető adatbázisok használata a műszaki-tudományos információrendszerekben* (Database '83) címmel

7. A Művelődési Minisztériumban a közoktatási terület vezetőinek értekezlete elfogadta az iskolai könyvtárak fejlesztésének új irányelveit

Befejeződött az OSZK KMK által 1982. szept. 20-án indított, a tárgyat oktató főiskolai tanárok és közművelődési könyvtári olvasószolgálatos munkatársak részére szervezett könyvtárpedagógiai továbbképző tanfolyam

A hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár gyermekrészele 160 m²-es alapterületű helyiségekbe költözött az úttörőház közelében, az anyakönyvtárban levő, néhány éve kialakított 120 m²-es otthonából

A könyvtár és környezete. 2. rész címmel riportműsor közvetítése a Dunaujvárosi Városi Könyvtárból a Kossuth rádió *Mozgásterek* c. adásában

10. Az OMIKK fennállásának századik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi emlékülés az intézet székházában

Az Országos Pedagógiai Intézet, valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár

- és Múzeum által az iskolai könyvtári szakfelügyelők és a megyei iskolai hálózatiközpont-vezetők részére szervezett tanévelőkészítő értekezlet az OPI-ban
13. Az első dél-dunántúli regionális együttműködési tanácskozás Somogy, Tolna, Zala és Baranya megyék szakkönyvtárosainak részvételével Pécsen, a Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtárának szervezésében
 16. Koordinációs kollégiumi ülés az OMIKK-ban a műszaki folyóiratok központi katalógusának továbbfejlesztéséről és az OMIKK fejlesztéséről
Befejeződött a tanácsi és az iskolai könyvtárosok részére az OSZK KMK által szervezett, 1982. szept. 1-én indított egyéves gyermekkönyvtárosi továbbképző tanfolyam
 17. Befejeződött az OSZK KMK és a Magyar Néphadsereg, Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ által 1981. szept. 14-én indított négyfél-éves könyvtárkezelői tanfolyam
 23. A Fővárosi Tanács által az általános iskolák körében harmadízben meghirdetett mintakönyvtár pályázat díjainak kiosztása
 30. Az Országos Húsipari Kutatóintézet mint alközpont által a hálózatához tartozó könyvtárosok részére szervezett tanácskozás Budapesten

JÚLIUS

- 4—6. Békés, Csongrád és Tolna megyei gyermekkönyvtárosok továbbképzés jellegű regionális tanácskozása Szegeden és Ásotthalom községben az OSZK KMK, az MKE gyermekkönyvtárosi szekciója és a Somogyi Könyvtár rendezésében
- 4—8. Iskolai könyvtárosok első nyári akadémája Budapesten az MKE, az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtár-tudományi tanszéke és az Országos Pedagógiai Intézet rendezésében
11. Sajtókonferencia a könyvtárakról a Kossuth rádió műsorában
12. A Művelődési Minisztériumban a közművelődési terület irányítóinak értekezlete elfogadta az iskolai könyvtárak fejlesztésének új irányelveit
13. *Embernek fia* címmel *Havas Judit* műso-

rának közvetítése a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárból a *Gondolárban*, a Rádió irodalmi lapjában, a Kossuth rádióban. (Ismétlése júl. 22-én)

18. 4300 m²-es alapterületű új épületében megkezdte működését az MSZMP Politikai Főiskolájának könyvtára
19. Varsányi Gyula *Mozgásterek. A könyvtár és környezete* c. műsorának 3. része a Kossuth rádióban
20. Az OMIKK szakmai napja a pécsi ipari vásáron

AUGUSZTUS

1. Az FSZEK XVIII. kerületi főkönyvtárának új vezetője *Farkasné Dóczy Erzsébet*
A Nógrád megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Varga Zoltán*; előde, *Várkonyi Istvánné* a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei könyvtár igazgatóhelyettese lett
A Kecskeméti Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára 106 m²-es alapterületű új helyiségekbe költözött a Szalvai Mihály Úttörő- és Ifjúsági Otthonban
2. Varsányi Gyula *Mozgásterek. A könyvtár és környezete* című, a közművelődési könyvtárakkal foglalkozó műsorainak a záróadás előtti összefoglalása a Kossuth rádióban
4. 67 éves korában elhunyt *Iványi Sándor*, az Egri Főegyházmegyei Könyvtár igazgatója, aki 1953 óta vezette a nagy múltú intézményt
19. A Szabó Ervin-émlékermek és a Kiváló népművelő címek átadása a Parlament épületében. Szabó Ervin-émlékermes könyvtárosok: *Lovas Henrik*, *Marót Miklós*, *Sasvári Györgyné*, *Soltész Zoltánné*, *Tilhof Endre*, *Tóth Gyula* (Szombathely). Kiváló népművelő könyvtárosok: *Horvay Jánosné*, *Kovács Pál*, *Seregi István*, *Tóth Sándorné*.
20. A Tiszakécskei Nagyközségi Könyvtár (Bács-Kiskun m.) 349 m²-es alapterületű otthonhoz jutott a volt zsinagóga-épület átalakítása révén
- 207 m²-es alapterületű új, összevont szakszervezeti és műszaki könyvtárt avattak a veszprémi Bakony Művekben

- Az új gyermekrészt megnyitásával 454 m²-re nőtt az Abonyi Nagyközségi Könyvtár (Pest m.) alapterülete 120 m²-es alapterületű könyvtárt avattak a Heves megyei Mezőszemere község nevelési központjában
- 21— Az IFLA 49. közgyűlése és konferenciája Münchenben. Tárnya: Könyvtárak a technika korában
22. Megnyílt a 340 m² alapterülettel bővített felnőtrészleg a soproni Széchenyi István Városi Könyvtárban
23. A *Könyvről könyvért* című rádiós irodalmi rejtvenyműsor közvetítése a Csákvári Nagyközségi Könyvtárból (Fejér m.)
- 25— A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 26. XV. vándorgyűlése Győrben. Tárnya: A könyvtár és olvasója
26. *Vadóc Kálmán*, a Szekszárdi Megyei Könyvtár nyug. igazgatója életének 70. évében elhunyt
27. IFLA-émlékéremmel tüntették ki *Papp Istvánt* az *IFLA Journal* szerkesztő bizottsági elnökéként 1975-től 1983-ig kifejtett eredményes tevékenységéért
- Megnyílt a Pest megyei Halásztelek község új általános művelődési központjában kialakított, 148 m²-es alapterületű könyvtár
31. Nyugalomba vonult *dr. Dányi Dezső*, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat igazgatója

SZEPTEMBER

1. A vasasszakszervezet központi könyvtárának új igazgatója *Sőptei Jánosné*. Előde, *Arnóth Károly* a vasasszakszervezet József Attila körzeti könyvtárának igazgatója lett
- A hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár új igazgatója *Almási István*. Előde, *Kapu Pál* a művelődési központ igazgatója lett
12. A szépirodalom könyvtári kérdéseiről indított továbbképző tanfolyamot közművelődési könyvtárosok részére az OSZK KMK
- 12— A XII. Komárom megyei könyvtári hét 17. rendezvényei Tatabányán, Tatán, Esztergomban, Oroszlányban és Dorogon
13. A megyei könyvtári híradók szerkesztőinek országos tanácskozása Tatabányán, a XII. Komárom megyei könyvtári hét keretében
- 13— Fejér, Győr-Sopron, Vas, Veszprém és 15. Komárom megyék gyermekkönyvtársainak tanácskozása Tatán a XII. Komárom megyei könyvtári hét keretében
- 15— A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése Salgótarjánban; az igazgatói tanács 16-án *Takács Miklóst* választotta elnökének
16. 200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyei közművelődési, felsőoktatási, szak- és iskolai könyvtárosok részére a szegedi Somogyi Könyvtár
- A *Ki nyer ma?* című rádiós zenei vetélkedő közvetítése a Kaposvári Városi Könyvtárból
17. A *Híres magyar könyvtárak* c. sorozatban a Televízió első programja bemutatta a gyöngyösi Bajza József Könyvtárt
20. Egyéves könyvtárpedagógiai továbbképző tanfolyamot indított az OSZK KMK a tárgyat oktató főiskolai tanárok és a közművelődési könyvtárak olvasószolgálatos munkatársai részére
- 20— Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók tizedik tájértekezlete, Gyulán
21. Tanácskozás a helyismereti érdekű sajtófeltárás időszerű kérdéseiről Budapesten, az FSZEK-ban az MKE bibliográfiai bizottsága, az OSZK KMK és az FSZEK rendezésében
24. A *Híres magyar könyvtárak* c. sorozatban a kalocsai érseki könyvtárt mutatta be a Televízió első programja
- 26— A 2. brit-magyar könyvtárügyi szimpózium Budapesten
30. Az óvodások hetének rendezvényei a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár gyermekkönyvtárának szervezésében
27. Az időszaki kiadványok bibliográfiai leírásáról továbbképző tanfolyamot indított közművelődési és szakkönyvtárosok részére az OSZK KMK. (Befejeződött nov. 10-én)
- 27— A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség Ipari Tájékoztató Bizottságának (FID/II — Information for Industry) ülése Budapesten, illetve vele kapcsolatban nemzetközi szeminárium az információs mérnökök képzéséről

Kagylózene címmel *Kamarás István* műsorának felvétele a Kaposvári Megyei Könyvtár gyermekrészlegében. (Adása 1984. jan. 11-én a Kossuth rádióban)

24. A Kálmán u. 16. sz. alatt megnyílt az OSZK és a Könyvértékesítő Vállalat közös antikváriuma a főlép példányok kereskedelmi értékesítésére
- Román nemzetiségű iskolások *Dimitrie Cantemir szépolvasási és -kiejtési verse* nyének országos döntője a Békés megyei Méhkeréken a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetsége, az Úttörőszövetség és a gyulai Mogyoróssy Városi-Járásai Könyvtár rendezésében
- 24— Bács-Kiskun, Baranya, Somogy és Zala megye tanácsi könyvtárainak feldolgozó tevékenységgel foglalkozó munkatársai részére Bács-Kiskun megye által szervezett továbbképző tanfolyam Boglárlellén
25. 200 m² alapterületen, egy garzonház földszintjén új elhelyezést kapott a Szekszárdi Megyei Könyvtár gyermekrészlege
28. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár által Győr-Sopron, Zala és Vas megye nemzetiségi könyvtárosai részére szervezett tanácskozás
- 31— Az OSZK KMK által irányított országos könyvtári propagandabizottság munkaértekezlete Szegeden a könyv- és könyvtárpropaganda középtávú fejlesztési tervéről; a Könyvértékesítő Vállalat és az OSZK KMK közös pályázatának értékelése
- 31— Hajdú-Bihar, Pest, Szabolcs-Szatmár és nov. Szolnok megyei könyvtárosok tájékoztatása Szolnokon a 10—14 évesek olvasáskultúrájáról, könyv- és könyvtárhasználati szokásairól

NOVEMBER

1. 113 m²-es alapterületű, kettős funkciójú új könyvtár felavatása a Szabolcs-Szatmár megyei Tiszadadán
- 2—3. Borsod, Heves és Nógrád megyék gyermekkönyvtárosainak továbbképzése Salgótarjánban a Balassi Bálint Megyei Könyvtár, a Salgótarjáni Városi Gyermekkönyvtár, az OSZK KMK és az

MKE Nógrád megyei szervezetének rendezésében

7. Életének 75. évében elhunyt *dr. Mátrai László*, az Egyetemi Könyvtár Állami-díjas ny. főigazgatója, akadémikus, ny. egyetemi tanár
- A Szeghalmi Nagyközségi-Járásai Könyvtár (Békés m.) 115 m²-es alapterületűre bővített gyermekrészlegének felavatása
8. 200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított az OMIKK az AGROINFORMmal és az MTA Könyvtárával közösen
- A Szabolcs-Szatmár megyei Vajai Általános Művelődési Központ 150 m²-es alapterületűre bővített könyvtárának átadása.
- A szombathelyi Hámán Kató Általános Iskola 120 m²-es alapterületűre bővített könyvtárának felavatása
9. 200 m²-es alapterületű szakszervezeti könyvtárt avattak Várpalota-Pétfürdőn, a József Attila Művelődési Házban
13. 127 m²-es alapterületű új könyvtár felavatása Veszprém megyében, a fűzfői 303. sz. Ipari Szakmunkásképző és Irányítástechnikai Szakközépiskolában
14. A megyei hálózati központok propagandistáinak országos tanácskozása olvasómozgalmi kérdésekről a tízéves Szovjet Kultúra és Tudomány Házában az OSZK KMK rendezésében
- 16— A megyei könyvtárak igazgatói és gazdasági vezetői részére az OSZK KMK által szervezett konferencia a Művelődési Minisztériumban. A gazdasági igazgatók munkaközösségének megalakulása
- Deák Sándor* (FSZEK) elnökletével
19. *A Kagylózene* c. rádióműsor felvétele a Kiskunmajsai Nagyközségi Könyvtárban (Bács-Kiskun m.) (Az adást 1984. márc. 7-én közvetítette a rádió)
- 21— Az Olvasó néperért mozgalom III. országos tanácskozása Gárdonyiban a HNF Országos Tanácsának rendezésében
- 21— NSZK-filmnapok az OMIKK rendezésében
25. Az MKE audiovizuális bizottsága által szervezett továbbképzés és tanácskozás az Ajkai Városi Könyvtárban
- Az MTA Könyvtárának továbbképzése a hálózatába tartozó könyvtárak munkatársai számára
24. Kiállítással egybekötött Gombocz Ist-

ván-emlékülés az OSZK dísztermében, G. I. halálának tizedik évfordulója alkalmából az MKE könyv- és könyvtártörténeti bizottsága és az OSZK rendezésében

29. 200 órás könyvtárkezelői szaktanfolyamot indított — elsősorban közművelődési könyvtári munkatársak számára — a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár
30. A Művelődési Minisztérium, az OSZK KMK és az OPKM által *Könyv- és könyvtárhasználat az általános iskolában* címmel meghirdetett pályázat eredményhirdetése a Művelődési Minisztériumban

DECEMBER

1. Könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozás szakszervezeti könyvtárosok részére a SZOT székházában, a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében, négy könyvkiadó részvételével
- 1—2. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárában
- 5— Országos gyermekkönyvhét. Megnyitója Nyiregyházán
- 8—9. A pedagógusképző főiskolák könyvtárvezetőinek tanácskozása Szombathelyen, a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán
11. *Téli könyvvásár 1983. Üdvözlés az olvasónak III. rész* címmel irodalmi rejtvenyműsor közvetítése a Székesfehérvári Megyei Könyvtárból a Kossuth rádió műsorában
12. Az Elnöki Tanács nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkásságának elismeréséül *A Szocialista Magyarorszáért Érdemrendet* adományozta *Vályi Gábornak*, az Országgyűlési Könyvtár főigazgatójának
Gyermekkönyvtárosok országos évadzáró és új évadot nyitó értekezlete az OSZK KMK-ban
160 m²-es alapterületű új helyiségbe költözött a Központi Múzeumi Igazgatóság könyvtára, a Könyves Kálmán krt. 40. sz. épületben
- 12— Magyar—amerikai tudományos szeminarium az OSZK rendezésében *Az ame-*

rikai értékek nyomában. A magyar bevándorlók hozzájárulása az amerikai értékekhez címmel

13. Nemzetiségi báziskönyvtárosok és olvasótabori vezetők értekezlete az Állami Gorkij Könyvtár rendezésében Budapesten, a HNF Országos Tanácsának székházában
14. 170 m²-es alapterületű felnőtt- és ugyanekkor gyermekkönyvtárat létesített a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Békásmegyeren két lakóépület lábazati részének beépítésével
Zenei könyvtárosok országos továbbképző értekezlete a kották ISBD-alapú leírásáról az FSZEK zenei gyűjteményében
250 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a tanácsi hálózat munkatársai részére a Pest megyei Könyvtár
15. Az Országos Könyvtárügyi Tanács ülése a Művelődési Minisztériumban
20. Nyugállományba vonult *dr. Tiszai István*, az Építésügyi Tájékoztatási Központ igazgatója
22. Megkezdődött az OSZK új székházának, a Budavári Palota „F”-épületének műszaki átadása
23. *A Könyvről könyvért* c. irodalmi rejtvenyműsor közvetítése az ikldai Ipari Műszergyár szakszervezeti könyvtárból
30. *40 év — 40 könyv* elnevezéssel olvasópályázatot hirdetett meg a Magyar Néphadsereg Politikai Csoportfőnökség, a Zrínyi Kiadó és a Magyar Néphadsereg, Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ
31. Nyugállományba vonult *Vályi Gábor*, az Országgyűlési Könyvtár főigazgatója
Nyugalomba vonult *Hencz Aurél*, a szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának 1953 és 1958 közötti igazgatója, majd 1971-től tudományos tanácsadója, közigazgatás- és művelődésigazgatás-történeti kutató
Nyugalomba vonult *Frang József*, a Marcali Városi-Járási Könyvtár igazgatója

PÓTLÁS

1982

AUGUSZTUS

16. A Barcsi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Schnellbach László*
Összeállította: Gerő Gyula

Kedves Vásárlónk!

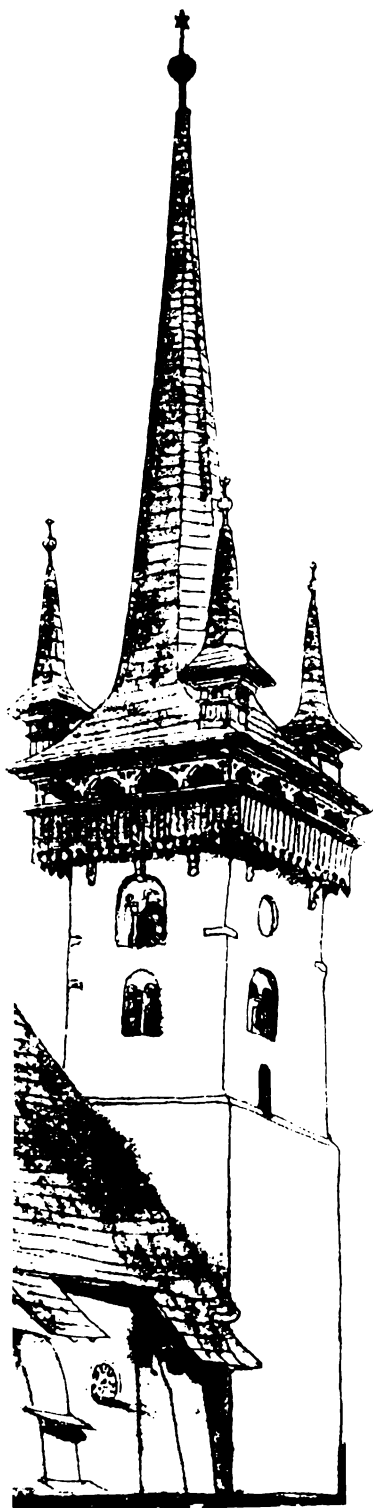
A magyar néprajztudomány alpművének hasonmás kiadását kínáljuk előjegyzésre

Az ötkötetes mű

**MALONYAY DEZSŐ:
A magyar nép
művészete**

első kötete a téli könyvvásárra jelenik meg
ára kb. 750,— Ft

**Könyvértékesítő
Vállalat**
1391 Budapest, Pf. 204.

MEGRENDELŐLAP
(Malonyay)

Megrendelő neve _____

Pontos címe _____

A további kötetek előjegyzését kérem
— nem kérem (A kívánt szöveget kér-
jük aláhúzni)

Aláírás _____

Korolovszki András

Az a gyanúm, hogy könnyebb a világot a sarkából kiforgatni, mint csak egyetlenegyszer is megfordítani. Megfordítani úgy, hogy ami eddig a fonákja volt, az e pillanattól kezdve a színe legyen. És akkor mit mutat az a híres világ, amelyet egyre akaratosabban igyekszünk hatalmunkba keríteni? Mit mutatnak a forgalmas városi főutak, a falusi kertek és mit mutatnak ama, a világmindenséghez képest hangyányinál is kisebb kazetták, amelyekre előszere-ttel teszünk jelzéseket: lakásunk, hivatalunk, székházunk, katedrálisunk... Nos, hát mit mutatnak?! És ebben a fonák-világban milyen lesz az arcunk, az a sima bőrű, amelyet kedvtelve nézegetünk a reggeli borotválkozás közben, majd a tükrös liftekben, sőt még a kirakatok üvegtábláiban is. Hát milyen lesz az arcunk, az a gyönyörű?

Az enyémet előre látom. Szenvtelen két szemem majd egyetlen vonaltól kicsit — vagy nem is kicsit — gonosszá változik. És a szám majd cinikusra görbül, s homlokom ráncai között kényelmesen elfér a mindenkit megvetők bélyege: a gúny. És milyen leszél te, kedves Ikszem és kedves Ipszilonom? S ti, mind, a többiek? Hát megkapjátok illő ruháitokat, amelyben aztán éltetek végéig benne kell maradnotok. Benne könyörtelenül, hiszen ott éltek tovább a hófehér lapon, fekete vonalakkal lesztek kihúzva és senki, de senki nem tehet értetek semmit. Ott állunk majd valamennyien az említett lapon kiradírozhatatlanul megte-remtve. Újrateremtve... Tudom, sokak hátát majd a sós veríték veri ki: Hát ilyen vagyok én?

Ó meg majd fogja könyörtelenül és fájdalmasan húsunkba vájó, fekete tussal teli tollát és... Egy pillanat, egy perc csupán és kész! Te ilyen vagy? Hm... Nem is fáj! És már nyújtanád is a fonákodra fordítódra a nyelved, és

újából sziszegnéd neki: nem is fáj, amikor majd észreveszed, hogy Teremtőm! Ez az ember nem is akart bántani. Ez csak tükröt állított nekem és megmutatta: milyen is vagyok.

És lám, ha hosszan nézed, láthatod, nem is fél. Nem, mert tudja: csak játszik. Biztos mozdulatokkal, begyakorolva minden mozdulatot. Olyan nyugodtan, mint aki számára világos: e játék úgy hozzátartozik, mint az, hogy levegőt vesz, vagy villamosra száll. Attól pedig miért kellene félnie? És a fehér lapokon új, bátor világ terem...

Ez fekete vonalakkal áll. Rajta vagy Te és Én, és végül is mindannyian. Ott állunk büszkén, dacosan és megszüntethetetlen-mozdulatlanul. Örökre.

Bocsánat, most picit abba hagytam írógépe-men a kopogtatást, mert az ablakom alatt két autó összekoccant. Ezt nem hallottam. Ám az utána következő kiabálást már igen. Az egyik autót felbőszült ember vezette, aki előbb rángatni, majd öklözni próbálta szerencsétlenül járt társát. Nyomdafestéket nem tűró szavakat hoz be lakásomba a júniusi meleg. Két autó Budapesten összekoccant... Hú, ha most itt volna a fekete vonalakat húzó, tusos ember! És ha percek múlva látná magát az a feldühödött a fehér papíron, hát bizonyosan azt mondaná: Nem, ezt az embert én nem ismerem.

És a rajzoló, Korolovszki András bizonyára egy jó nagyot nevetne!

*

Korolovszki András 1946-ban született Budapesten. Kézműves volt, keramikus. Jelenleg a *Magyar Hírlap* képszerkesztője. (Lakcíme: Benczúr u. 15. 1068)

Vödrös Attila

A magyar memoáriróadalom 1945—1980

A bibliográfia szerkesztője, *Faragó Éva* és a munkát közreadó Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár helyesen ismerte fel, hogy „az elmúlt évtizedekben egyre növekvő és mind szélesebb körű érdeklődés mutatkozik meg a memoáriróadalom iránt”. Ezt az érdeklődést hivatott kielégíteni a most megjelent, 689 tételt tartalmazó bibliográfia, amely az 1945 és 1980 közötti magyar nyelvű, magyar vonatkozású, idehaza és a szomszédos országokban kiadott memoáriróadalmat veszi számba.

A bevezetés, sajnos, több kérdést illetően bizonytalanságban hagy bennünket. Nem tudjuk meg, hogy teljességre törekvő vagy válogató bibliográfiáról van-e szó, nincs jegyzék a feldolgozott forrásokról, a recenziók közlésekor a válogatás szempontjairól. Ez utóbbi esetben minden bizonnyal válogatásról lehet csak szó, hiszen alig két tucat tétel ellenőrzésekor olyan nagyszámú hiányt tapasztaltunk, ami a teljességre törekvő bibliográfia esetében megbocsáthatatlan volna. Csak két példa: Schulhof Izsák *Budai krónikájáról* (26. tétel) 1979-ben négy kritika jelent meg, a *Rabok, követek, kal-márok az oszmán birodalomról* című antológiáról (644. tétel) 1977—78-ban nyolc ismertetést találtunk, a jelen bibliográfia viszont egyik esetben sem tud az ismertetésekről.

A szerkesztő jól birkózott meg a műfaji elkülönítés nehéz feladatával, szempontjai — amikkel a terjedelem szabta korlátokat szem előtt tartva kizárja a gyűjtésből a kéziratos anyagot, a visszaemlékezések folyóiratközléseit — elfogadhatók. Nem foglal azonban állást az interjúkötetek tekintetében. Figyelme kiterjed például Huszár Sándor *Az író asztalánál. Beszélgetések kortárs írókkal* című kötetére (629. tétel), de mellőzi *Bertha Bulcsú*, *Garai Gábor*, *Simon István* írói interjúkat tartalmazó köteteit.

A bibliográfia időrendi szerkezeti felépítése az irodalomtörténeti korszakolás helyett történeti évszámokhoz kötött fejezetbeosztást követ, azonban az első történeti korszak évszámait két okból is helyteleníthetjük. Az 1526-os kezdődátumot maga a bibliográfia dönti meg, amikor leírja *Kottaner Jánosné* emlékiratát (13. tétel), amely 1439—1440-ben keletkezett. A felvilágosodás kezdetét pedig tudvalegőleg nem 1790-re, hanem 1772-re teszi az irodalomtörténeti hagyomány. Az öt nagy történeti korszakot, amelyeken belül a szerzői betűrend az elrendezés alapja, a gyűjteményes kötetek és az emlékiratokról szóló irodalom felsorolása követi. A szerkesztőnek nehéz dolga volt a köteteket ismertető tárgyszerű annotációk megfogalmazásával, és néha nem is tudta elkerülni a cím- vagy az önisméltés buktatóját. A Bethlen Miklós-önéletrész regisztrálásakor például először 14, majd 4 sorban annotálja ugyanannak a műnek két különböző kiadását (7., 11. tétel). Ilyen esetben utalókkal megoldható lett volna a magyarázat, ahogyan *Böloni Györgyné* köteteinél is, amelyeknél az életrajzi adatok kétszeri közlése kétféle évszámot is eredményez (82., 174. tétel). Hasznos lett volna a többszerzős kötetek esetében a szerzők felsorolása a semmitmondó annotáció („tanulmányok, visszaemlékezések” stb.) helyett. Az ilyen, annotáció nélküli kötetcímekkel: *Emlékezések a kezdetre* vagy *Emlékezések* (609., 610. tétel) pedig végképp nem tudunk mit kezdeni.

A címléírások formai megoldásai az egyszerűségekre törekedve jól segítik a gyors tájékozódást, bár a No. és a p. kiírása el is maradhatott volna. A leírások viszont nem élnek a folyóiratcím-rövidítés lehetőségével, pedig egy pontos rövidítésjegyzék segítségével rengeteg helyet takaríthattak volna meg. Nem hisszük ugyanis, hogy olyan régi és egységesen elfoga-

dott rövidítés, mint az *ItK* vagy *It* helyett minden esetben ki kell írni a teljes címet.

A kötet legnagyobb hiányossága a nyugati magyar irodalom elmaradt feldolgoása. Ez hosszadalmas gyűjtőmunkát igényelt volna, de lehetetlen róla lemondani. Remélhetőleg egy újabb, javított és bővített kiadásban már ez

sem fog hiányozni. A bibliográfia így lesz nemcsak hiánypótló, de az olvasók és kutatók haszonnal forgatható segédkönyve is. (*Szerk. Faragó Éva. 1983. [1984.] Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 135 l. 40 Ft*)

Németh S. Katalin

A magyar irodalom román bibliográfiája

Domokos Sámuel alapvető román—magyar irodalmi könyvészeti (*A román irodalom magyar bibliográfiája 1831—1960; 1961—1970*. Bukarest, 1966, Irodalmi Kiadó; 1978, Kriterion) után a Kriterion Kiadó gondozásában, romániai magyar közreműködőkkel végre elkészült a magyar—román irodalmi — nyelvi, népköltészeti, művelődéstörténeti — kapcsolatok bibliográfiájának első kötete is, *Réthy Andor és Váczy Leona* munkája, mely *Magyar irodalom románul 1830—1970* címmel jelent meg.

Köllő (Engel) Károly irodalomtörténésznek, a kötet szakellenőrének adatgazdag és tömör bevezető tanulmánya — *A magyar irodalom román fogadtatásának másfél évszázada* — részben a bibliográfia nyomán, részben saját (a könyvészet időhatárain és forráskörén túlmenő) kutatásai alapján értekezik tárgyáról. Méltatja a már elhunyt Réthy Andor úttörő könyvészeti érdemeit, s feltárja e kötet megszületésének körülményeit.

Váczy Leona (Réthy Andor munkájának méltó örököse, végső megszerkesztője) *Eligazítójából* minden lényeges gyűjtőkori és módszertani kérdéssel megismerkedhetünk. (A magyar irodalom és román fogadtatásának politikai földrajzi határait azonban jó lett volna pontosabban meghatározni.) *A forrásmunkák jegyzéke* a romániai (erdélyi) és magyarországi nemzeti (hungarika) bibliográfiákat, illetve folklorisztikai és irodalomtudományi szakbibliográfiákat, repertóriumokat, életrajzi és irodalmi lexikonokat, kézikönyveket sorolja fel — erős válogatással. Kár, hogy a hosszú átfu-

tási idő miatt az utóbbi 2—3 év irodalomtörténeti kézikönyveit már nem vehette figyelembe. Még inkább sajnálatos, hogy az *átnézett román folyóiratok jegyzéke* (egyben rövidítésjegyzéke), amely az előszó szerint 240 tétel volt, *sehhol sem található*. Egy megközelítőleg 500 periodikumot felsoroló külön *folyóirat-mutató* tájékoztat ugyan a feldolgozott folyóiratokról, közöttük azonban szerepelnek a tanulmányokban tárgyalt periodikumok leírásai is.

A bibliográfia *tematikai-műfaji határai* igen tágak, sokrétűek. A szakirodalom aránya meghaladja a Domokos-féle bibliográfiáét. Tehát korántsem pusztán műfordítás-bibliográfia ez, mint a címből ítélve gondolhatnánk! Az első fő tematikai egység itt is a *Népköltészet*; a második a *Nyelvészet*, amely Domokosnál nem szerepelt fő fejezetként; a harmadik a szorosabb értelemben vett magyarországi *Magyar irodalom*; a negyedik fő fejezet a *Romániai magyar irodalom*. Az utóbbi két fő irodalmi fejezethez külön-külön csatlakoznak az *Írók* című, kiemelt személyi bibliográfiai részek, amelyek több mint kétharmadát teszik ki a terjedelemben 559 magyarországi, illetve 357 romániai magyar szerző fordításban megjelent műveinek és a róluk szóló irodalomnak a bemutatásával. Az „írók” fogalma igen tág: a szépirodón kívül irodalomtörténészek, kritikusok, néprajzosok, nyelvészek, művészek (például filmrendezők) is kereshetők a szerzők között.

Az írókról és műveikről a következő műfaji tagolásban kapunk képet: a) *önálló kötetek*, ismertetésekkel együtt, b) *gyűjtemények*, amelyekben a szerző is szerepel, utalószzerű leírás-

sal (mindkettő időrendben); c) az írók *munkássága a folyóiratokban* és egyéb periodikus kiadványokban, *költészet, dráma, próza* bontásban, a magyar címek betűrendjében (ezen belül a műfordítások időrendjében); d) az író *publicisztikai munkássága* (ugyancsak a magyar címek betűrendjében); e) az *íróról* megjelent önálló művek, majd tanulmányok, cikkek, legvégül pedig a róla írt versek (valamennyi ismét a művek időrendjében). Külön vizsgálatot érdemlő izgalmas kérdés íróink „fordítottóságának”, kritikai és egyéb fogadtatásának mértéke, módja. (Kiktől mit fordítottak, illetve kit és mit nem „fogadtak be”?) Itt épp csak felsorolhatjuk a legtöbb irodalmi adattal szereplő írókat. A magyarországiak közül *Ady Endre* (1374), *Petőfi Sándor* (1328), *József Attila* (511), *Arany János* (276) a sorrend, a romániai magyarok közül pedig *Horváth Imre* (526), *Szemlér Ferenc* (404), *Sütő András* és *Asztalos István* (217) áll az élen. A legelső irodalmi adat *Kőrösi Csoma Sándor* tibeti útjának román visszhangja (1830).

például némelyik gyűjteményes kötet mindkét, sőt az összes (egyetemes) magyar irodalomból válogatott, a politikai határoktól függetlenül. A két személyi részben pedig azért akadnak besorolási nehézségek, vitatható megoldások, mert egyes írók életük során változtatták működésük színterét, vagy a határok „léptek át” rajtuk. A romániai magyar irodalomhoz azok kerültek — a vitathatók közül —, akiknek írói életpályája Romániában kezdődött (például Áprily Lajos, Tamási Áron). Ha azonban egész életútjuk és tevékenységük a történelmi Magyarországhoz kötődött, akkor a magyarországi magyar irodalomnál találhatók, mint például a tipikusan erdélyi Orbán Balázs. (De akad itt néhány jugoszláviai, kárpátaljai, sőt emigráns nyugati magyar író is, akiknek tudatos felvételéről nem árulkodik az előszó.) Az előbbi gyakorlatnak ellentmondó megoldás a szakrendi fejezetekben a Magyarországon (Erdélyben) keletkezett néhány egyesületnek „romániai magyar”-rá minősítése. „Közös” folyóirataink (például az Erdélyi Múzeum) mindkét irodalmi részben megtalálhatók. (A magyarországiak közé egy-két jugoszláviai, csehszlovákiai magyar periodikum is került.) A változó politikai határok miatti besorolási nehézségek, ismétlések csökkentésének vagy kiküszöbölésének lehetséges módszerei: a) az „erdélyi magyar irodalom” kategóriájának beiktatása (bár tudjuk, ez a megoldás a transzilvánizmus mindkét oldali vádját válthatná ki, s tartalmilag-topográfiai is leszűkítené a fokozatosan „romániai magyarrá” tágult irodalmat); b) az *egyetemes magyar irodalom* kategóriájának célszerű rendezőelvkénti alkalmazása, mivel ez esetben az

egy írók életrajzi adataiból és a művek annotációiból kiderülne a mindenkori történelmi helyzetnek megfelelő hovatartozóság.

A *bibliográfiai leírások* s egyben az egész bibliográfia legnagyobb módszertani erénye a teljes és következetes *kétnyelvűség*, az oda-vissza történő *címfordítások* alkalmazása, illetve a népköltészeti alkotások és a szépirodalmi művek *eredeti címének* megkeresése, közlése. A leírások általában a kívánatos részletességűek, az álneveket és névjeleket lehetőleg feloldják. (Az összes névjelfeloldást a névmutató összesíti.) Sok címhez rövid annotációk is tartoznak. Csillag jelzi a kézbe nem került műveket, amelyek zöme önálló kötet. Említettük, hogy a bibliográfia a cikkek leírásában a hírlapoknak csak a sorszámát adja meg (időpont helyett), az oldalszám közlése nélkül. Az *Írók* című fejezetek sajnálatos szépséghibája számos író életrajzi dátumainak hiánya, noha ezek részben pótolhatók lettek volna az újabb magyar irodalmi kézikönyvekből, az Országos

Széchenyi Könyvtár katalógusaiból és hungarika életrajzi kartotékjaiból, ha a szerkesztő hozzájuk fér.

A *névmutató* a szerzők, a fordítók neve mellett a tárgyalt személyekét is tartalmazza; a már említett *folyóirat-mutató* mintegy 500 feldolgozott és tárgyalt periodikumra utal. Hasznos lett volna még kiegészítőleg a *népköltészeti alkotások magyar címeinek mutatója* is, mivel e művek leírásai időrendben és a román fordítások címe szerint található meg a kötetben.

A folyóiratjegyzék hiányával, a szerkezet és a bibliográfiai leírások néhány megoldásával kapcsolatos kritikai észrevételeink, javaslataink fenntartása mellett összegezőként megállapítható, hogy a kötet összeállítói kiváló szintetizáló-rendszerező munkát végeztek, s ezáltal nagymértékben hozzájárultak a magyar—román irodalmi és kulturális kapcsolatok ápolásához is. (*Bukarest, 1983, Kritérium. 1063 l.*)

Kertész Gyula

Lapozgató

A **Somogy megye múltjából** címmel a Somogy megyei Levéltár *Levéltári évkönyv* elnevezésű sorozatában megjelent 14. kötet — előzményeihez hasonlóan — helyi és országos vonatkozású tanulmányokat egyaránt közöl. Így folytatja forrásközléseit (A Somogy megyei Levéltár Mohács előtti oklevelei; A somogyi konvent II. Ulászló-kori oklevelei az Országos Levéltárban; Somogy megye az első katonai felvétel — 1782–1785 — idején), és történeti, munkásmozgalom-történeti, gazdaságtörténeti, valamint mai tárgyú írásokat is publikál a megyéről (Somogy közlekedési hálózatának kialakulása; A megye gyárparának helyzete a második világháború után és az azt követő években; Dél-Dunántúl cukorrépa-termesztése és a Kaposvári Cukorgyár 1944-től 1948-ig; A kaposvári kommunisták pere 1933-ban; Somogy népessége és településhálózata 1960 és 1980 között). A megye és az ország történetét egyformán érinti a Somssich Pálról, a kiegyezés utáni osztrák—magyar közös ügyek megtárgyalására hivatott parlamenti

delegációk egyikének, a magyarnak első elnökéről szóló tanulmány; országos érdekű vizsont a Bajcsy-Zsilinszky Endre által az 1941. február 4-i parlamenti ülésre tervezett, de végül is el nem hangzott beszéd szövegközlése — a felszólalást a német—olasz—japán háromhatalmi egyezményhez való magyar csatlakozás elleni tiltakozásnak szánta Bajcsy-Zsilinszky. — A kötet könyvtártörténeti fontosságú tanulmányát *Kanyar József* levéltárigazgató, az évkönyv szerkesztője írta *Somogy vármegye könyvtárának története 1816—1950* címmel a Berzsényi által is gyakran látogatott értékes közgyűjtemény hányatott sorsáról, amelyet az igen tiszteletreméltó helyi erőfeszítések sem tudtak 134 évig jobbra fordítani. Ehhez az kellett, hogy létrejöjjön egy állami szervezet, amely felülről lefelé alakította ki a könyvtárak kisebb-nagyobb egységeit magába foglaló rendszerét, az ún. hálózatot, ám eleinte nem sok ügyet vetett az előzményekre, nem integrált magába hagyományokat, múltbeli értékeket sem. (1983. 421 l. 98 Ft)

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1984/4-es, áprilisi számában *Zsidai József*, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtára által a regionális együttműködés terén kezdeményezett sikeres szervező tevékenységet ismerteti. Ennek az a lényege, hogy a Borsodban működő négy nagy vegyipari üzem és az egyetem 1971-ben szerződést kötött a tőkés eredetű, drága szakirodalom egy példányos, közös beszerzésére, aminek eredményeként az azóta eltelt időszakban körülbelül 500 ezer dollárt takarítottak meg a népgazdaságnak. Az egyetemi könyvtár a szerzett tapasztalatok alapján szélesebb körű regionális információs szolgálatot szeretne kiépíteni, ezért megkezdte egy számítógépes adatvégállomás létesítésének előkészületeit. A külföldi adatbázisokkal 1982 óta tart fenn kapcsolatot, s 1983-ban már — más információs intézmények segítségével — 20 adatbázist használt párbeszéd-módon, nyolc és fél óra időtartamban. A gyakorlati részletekre is kiterjedő cikk szerzője arra figyelmeztet, hogy a gyér igénybevétel miatt nem érdemes sok helyen létesíteni adatvégállomást, helyettük gazdaságosabb a decentralizált telepítés és a hozzá kapcsolódó decentralizált használat. — A KGST-országokban 1981 óta folyó mágnesszalagos építési szakirodalmi információcseré zavaratlan lebonyolításához a magyar Építésiügyi Tájékoztatási Központ 1982-ben nemzetközileg használható, egységes ellenőrző programot készített, amelyet a tagországok elfogadtak, s az idei év január első napja óta ennek alapján végzik a rendszeres információcserét — amint erről *Terebessy Ákos* és *Stark András* közös cikke beszámol. — A fűzfői Nitrokémia Ipartelepek nagyvállalat — egyelőre idegen adatvégállomás segítségével — szintén bekapcsolódott a közvetlen számítógépes információkeresésbe, és 1982 májusa és 1983 októbere között

56 témában végzett keresést, amelyet az erről szóló írás szerzői, *Polniczky Lipótné* és *S. Farakas Mariann* sikeresnek minősítenek.

A TMT áprilisi számában közölt érdekes tartalmú külföldi referátumok egyike — többek között — arról számol be, hogy a számítógéppel készített mikroformátumú, ún. COM-katalógusok az új torontói egyetemi könyvtárban nem váltak be, sőt a guelphi egyetemen 1980—81-ben végzett felmérés szerint is a hallgatók 80 százaléka az online-katalógust — a „könyvtudakozó” funkciót — részesíti előnyben a cédulakatalógussal és a COM-katalógusokkal szemben. Egy másik referátumban az angol szerzőtől ilyen kemény ítéletet olvashatunk a könyvtárosok alapkészségeiről, illetve ezek hiányáról: „A könyvtáros szakirodalom és a könyvtárakban készített munkadokumentumok zömének siralmas nyelvi megformáltsága, az elemzésre fel nem használt vagy arra eleve alkalmatlan könyvtári statisztikák, az ingatag előfeltevésekre épülő, de látványos matematikai apparátust alkalmazó, nyakatekert felmérések és könyvtári »kutatások« a gyakorlati orientációjú alapkészségek tömeges hiányáról tanúskodnak. Még elszomorítóbb képet nyújt a könyvtarostársadalom, ha a *szervezési képességek* csoportját vesszük szemügyre. A *kellő képzelőerő*, melynek lényege az alternatív jövőbeli lehetőségek előrelátása, vezetői szinten is hiánycikk. Nélküle pedig a könyvtár csak az agyontaposott ösvényeken vezethető a közvetlen jövőbe.” Továbbá: „A könyvtári pálya nem a szociális orientációjú, kommunikatív, hanem a befelé forduló, introvertált típusokat vonzza. A legtöbb könyvtáros inkább a nemzeti kultúrörökség őrzőjének látja magát, mintsem a közösség szolgálojának.” Mindezek alapján a szerző gyógyeljárásként a könyvtárosképzés intézményes jellegének leépítését, a képzésnek a

könyvtárba telepítését javasolja: „Minden valamirevaló könyvtárban folynia kellene könyvtárosoktatásnak, mint ahogy az orvosi ismereteket is jórészt gyakorló klinikákon oktatják.”

A Könyv és Nevelést, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum folyóiratát hónapokig nem kaptuk meg, ennek következtében legutolsó ismertetésünk (1983/10. sz.) megjelenése óta öt szám bemutatásával maradtunk adósak. A tavalyi év végén és az idén kiadott 1983/3., 4—5., 6. és 1984/1., 2. szám együttes szemlézése a kétségtelen hátrányok ellenére arra jó, hogy ennyi számból a folyóirat szerkesztési törekvéseit világosabban lehessen látni, irányzatait pontosabban érzékelni. Megállapítható, hogy a korábbi szerkesztői gyakorlatból továbbra is megmaradt a rövid, másfél, két oldal terjedelmű, egy-egy kérdést publicisztikai hangvétellel tárgyaló, figyelemfelkeltő bevezető jegyzetek (vezércikkek) közlésének szokása — igaz, épp a legutolsó, az 1984/2-es számban a tatai országos taneszköz-kiállításról megjelent cikk leíró tárgyalási módja alapján inkább az ismertetések-beszámolók műfajába volna sorolható. Szerencsés újítás, hogy az 1983/3-as számban megjelent, *A cigányság és a könyv* című jegyzet megírására a legilletékesebbet, *Lakatos Menyhért* írórt kérte fel a szerkesztőség. Az 1983/4—5-ös, összevont szám vezércikke a *Köznevelés* 1983. évi 28. számában társadalmi vitára bocsátott közoktatásfejlesztési javaslatokról, illetve a 29. számban a pedagógusképzés, -továbbképzés korszerűsítéséről közzétett tervezetről szól; a 6. számé a könyv- és könyvtárhasználati pályázat kapcsán a pályázatokkal mint a pedagógus saját „szellemi karbantartásának” alkalmával-eszközeivel foglalkozik, az idej első szám első cikke pedig az iskolai könyv- és könyvtárhasználatra nevelés fogalmát, illetve az iskolai, iskolai könyvtári munkában elfoglalt helyét kívánja tisztázni.

A szorosan vett könyvtári szakmai (elméleti, gyakorlati-módszertani) közlemények számának növelésére irányuló szerkesztői törekvés szintén érezhető a folyóiratban, anélkül, hogy a Könyv és Nevelés feladta volna a gyermek- és az ifjúsági irodalom kritikai szemléjének szerepét. Így talán helyreállt az egészséges egyensúly a rovatok között, annál is inkább, mivel a *Külföld* c. rovat immár jobbára szintén könyvtári témákkal, a határainkon kívüli iskolai könyvtárak ügyeivel-gondjaival foglalko-

zik. Az *Elmélet és gyakorlat* c. szakmai rovatban az öt számban 19 közlemény jelent meg, igen változatos tartalommal: Egy-egy megye iskolai könyvtári helyzetéről, a megyei irányítás és szakfelügyelet, hálózatgondozás szerepéről (Csongrád, Komárom) például éppúgy jelentek meg közlemények, mint a statisztikák által tükrözött országos helyzetről. A hangosképes dokumentumokkal két írás foglalkozott az elmúlt háromnegyed év során, de jutott figyelem érdeklődésvizsgálati (olvasásszociológiai) kérdésekre és a propagandára (kiállítások) is. A könyvtárhasználati szokásokról, a könyvtárhasználati ismeretekről és azok oktatásáról, illetve gyakorlati megvalósításáról (forgatókönyv) négy írás szólt, sőt a kérdéskörrel vitázó írás is megjelent. A könyvtári szakörök, továbbá a napközi otthonok és a könyvtár kapcsolata szintén témája volt egy-egy cikknek. Érdemes felhívni a figyelmet arra az irodalomjegyzékre is, amely az 1983/84-es tanév munkaközösségi foglalkozásaihoz készült a könyv- és könyvtárhasználat tárgykörében (1983/3. sz.).

A hagyományos *Ifjúság és irodalom* rovatból különös figyelmet érdemel az Írószövetség gyermek- és ifjúsági irodalmi szakosztálya által rendezett 8. szekszárdi tanácskozásról beszámoló cikk — addig is, amíg anyaga kötetben meg nem jelenik.

A Műszaki Egyetemi Könyvtáros idej első száma közli a munkahelyi demokráciáról februárban tartott dolgozói értekezlet teljes anyagát: a könyvtárigazgató beszámolóját, a szakszervezeti főbizalmi kiegészítő referátumát és a résztvevők által elfogadott állásfoglalást. Ezekből kitűnik, hogy a munkahelyi demokrácia érvényesülésének nélkülözhetetlen feltétele az intézmény rendeltetészerű működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételeken kívül a művelt szakterületek követelményeivel való lépéstartás, a szüntelen korszerűsítés, illetve a fejlesztés-fejlődés lehetőségeibe vetett bizalom és az, hogy józanul remélhető legyen a távlatok kibontakozása is. A nyomasztó viszonyok rossz közérzetet szülnék, amely nagyban és kicsiben egyformán mérgezhetheti az intézmények belső légkörét. Ezért nem véletlen, hogy a dolgozók állásfoglalása — amellet, hogy hangsúlyozza a központi könyvtár megnyugtató, demokratikus légkörét, s közben

belső intézkedéseket is javasol például a lefelé irányuló belső tájékoztatás megjavítására, valamint a jutalmazások középvezetői indokolására — még nagyobb hangsúllyal foglalkozik a könyvtár helyzetének megjavításával, lemaradásainak enyhítésével. Kéri az 1982. évi rektori intézkedési terv időarányos részének teljesítését, a könyvtár katasztrófális raktárhelyzetének megoldását és a gépi tájékoztatás bevezetéséhez szükséges feltételek megteremtését.

Ezek a gondok, illetve kívánságok azokban az észrevételekben is hangot kapnak, amelyeket a könyvtár igazgatója, *Héberger Károly* az egyetemi fejlesztési koncepcióhoz fűz munkatársainak véleménye alapján. Megállapítja, hogy a műegyetemi központi könyvtár feltételei a fejlesztési elképzelésekben kitűzött célok teljesítéséhez nem megfelelőek, az intézmény körülbelül másfél évtizedes lemaradásban van. Érthető tehát, hogy javaslataiban nemcsak a hallgatóknak nyújtandó segítség formáira tér ki, hanem a szervezeti ésszerűsítést (kari könyvtárak és néhány intézeti könyvtár létesítését a szétaprózott könyvtárak helyett), valamint a központi könyvtár erőteljes fejlesztését is nélkülözhetetlennek tartja, mégpedig olyan területeken, illetve vonatkozásokban, mint például az épület korszerűsítése, a könyvek feldolgozásának számítógépesítése és a mikrofilmnapos katalógusok előállítás, az egyetemi számítógép felhasználása a kölcsönzési adatok nyilvántartására, számítógép-végállomás elhelyezése a központi könyvtárban a külföldi adatbázisok közvetlen használatához, a másológépek számának növelése és rendszeres cseréje, a központi könyvtárban saját telexgép üzembe állítása stb.

A központi könyvtár belső tevékenységéről, műhelyeiről két írás tájékoztat a Műszaki Egyetemi Könyvtáros és számában: az egyik a magyar szabadalmi leírások és szabványok különgyűjteményét mutatja be, a másik a Német Szövetségi Köztársaságban megjelenő, a könyvtárban megtalálható egyetemi újságokra hívja fel a figyelmet — ezek tanulmányozása ugyanis nélkülözhetetlen a meghatározott helyre, meghatározott személyekhez tervezett kiutazások esetén.

A **Könyvtári Híradó**, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozóinak tájékoztatója májusi számában egy humoros-keserű tatarozási napló közlése után értékes kiadványra hívja fel a figyelmet: A *Ritkaságaink* című rovatban

Klinda Mária ismerteti azt a kolligátumot, amely Napóleon 1809. május 15-én Schönbrunnban kelt, a magyarokhoz intézett kiáltványának latin nyelvű változatát, továbbá egy magyar nemesnek (Nobilis Hungarus) a napóleoni felhívást támogató, „Ad Hungaros” (A magyarokhoz) c. röpiratát tartalmazza, valamint a nyomtatványok egykori tulajdonosának, az észterházi *Lukinich Györgynek* a proklamációhoz fűzött, Napóleon felhívását elutasító megjegyzését. A *Szűry Dénes* tulajdonából a könyvtárba került értékes dokumentumot a leltári értékmegállapítás fedezte fel, bizonyítván a nagyon régen leltárba vett, de kellően fel nem tárt állományrészek időnkénti átvizsgálásának, a kötetek kézbevitelének és a nyilvántartásokkal való egybevetésének fontosságát. . .

A *Könyvtári Híradó* június—júliusi összevont száma figyelemre méltó, új állományelrendezési kísérletről tudósít. Az angol példa nyomán indított vállalkozás alapja *A közművelődési könyvtár állománya új megközelítésben* című angol tanulmánygyűjtemény, amely arról számol be, hogy a szigetország könyvtárait a hetvenes években megpróbálták a hagyományos szakrendi, illetve — a szépirodalom esetében — a betűrendes elhelyezés helyett a könyveket a használók igényeinek megfelelőbb módon tární az olvasók elé. Ez az igény elsősorban a szabadidős elfoglaltságokból fakad. Az olvasók kívánságaihoz jobban alkalmazkodó elhelyezés szándéka először a szépirodalom csoportosított felállítását hozta létre, majd a csoportokban a szépirodalmi és a nem szépirodalmi munkák tárgykörileg összefüggő együtteseit. Az angol szakemberek ezt a fajta elrendezést a kisebb könyvtárakban a teljes állományra, a nagyobbakban viszont csak az állomány egy részének, az úgynevezett népszerű műveknek az elhelyezésére javasolják, a nagyobb könyvtárakban tehát célszerűbbnek tartják a magasabb szintű munkák korábbi, hagyományos felállítási rendjét. Az FSZEK két lakótelepi fiókkönyvtárban az egész állomány csoportosított elrendezését kívánja megvalósítani, két kerületi főkönyvtárban, a VIII. és a IX. kerületiben viszont csupán az állomány egy részét szándékozik a *szabadidős részlegnek, családi könyvtárnak* vagy egyszerűen csak *turkálónak* nevezett részlegben elhelyezni. A munka előkészítését tíz tagú bizottság végzi, tagjai főként a kísérletbe vont könyvtárak munkatársai, de két másik, tapasztalt szakember is segíti az indulást.

A **Baranyai Könyvtáros** 1984/1-es száma rövid összegezést közöl abból az alkalomból, hogy a folyóirat első száma tiz éve jelent meg, *Pécs-baranyai Könyvtáros* címmel. Azóta húsz száma látott napvilágot mintegy 80 szerző 125 írásával. (A híradó e korszakának összevont tartalomjegyzéke az előző számban jelent meg.) A mostani szám új, „egyszerűsített” címe alatt a „Baranya megye közművelődési és iskolai könyvtárosainak tájékoztatója” megjelenés olvasható, s a szolgálni kívánt három hálózat 800 könyvtárosára számít a jövőben a folyóirat, amelynek évenként kétszeri, júniusi, illetve decemberi megjelenését ígéri a szerkesztőség. A legközelebbi szám a tervek szerint tematikus lesz: elsősorban a gyermekek és a könyv, az ifjúság és a könyvtár kapcsolatával foglalkozó írásokat kíván közreadni. A mostani szám egyébként változatos: foglalkozik a megyében található könyvtári hálózatok együttműködésével; a közművelődési dolgozók élet- és munkakörülményeivel (a Közalkalmazottak Szakszervezetének központi vezetősége által tárgyalt előterjesztés és ennek vitája alapján — szívesen olvastunk volna azonban a baranyai helyzetről is valamiféle kiegészítő állapotrajzot); ír továbbá az új bibliográfiai leírási szabvány bevezetésével kapcsolatos problémákról, valamint a meghirdetett ifjúsági és felnőtt olvasómozgalmakról, olvasótáborokról; hírt ad az Eszéki Városi és Egyetemi Könyvtár, illetve a Baranya megyei Könyvtár közötti, a nemzetiségi könyvellátást is javító együttműködési szerződésről; tudósít a készülő megyei sajtóbibliográfiáról, amelynek kötetbe szerkesztése 1986-ban kezdődik meg; és gazdagok a híradónak a helyi művészetművészeket ismertető s az irodalmi hagyományokat feltáró-ápoló rovatai is. Ilyen címetek olvashatunk például: Martyn Ferenc és a könyv (a kitűnő képzőművésznél tett műtelerlátogatás leírása); A Minerva folyóirat és a Pécsi Egyetem (Thienemann Tivadar pécsi professzor szellemtörténeti folyóiratának rövid története 1922-től 1944-ig); Segédkönyvek (az 1983-ban megjelent informatikai és könyvtártudományi szakirodalom bibliográfiája a *Téka* c. rovatban, amely más, helyi kiadványokat is bemutat).

A Baranyai Könyvtárosnak e száma is segíti az alcímében feltüntetett hálózatok könyvtárosainak munkáját — bár az iskolai és a szakszervezeti könyvtárak ezúttal nem adtak cikkeket —, a megye egész könyvtárügyének fejlődése és a szakmai kultúra terjesztése, illetve ápolása

szempontjából azonban nélkülözhetetlen az egyéb könyvtárak — egyetemi, főiskolai, műszaki — rendszeres jelenléte is a híradóban. Nem tudjuk, nem volna-e jó a jövőben a Baranya megyei Könyvtárközi Bizottság égisze alatt valamennyi pécsi—baranyai könyvtár folyóiratává fejleszteni e fontos könyvtárpolitikai és tapasztalatcsere-fórumot?

A **Komárom megyei Könyvtáros** 1984/1-es száma fényes bizonyíték e folyóirattípus értékes szerepére, amelyet a könyvtári munkamegosztásban időnként képes „magára osztani”. Ez a szám ugyanis országos szakmai fontosságot kapott a március elsején és másodikán Tatán lezajlott, *A közigazgatási változások tapasztalatai és várható hatása a könyvtári rendszer alakulására* című tanácskozas anyagának közzétételével. Mint ismeretes, a járásek megszüntetésének igen hirtelen lebonyolítása, amelyet nem előzhetett meg a művelődésügyben bekövetkező változások részleteinek kimunkálása és a minden következményre vagy eshetőségre való előzetes felkészítés-felkészülés, tanácsalanságban hagyta az érintett könyvtárakat is a területi szakmai-módszertani munka és a régi közigazgatási felépítés szerint kialakított hálózatgondozás jövőjét illetően. A tatai megbeszélés lényegét most kitűnően összefoglalva közreadja a Komárom megyei híradó: *Könyvtárügy és közigazgatás* címmel összegezi a megnyitóban (Kulcsár Sándor megyei tanácselnök-helyettes), a vitainditókban (Steiner Gáspár, a Művelődési Minisztérium tanácsai osztályának munkatársa és Szenté Ferenc, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója), továbbá négy fontos felszólalásban (dr. Kenyéri Katalin, az OSZK KMK jogásza, Sóron László, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának munkatársa, Mányoki László, a Komárom megyei tanács közművelődési csoportvezetője, Koger Tamás, a vendéglátó megye tanácsai könyvtárhálózati központjának igazgatója) kifejtett álláspontokat. Ezek végül is megegyeztek abban az alapelvben, amelyet *Szenté Ferenc* így fogalmazott meg a tanácskozás zárszavában: „Semmit nem bontunk le addig, amíg nem tudjuk, hogy mit akarunk építeni. Tehát azt, ami megvan ellátórendszerben, városkörnyéki ellátásban, módszertani-szakfelügyeleti formában, nem változtatjuk meg addig, amíg nem tudjuk, hogy

amit helyette akarunk, az jobb lesz, hogy valamit »hoz« ügyünk számára...»

A híradószám élén a szokásos év eleji számvetés áll: a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárhálózat munkájáról szóló jelentéseket a két hálózat egyesített, településenkénti felépítésű statisztikai táblázatai követik. E statisztikák adatai 1983-ról szólnak, számaik most sincsenek az előző évhez viszonyítva, a szöveges jelentésekből azonban tudjuk, hogy a tanácsi hálózatban mind az olvasók, mind a látogatók, mind a kölcsönzött kötetek száma nőtt, s a szakszervezeti könyvtárakba is valamivel többen iratkoztak be, mint egy évvel korábban (itt azonban a látogatók és a kölcsönzött kötetek száma csökkent). A szakszervezeti statisztikában ismét szemet szúr az a tény, hogy a hévízi és a balatongyöröki bányászudulók és a györöki gyermeküdülő adatai a tatabányai statisztikában szerepelnek, nyilván a tatabányai fenntartó üzemek okán. Mivel nagyon magas számokról van szó — 2497 olvasóról és 16 713 kötetes forgalomról, a szakszervezeti olvasótábor 19 százalékaról, az évi kötetforgalom 7,3 százalékaról —, úgy tűnik, meglehetősen nagy a megyeszékhely statisztikai tükrének torzulása.

A Komárom megyei Könyvtáros *Magunk között* című rovata kisebb-nagyobb szakmai fontosságokat tűz tollhegyre. Előző számának „dohogását” az író—olvasó találkozik ügyében lapunk is átvette. Most a Könyvtárellátót vette célba a rovat — bizonyára jogosan —, azt azonban nem értjük, hogy más könyvtári orgánusok gyakori botlásához hasonlóan miért emlegeti itt is a cikkíró a Könyvtárellátó gazdájaként még mindig a szegény ÁKV-t, amikor a hasonmásban közölt levélfejléccen igazán világosan olvasható a törvényes családi kapcsolat: a Könyvtárellátó a *Könyvértékesítő Vállalat*, röviden a *Könyvért* főosztálya...

A **Tolnai Könyvtáros** idei első számában ugyancsak az elmúlt évi összegezés kapta a legtöbb teret és a legnagyobb hangsúlyt. A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak szöveges beszámolóit és statisztikai táblázatait mellett először olvashatók az iskolai könyvtári statisztika adatai a híradóban közigazgatási egységenként csoportosítva, igaz — amint a hálózatért felelős megyei könyvtárigazgató megjegyzi —, meglehetősen pontatlanul, illetve hiányosan. Ugyanő hívja fel a figyelmet arra is, hogy a kettős funkciójú könyvtárak statisztikai

jelentéseinek összeállításában meglehetősen sok a bizonytalanság, s ezek kiküszöbölése érdekében feltétlenül szükség volna országos vagy megyei útmutatásra... Egyébként mivel a megye két közművelődési hálózatának legfőbb adatai megtalálhatók a *Könyvtáros* júliusi számának közepén levő táblázatban, most a közölt részletes statisztikák alapján csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az olvasótoborzás tartalékai még nem merültek ki, s egyebek között a jobb feltételek megteremtésétől és a nyitvatartási idő kiterjesztésétől, a „könyvtárszerűbben” működő könyvtárak számának emelésétől lehetne várni az olvasótábor növekedését. A táblázatokból kiderül például az, hogy nagyon sok olyan, 1200—2400 lakosú település van a megyében, ahol a csekély alapterület okozta zsúfoltságon kívül a feltűnően rövid kölcsönzési idő is az olvasók kedvét szegheti, a könyvtár szabadidei kínálata ugyanis gyakorlatilag alig vehető igénybe. Az 1218 lakosú Cikón például mindössze heti hat óra a nyitvatartási idő, de a megyében vannak még ennél rosszabb helyzetű olvasók is: az 1281-es lélekszámú Györköny könyvtárának ajtaja hetenként öt órán át van nyitva, Kakasdon az 1857 lakos heti hat órában keresheti fel a könyvtárt, hasonlóan az 1291 lakosú Váraljához, az 1620 lakosú Kaposszekcsőhöz, a 2752 (!) lakosú Bogviszlóhoz, az 1500-as lélekszámú Sióagárdhoz, az 1443-as Felsőnyékhez, az 1772-es Magyarkeszihez, az 1338 lakosú Nagyszokolyhoz és az 1478 lakosú Tolnanémedihez. Nyolc könyvtári óra jut a könyvek kocsolai híveinek (1728 lakos), a gerjenieknek (1515 lakos), a szálkaiaknak (itt csak 531 a lakosok száma), a 2579 szedresinek, az 1143 várdombinak, Udvari 738 lakosának, a nagykönyiaknak (1628) és Öcsény 2402 lakosának. Az utóbbi településen különben az óvodát, általános iskolát, napközi otthont és művelődési házat egyesítő ún. általános művelődési központ keretében működik a könyvtár, amelyről — az ÁMK igazgatójának, a korábbi iskolaigazgatónak tollából — igen okos, a jövőre nézve jó reményeket keltő cikket közölt a Tolnai Könyvtáros. Nem szívesen hivatkozunk Békés példájára ismét, de meg kell tennünk: ott az imént felsorolt községekhez hasonló lélekszámú településeken mindenütt a *hét valamennyi munkanapján látogatható könyvtárak működnek*, ami azt jelenti, hogy könyvtárosukat legalább napi négy órában foglalkoztatják. Csak így érhető el ugyanis, hogy a könyvtárt a kulturális alapszolgáltatást

nyújtó intézmények közé sorolja mind a fenntartó tanács, mind az olvasó.

A táblázatok átnézése közben az is feltűnt, hogy a városkörnyéki területek (volt járások) közül a paksiban az egy olvasóra jutó évi kötetforgalom nem haladja meg az évi harmincat, a tamásiban pedig csak egy községben lépi át valamivel ezt a számot, sőt még a szekszárdi vonzáskörzetnek is csupán két falujában közeledik a negyven kötet felé az évente kölcsönzött kötetek száma (Alsónyék 36,3, Kéty 36,4), viszont a bonyhádi és a dombóvári városkörnyéki közigazgatás területén meghökkentően magas kölcsönzési átlagok adódnak: Nagymányok 40,3, Bataapáti 46,3, Attala 48,2, Závod 49,4 (heti 4 nyitvatartási órával) és a csúcs: Izmény 51,6 kötet (8,6 százalékos olvasói aránnyal). Mivel az egyéb adatok közül csak Nagymányok dicsekedhet megfelelő mutatókkal, a hálózati munkatársaknak érdemes volna kideríteniük, milyen valóságos teljesítmények húzódnak meg e pompás számok mögött, és szükség esetén kiigazítaniuk a statisztikai számítási hibákat, vagy megszüntetniük az adat-szolgáltatás lazaságait, „nagyvonalúságait”.

A tartalmas szám egyéb írásai közül szívesen hívjuk fel a figyelmet két fontos műhelymunkára: az egyik a Szekszárdi Megyei Könyvtárban lefolytatott állományellenőrzés módszeréről és tapasztalatairól szól, a másik Kőrösi Csoma Sándornak a Bengáliai Ázsiai Társaság könyvtárában, Kalkuttában végzett könyvtárosi tevékenységét ismerteti.

A Vas Megyei Könyvtárak Értesítőjének 1984/1-es számában közölt éves beszámolók arról az örvendetes tényről adnak hírt, hogy több évi csökkenés, illetve stagnálás után tavaly ismét nőtt az olvasók száma a tanácsai és

a szakszervezeti könyvtárakban. A tanácsai könyvtárakba a lakosság 17,5 százaléka iratkozott be. Sajátos és egyre erősödő irányzat a nagyobb, szervezettebb könyvtárüggyel rendelkező városok könyvtárainak növekvő igénybevétele, miközben a falusi könyvtárak hatóköre évről évre szűkebb lesz. (Például Szombathely tanácsai könyvtáraiba a lakosság 19,9, a községi könyvtárakba viszont csak 14,5 százaléka iratkozott be 1983-ban.) A megye hét legnagyobb településére jut a tanácsai könyvtárak olvasómozgalmi eredményeinek több mint hatvan százaléka, szemben a kétszáznál több egyéb könyvtár negyven százalék alatti részesedésével. (Ez az arány a Kőszegi Városi Könyvtár új épületének szolgálatba állításával még jobban el fog tolódni a hét város javára.)

A híradószám tartalma változatos, soktémájú, s ez kétségtelenül összefügg a különféle könyvtári területekről verbuválódott szerzők nagy számával (15) is. A tárgyalt témák e számban többnyire a legidősebb könyvtárügyi tennivalókkal függnek össze: foglalkoznak például a közigazgatási változásokból fakadó könyvtári feladatokkal, a volt szombathelyi járásban tíz éve megszervezett központi ellátás sorsával, továbbfejlesztésével és olyan, fontos olvasószolgálati-szolgáltatási kérdésekkel is, mint például a hanglemez-kölcsönzés szombathelyi tapasztalatai, az észak-dunántúli regionális együttműködéshez nélkülözhetetlen folyóirat-katalógus felállítása, az óvodások könyvtárba szoktatása, a Celldömölki Városi Könyvtár helytörténeti csoportjának tízéves tevékenysége, a könyvtár szakos főiskolai hallgatók gyakorlati képzésének korszerűsítése. A főbb hálózatokat képviselő szerzők híradóbeli szerepeltetése arányos, megfelel e hálózatok jelentőségének és munkájuk szakmai fontosságának.

Az MTA Közgazdaságtudományi Intézete keres lehetőleg gyakorlott, gépírní tudó fiatal könyvtárost. Nyelvismeret előnyben. Munkakör: címléírás és sokszorosítás (minigraph); folyóiratok és sorozatok kezelése; olvasószolgálat. Fizetés a kutatóintézeti bértáblázat szerint.

Jelentkezés beküldendő önéletrajzzal (Bp. XI., Budaörsi út 45., irsz: 1112); érdeklődés: a 851-527-es telefonszámon.

Építészeti szakirodalmi tájékoztató eszközök válogatott jegyzéke 1973—1983 címmel kiegészítő kötetet adott közre a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára *Gáspár Istvánné* és *Spányi Balázné* 1972-ben megjelentetett *Építészeti szakirodalmi kutatás* c. egyetemi segédkönyvéhez. Az 500 sokszorosított példányban kibocsátott kötet összeállítója, *Gáspárné Demeter Judit* az építészmérnök-hallgatók és a gyakorló építészmérnökök használatára szánt bibliográfia 622 annotálatlan, de a nyelvi változatokra és a kiadványokban levő bibliográfiákra utaló tételét hét formai-műfaji csoportba rendezte, és ezeken belül betűrendet alkalmazott, a keresést viszont — az alapkövettel elentétben — tárgymutatóval segíti: A tételek végén feltüntetett raktári számok ezúttal nemcsak a Műegyetemi Könyvtárra és hálózatára utalnak leelőhelyként, hanem az Építésügyi Tájékoztatói Központ Könyvtárára is. (1984. 108 l.)

A szegedi népképviseleti közgyűlés 1848—1871 a címe a szegedi Somogyi Könyvtár *Szeged múltjából* nevű sorozatában megjelent 3. kötetnek, *Ruszoly József* munkájának, amely az első három szegedi népképviseleti közgyűlés intézménytörténete. A *Szeged története* c. monográfia megfelelő részének előtanulmányát képező, 600 példányban közzétett feldolgozás azonban nemcsak a szegedi önkormányzat-, illetve közigazgatástörténet egyik igen fontos szakaszának értékes összegezése, hanem módszertani szempontból is

példaként állítható más városok intézménytörténeti kutatói elé. Kilencc fejezetben foglalkozik a népképviseleti önkormányzat kezdetével, a tisztviselők és a képviselők választásával, illetve a hivatalok betöltésével, a hivatalbeliek javadalmazásával, munka- és életkörülményeivel, a közgyűlésekkel, hatásköri kérdésekkel, a törvénykezéssel-igazságszolgáltatással, a rendszettel és a közbiztonsággal, az egyházakkal, a tanügy és az egészségügy szervezetével-igazgatásával, a statutumalkotási joggal, az adóügyekkel és a városgazdaság különféle kérdéseivel. (1984. 215 l. 40 Ft)

Magyar Lászlóról, a múlt században élt neves Afrika-kutatóról szól a *Vasi életrajzi bibliográfiák* c. sorozat 11. füzeté, *Fülöp Katalin* összeállítása, melyet 250 példányban, sokszorosításban adott ki a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár. Az 1818. november 13-án Szombathelyen született és 1864. nov. 9-én az angolai Ponto de Cujoban elhunyt kutató munkásságát feltáró bibliográfia életrajzi bevezetővel kezdődik (ebben nem ártott volna a régi földrajzi nevek mai megfelelőjét is közölni — például: Jankovác, La Plata állam), majd a Magyar Lászlóra vonatkozó három bibliográfiai munka után írásainak — tanulmányainak, leveleinek — címadatai következnek folyamatos, 4-től 18-ig terjedő tételszámozással. A 19-140-es sorszámú tételekben a rá vonatkozó irodalom, a 141—159. sz. tételekben pedig a Magyar László-emlékhelyek (emlékmű,

-tábla, -kiállítások) leírásai találhatók. Az esetenként rövid annotációkkal, illetve címmagyarázatokkal is ellátott bibliográfia nagy erénye, hogy nemcsak nyomtatott dokumentumokat ír le, hanem a Magyar Tudományos Akadémia kézirattárának, a Magyar Földrajzi Társaság könyvtárának kéziratait, valamint az angolai történelmi levéltárból származó, Krizsán László tulajdonában levő dokumentumokat is figyelembe vette. ([1984.] 54 l.)

A Műszaki Egyetemi Könyvtáros repertórium 1964—1983 című cikkbibliográfia abból az alkalomból jelent meg, hogy a folyóirat tavaly húszéves lett. A *Frey Tamásné* szerkesztő által összeállított, 500 példányban sokszorosított repertórium bevezetőjében röviden áttekinti a Műszaki Egyetemi Könyvtáros történetét, ismereti szerkesztő bizottságának összetételét, felsorolja rovatait, majd használati útmutatót közöl. Gerincét az 516 tételes, szerzői, illetve cím szerinti betűrendbe sorolt jegyzék alkotja a megjelent cikkekről, közleményekről. A névmutató a szerzők, valamint az interjúalanyok és az ismertetett művek szerzőinek nevére utal a betűrendes rész tételszámainak segítségével, s e tételszámok aláhúzásával emeli ki a szerzői tevékenységet. A tárgymutató, amelyben az interjúalanyok és a nekrológokban szereplő személyek nevei is megtalálhatók, szintén a betűrendes rész megfelelő tételszámára hivatkozik. (1984. 76 l.)

Az Akadémiai Könyvtár iratai 1831—1949. K 801—K 940 címmel, illetve alcímmel fontos könyvtártörténeti dokumentumkötet jelent meg *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kézirattárának katalógusai* elnevezésű sorozat 14. köteteként. *Fráter Jánosné* munkája a könyvtár kézirattárában található, a könyvtár működésével összefüggő, különböző eredetű és elrendezésű iratokat, kéziratos forrásokat tárja fel egy leendő könyvtártörténet megírásának segítése végett, a lehetséges feldolgozási szempontok figyelembevételével. A rendezés és a feltárás is igyekezett tiszteletben tartani a történetiség szempontjait, s az anyagot két nagy részre osztotta: Az egyik a *könyvtári iratok gyűjteménye*, az intézmény működésének hivatali és ügyviteli iratait veszi számba, az állományban K 801—940 jelzettel ellátott dokumentumokat. A második részt a *kézirattár egyéb könyvtári iratai alkotják*, azok a könyvtárra vonatkozó dokumentumok, amelyek a Régi Akadémiai Levéltárban és a kézirattár régi szakjaiban, illetve az Ms-jelzésű folyószámos raktározási rendben felállított anyagában találhatók. A rengeteg nevet és információt tartalmazó, értékes kiadványban a keresést az oldalszámokra utaló személynév-mutató könnyíti meg, intézménynév-mutatója azonban nincs a kötetnek, ezért a helytörténeti gyűjtemények munkatársai és a saját intézményük történetét kutató könyvtárosok helyesen teszik, ha az egész kiadványt alaposan átnézik: minden bizonnyal találnak benne számukra fontos adatokat. (1984. 255 l. 45 Ft).

Apáczai Csere János emlékezete címmel idézeteket, életrajzi kronológiát és válogató jellegű Apáczai-bibliográfiát adott ki a pécsi nevelési központ könyvtára abból az alkalomból, hogy a jó hírű oktatási-nevelési-közművelődési együttes az idei pedagógusnapon felvette a nagy erdélyi tudós nevét. A nyolcezer példányban nyomtatott, izléses füzetet *Herczeg József és Takács Ferenc* állította össze. (16 l.) — **Bánki Donát** szü-

letésének 125. évfordulójára, a Bakybankon 1984. jún. 15-én rendezett megemlékezésre kétleveles, életrajzot és ajánló jegyzéket tartalmazó *emléklapot* jelentetett meg a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár, a Gépipari Tudományos Egyesület esztergomi és tatabányai szervezetével közösen.

Ajánlott irodalom az általános iskolai tananyaghoz keret-című bibliográfiai vállalkozása során két újabb, 5. osztályos tantárgyhoz adott ki jegyzéket 800—800 sokszorosított példányban a

dalom tantárgyi bibliográfia összeállítói, *Makki Mónika* és *Szász Ilona* hasonló felépítésben 384 műre hívják fel a kis olvasók figyelmét úgy, hogy a jegyzék három fő fejezetének anyagát igen sok tartalmi csoportra tagolják. Az első, a mesék, mítoszok és mondák világról szóló fejezetben például a híres mesealakok — Tündérszép Ilona, Fehérlófia stb. — éppúgy külön csoportokban szerepelnek, mint a népek meséit tartalmazó gyűjteményes kötetek, továbbá a híres mesegyűjtők könyvei Benedek Elek munkáitól Krilov meséiig, illetve a mitológiai részben a nagy eposzok és a regósénekek vagy a mitológiai alakok Prométheusztól Ikaroszig. A második fejezet Petőfi Sándorral foglalkozik, a harmadik *Rólad szól a mese* címmel 18 magyar és külföldi íróval ismerteti meg a tanulókat Arany Jánostól Weöres Sándorig, Gajdától Saint-Éxupéry-ig. (45 l)

Győr-Sopron megye könyvtárai címmel könyvtári tájékoztatót adott ki a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Győr-Sopron megyei Szervezete és a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára. A *Hiller István* által szerkesztett és *Gyurác Sándorné* által összeállított kalauz a megye 76 legjelentékenyebb könyvtárának adatait (cím, nyitvatartás, állomány nagyság, gyűjtőkör, szolgáltatások) sorolja fel a települések betűrendjében. — A szegedi **Somogyi Könyvtár** új épületének felavatására leprellő alakú kalauz jelent meg sokszorosításban, kétezer példányban — közvetlenül az olvasók használatára, ennek megfelelő tartalommal.

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A *Bankós Gyulané* és *Rátky Agnes* által összeállított **Környezetismeret** 236 munkát ajánl kilenc tárgykörben, s mindegyikben szerzői betűrend szerint közli az annotációk nélküli bibliográfiai leírásokat, a jegyzék anyagát pedig részletes, jó név- és tárgymutatóval tárja fel. (1984. 29 l.). A **Magyar iro-**

Állatmesék, állattörténetek címmel ajánló jegyzéket adott ki a Debreceni Városi Könyvtár. *Muri Attiláné* kétszáz példányban sokszorosított összeállítása 70 mesét, meseregényt, illetve ifjúsági regényt és elbeszéléskötetet kínál fele-fele arányban a kisebb-nagyobb gyermekeknek. A jól válogatott jegyzék értékét növelik az annotációk, amelyek megfelelő kedvet

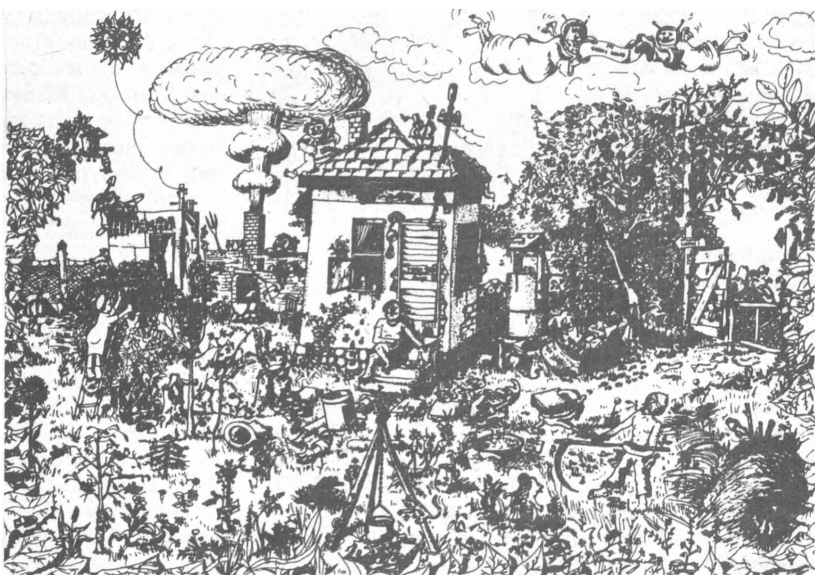
csinálhatnak a jegyzékbe felvett könyvek elolvasásához. (1984. 55 l.)

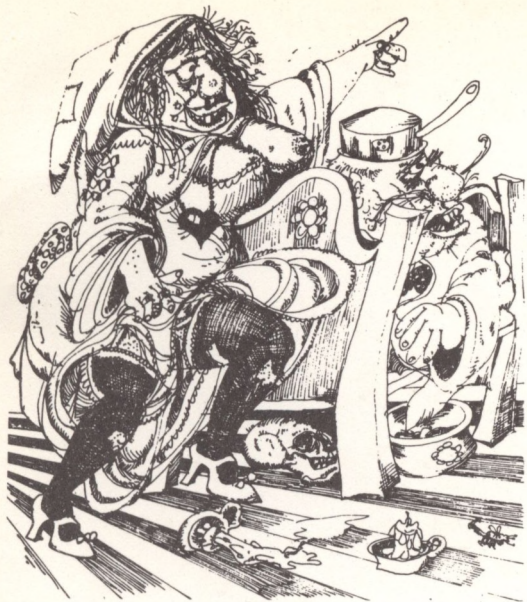
Fürkész címmel rejtvények, fejtörők rajzos pályázati füzetét adta ki a Hatvani Városi Könyvtár, az Újhatvani Fiókkönyvtár és a Hatvani Úttörőelnökség az 1984-ben is megrendezett nyári „irodalmi udvar” foglalkozásaihoz. (10 l.)

A július 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok; statisztikai adattárak: *Debreceni Hivogató*. 1984. június (Debreceni Városi Könyvtár); *Doktori értekezések a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1981—1982.* ([A] Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára); *Gazdaságpolitikai Tájékoztató*. 1984/5. sz., május (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Irodalomkutatások. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke*. 1984. június (Berzsenyi Dániel Megyei Könyv-

tár, Szombathely); *Kísérlet, kutatás, fejlesztés. Hazai pedagógiai, oktatási információk*. 1984/1. sz. (Az OPKM Információs Szolgálat); *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap*. 1983/4. sz. (Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); *Könyvtári Hírlével*. 1984/2. sz. (OSZK KMK); *Könyvtári Tájékoztató*. 1984/5. sz. 1984. május 1. — 1984. május 30. (Aluterv—FKI. Alumíniumipari Tervező[-] és Kutató Intézet); *Könyvtári Tájékoztató*. 1984/6. sz., június. Melléklete: *Könyvtári gyermekrendezvények. Nyári szünidő* (Nagyközségi Könyvtár, Edelény); *Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke*. 1984. első negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *Magyar Könyvészet 1981. A Magyarországon megjelent könyvek bibliográfiája*. 1. köt. Szakrendi rész., 2. köt. *Mutatók* (Országos Széchényi Könyvtár); *Német nyelvű könyvek gyarapodási jegyzéke 1981—1982.* (Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, Székesfehérvár); *OMIKK Híradó*. 1984/6. sz. (Országos Műszaki Informá-

ciós Központ és Könyvtár); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató*. 1984/5., 1984/6. sz. (Testnevelési Főiskola, Könyvtár); *Szociológiai Információ. A magyar nyelvű és magyar vonatkozású szakirodalom válogatott bibliográfiája*. 1983/1. sz., első negyedév (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára. Mutató az 1983. évi évfolyamhoz*, 1984/5. sz., május (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek)*. 1983/4. sz., október—december (FSZEK); *Vas megye irodalma*. 1983. január 1.—március 31. (A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár [Szombathely] bibliográfiai füzetei 77. sz.) (Kny. a Vasi Szemle 1984/1. számából); *Vezetői Információ*. 24—25. sz., 1984. jún. 5. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világszerte. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Információs Szolgálat*. 1984/7. sz. — *Településeink könyvtári ellátása 1983. Szabolcs-Szatmár megye* (Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, Nyiregyháza).

András Kőrösi

KOROLOVSZKI ANDRÁS
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 491. oldalon)

